

FORMY VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ

Ludmila Pavlišová

Bakalářská práce
2013/2014

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ludmila Pavlišová**
Osobní číslo: **H11544**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Formy vzdělávání mimořádně nadaných dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

**Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti problematiky nadání, edu-
kačních potřeb nadaných dětí a forem vzdělávání nadaných dětí.**

**Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkum-
ného problému.**

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOPŘIVA, Karel. Lidský vztah jako součást profese: Praha: Portál, 2006. ISBN 8073671816.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk – prostředí – výchova: K otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

MLČÁK, Zdeněk. Profesní kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty. Ostrava: Repronis, 2005. ISBN 80-7368-129-3.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

27. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 22.04.2014

..... Pavlína Ludmila

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Obsahem a cílem bakalářské práce je podat informace o současném stavu vzdělávání mimořádně nadaných dětí, protože i v této oblasti vzdělávání došlo k postupnému ověřování a zavádění výstupů z různých provedených výzkumů, které byly uskutečněny a zaměřovaly se na danou problematiku. Tyto výstupy umožnily vývoj a postup k vytváření nového učebního kurikula. Bakalářská práce si tak dává za úkol zjistit současný stav na našich školách a ukázat, že relativně nové alternativní techniky a postupy používané ve vzdělávání mimořádně nadaných dětí mají své místo při zkvalitňování vyučování nejenom nadaných dětí, ale zároveň ukazují, jak si váží společnost svého tzv. „zlata“, které společnosti pomůže obstát v konkurenci. Bakalářská práce chce také ukázat, že alternativní formy vzdělávání pomáhají i učitelům zorientovat se v přístupech k mimořádně nadaným žákům a rozvinout tak jejich kognitivní schopnosti na maximum. Že je nutné a možné neměřit všechny stejným metrem, ale používat individuální přístup, i když je ve třídě více dětí. Cílovou skupinou výzkumu budou děti integrováni v běžné třídě, ale s IVP pro nadané a děti ve třídě, kde jsou jen nadaní. Metoda, kterou jsme použily, je dotazník. Data, které získáme, budou zpracovány pomocí grafů, a odborné publikace.

Klíčová slova:

Nadání, integrace, formy vzdělávání (frontální, skupinové, individualizované), třída s integrovaným vyučováním, akcelerace (segregace), obohacování učiva (enrichment), individuální vzdělávací plán.

ABSTRACT

The content and aim of the thesis is to provide information about the current state of education of gifted children , because the field of education has gradually validated and evolved using outcomes of the various studies that have been carried out, focusing on the issue . These outputs allowed the development and a process to creating a new learning curriculum. Bachelor thesis aims find out the current state of our schools and show that a relatively new alternative techniques and procedures used in the education of exceptionally gifted pupils have their place not only in improving teaching of gifted students, but also shows how the society values their company called. "gold", which will help the society compete. Bachelor thesis also wants to show that alternative forms of education help not only pupils but also teachers with orienting on the approaches to the exceptionally gifted pupils and to develop their cognitive abilities to the maximum. That it is not only necessary but possible to measure all not by the same standards, but to use indivi-

dual approach, although there are more pupils in class. The target group of research will be students integrated into the regular classroom, but with an individual education plan (enrichment) and pupils with individual educational plan but in the classroom, where they are just gifted children (acceleration). The method we used is questionnaire. The data we collected will be handled using graphs, and professional publications.

Keywords:

Talent, integration, education forms (frontal, group and individualized) class of integrated teaching, acceleration (segregation) curriculum enrichment (enrichment), individual education plan.

Poděkování, patří především vedoucí mé práce paní doktorce Mgr. Evě Machů, Ph.D. za velkou trpělivost a ochotu spolupracovat na daném tématu. Panu profesoru prof. PhDr. Peteru Ondrejkočovi, Ph.D. za poskytnutí materiálu, potřebného k výzkumu i rady k použití metod, které pro tento výzkum byly potřebné. Poděkování patří celé mé rodině za vytvoření vhodného prostředí k učení se.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahrané do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 SPECIFIKA MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ.....	14
2 IDENTIFIKACE MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ.....	19
3 TVORBA INDIVIDUÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ.....	22
4 VZDĚLÁVACÍ POTŘEBY MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ.....	24
5 MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ.....	28
5.1 INTEGRACE NADANÝCH DĚTÍ V BĚŽNÉ TRÍDĚ.....	29
5.2 SAMOSTATNÉ TRÍDY PRO NADANÉ ŽÁKY.....	34
5.3 SAMOSTATNÉ ŠKOLY PRO NADANÉ ŽÁKY.....	36
6 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ.....	39
6.1 FRONTÁLNÍ VYUČOVÁNÍ.....	41
6.2 SKUPINOVÉ (KOOPERATIVNÍ) VYUČOVÁNÍ.....	42
6.3 INDIVIDUALIZOVANÉ VZDĚLÁVÁNÍ.....	45
7 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ V MIMOŠKOLNÍ ČINNOSTI.....	49
8 METODY VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ.....	52
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	54
9 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	55
9.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, HLAVNÍ CÍL.....	55
9.2 CÍL VÝZKUMU A DÍLČÍ CÍLE.....	55
9.3 VÝZKUMNÉ METODY.....	55
9.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	57
9.5 METODY ANALÝZY DAT.....	57
10 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	59
ZÁVĚR.....	73
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	76
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	79
SEZNAM GRAFŮ.....	80
SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Vývoj současné společnosti má velmi dynamický charakter, což se týká samozřejmě také oblasti výchovy a vzdělávání dospívajících generací.¹ Tuto práci lze proto uvést citací následujícího konstatování Ilony Pešové, Miroslava Šamalíka a kol. Zmínění autoři zdůrazňují, že „... v současné době je jedním z úkolů, které stojí před pedagogy i pracovníky poradenských pracovišť, péče o nadané děti, což dokládají i příslušné právní předpisy, jež se práce s nadanými dětmi týkají. Zdálo by se, že mít dítě mimořádně nadané nemůže škole ani rodičům přinášet žádné starosti. Vždyť předpokládáme, že učení mu jde snadno, vše rychle chápe, nepotřebuje žádnou pomoc a všemu snadno porozumí. Ale ne vždy je situace takto jednoduchá a děti mimořádně nadané se setkávají ve školách i mimo ně s četnými protivenstvími.“²

Některá z těchto protivenství – lze-li použít tohoto výrazu – jsou téměř systémového charakteru. Je totiž nutné konstatovat, že v rámci českého školství, a především pak školství základního, není vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných dětí věnována adekvátní pozornost. Tento nedostatek českého školství vyvstává do popředí zejména tehdy, když porovnáme pozornost věnovanou na základních školách mimořádně nadaným dětem s pozorností, která je věnována dětem se specifickými poruchami učení, dětem s problémovým chováním, dětem s nedostatečnou domácí přípravou, s horšími vzdělávacími výsledky atd. Mnozí pedagogové, ať již na poradách, ve vyučovacích hodinách, v kabinetech, při jednání s rodiči či pracovníky pedagogicko-psychologických poraden atd. obvykle věnují mnohem více energie, času i tvořivosti právě na výše zmíněné děti, které se potýkají s nejrůznějšími problémy, přičemž jejich úsilí se mnohdy neseťká s výraznějším úspěchem. Potom již takovým pedagogům nezbyvá čas, energie ani potenciál tvořivosti na to, aby se mohli věnovat nadaným a mimořádně nadaným dětem, i když by v tomto případě možná dosáhli dobrých výsledků.

¹ Viz např. GILLERNOVÁ, Ilona. KEBZA, Vladimír. RYMEŠ, Milan. *Psychologické aspekty změn v české společnosti. Člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2798-1.

² PEŠOVÁ, Ilona. ŠAMALÍK, Miroslav. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 978-80-247-1216-4, str. 115

Tím samozřejmě není řečeno, že by měla být zanedbávána péče o děti se specifickými poruchami učení či s problémovým chováním, tím je pouze řečeno, že i mimořádně nadané děti si zaslouží stejně intenzivní pozornost. Tento vážný systémový nedostatek, se kterým se české školství bude muset vyrovnat, ukazuje, že téma předložené práce je velmi aktuální.

Vzdělávání nadaných žáků navíc nemá v České republice příliš dlouhou tradici. V období komunistického režimu byly projevy jakéhokoli mimořádného nadání považovány spíše za nemístné elitářství, a tudíž byly spíše potlačovány. Během šedesátých let 20. století sice vznikaly výběrové třídy zaměřené na rozvoj některých vzdělávacích oblastí, např. cizích jazyků, matematiky či sportu, ovšem jinak se v oblasti vzdělávání nadaných dětí nic výraznějšího nedělo. Teprve během devadesátých let 20. století se začaly hlasitěji ozývat hlasy odborníků, zejména psychologů, kteří apelovali na zohlednění mimořádného nadání v rámci výchovně vzdělávacího procesu. I poté však „... trvalo dosti dlouho, než byly tyto hlasy vyslyšeny, nicméně dnes je již vzdělávání nadaných zakotveno ve školském zákoně č. 561 z roku 2004.“³ Proto lze s určitým zjednodušením konstatovat, že o systematické řešení problematiky vzdělávání nadaných dětí se příslušné instituce v České republice pokoušejí v podstatě až od roku 2005.“⁴

Tato snaha, patrně proto, že není systematická, však zatím nepřináší výraznější pozitivní výsledky. Podle mezinárodních testů dosahují čeští studenti ve srovnání se studenty v jiných zemích OECD pouze průměrných výsledků. Od roku 1995, kdy Česká republika patřila mezi 6 až 7 nejlepších zemí, se výsledky českých žáků základních škol výrazně zhoršily, zatímco úroveň některých jiných postkomunistických států (např. Lotyšsko, Litva, Slovinsko) se zlepšovala. Pokud bude tento trend pokračovat, dostane se Česká republika do roku 2020 na úroveň států s nižší kvalitou vzdělání, jako je Rumunsko nebo Gruzie. Kvalita výuky na českých školách je navíc nekonzistentní. Česká republika má velký podíl žáků s nízkými výsledky. Variabilita

³ KOVÁŘOVÁ, Renata. KLUGOVÁ, Iva. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. ISBN 978-80-7368-430-3, str. 50

⁴ KOVÁŘOVÁ, Renata. HAMPL, Igor. *Problematika mimořádného nadání v současném českém školství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2674-5, str. 3

výsledků mezi českými žáky stále roste a patří k vůbec nejvyšším v rámci OECD.⁵ Svůj podíl na této situaci má mimo jiné také zanedbané vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných dětí.

Potvrzují to i výsledky šetření České školní inspekce. Tak např. v rámci celkového počtu navštívených základních škol ve školním roce 2007/2008 dospěla Česká školní inspekce k závěru, že na základních školách bylo z celkového počtu žáků identifikováno pouze 0,2 % nadaných dětí. „Jestliže srovnáme tyto údaje s předpokládanými daty, která vycházejí z Gaussovy křivky, kde předpokládáme 2 až 3 % mimořádně nadaných dětí a žáků, zjistíme, že procento identifikovaných jedinců je velmi nízké.“⁶ Navíc v uvedeném školním roce mělo zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků ve svých školních vzdělávacích programech uvedeno pouze 70 % základních škol, 13 % škol tuto podporu v ŠVP nedeclarovalo a zbývajících 17 % škol nemělo dosud přístup k nadaným žákům ujasněný. Avšak ani ty školy, které zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků ve svých školních vzdělávacích programech deklarovaly, v této oblasti nepracovaly systematicky, nýbrž spíše náhodně.⁷

Je tedy zřejmé, že v oblasti vzdělávání mimořádně nadaných dětí je v České republice nutno ještě mnoho vykonat – a samozřejmě je také možné v této oblasti mnoho vykonat. Cílem předložené práce je proto přispět k tomuto úsilí a vymezit základní formy a metody vzdělávání mimořádně nadaných dětí, které by byly nejvhodnější pro další rozvoj těchto dětí. K vymezování základních forem a metod vzdělávání mimořádně nadaných dětí přitom bude přistoupeno na základě pochopení sociálně-psychologických specifik těchto dětí na jedné straně a jejich vzdělávacích potřeb na straně druhé.

⁵ VÍŠEK, Tomáš. KLESKEŇ, Branislav. *Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení*. Praha: McKinsey & Company, 2010, str. 3

⁶ KOVÁŘOVÁ, Renata. HAMPL, Igor. *Problematika mimořádného nadání v současném českém školství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2674-5, str. 7

⁷ ENTLER, Eduard. SOSNOVEC, Libor. ŠECL, Vladimír. *Tematická zpráva. Umí školy pracovat s nadanými žáky?* Praha: Česká školní inspekce, srpen 2008, str. 7

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. SPECIFIKA MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ ZE SOCIÁLNĚ PSYCHOLOGICKÉHO HLEDISKA

Lze konstatovat, že problematika výchovy a vzdělávání mimořádně nadaných dětí je významná především proto, že mimořádně nadané děti se vyznačují specifickými vzdělávacími potřebami. Význam této problematiky však spočívá také v tom, že rozvoj nadání těchto dětí má podstatný význam pro celou společnost. Nadání je přitom nejčastěji definováno jako soubor schopností, které umožňují jedinci dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace. Množství dětí s mimořádným nadáním se přitom odhaduje na 2 až 3 % z celkového počtu dané populační skupiny. Každé mimořádně nadané dítě může disponovat jedním, ale i několika druhy nadání.⁸ Tuto skutečnost si však uvědomuje jen velmi málo rodičů. Většina z nich chce totiž jako nadaného vidět právě svého potomka.⁹

Definice pojmu nadání představuje relativně obtížný problém. Fenomén nadání totiž těsně souvisí s talentem a oba tyto fenomény pak jsou spojeny se schopnostmi. Jana Marie Havigerová upozorňuje, že při vymezování definic nadání se můžeme setkat často se zcela protikladnými pojetími. Zmíněná autorka tyto protiklady shrnuje a nabízí následující postoj vůči fenoménu nadání:¹⁰

Nadání představuje vrozené předpoklady, které se mohou, ale nemusí projevit. Je tedy latentní. Cílem pedagogického působení by mělo být, aby se nadání projevilo a z latentního se tak stalo manifestovaným;

Míra nadání se v průběhu života mění, za příznivých okolností se může rozvinout, za nepříznivých okolností naopak může tzv. zakrnět, zejména pokud se v dětství promešká tzv. senzitivní období. Nadání je také dynamické. Cílem pedagogického

⁸ ŠTĚÁVA, Jana kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 2

⁹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5, str. 75

¹⁰ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3857-4, str. 18 – 20

působení by proto mělo být, aby se nadání trvale projevovalo ve své maximální možné míře;

Nadání je vrozeným předpokladem k podávání nadprůměrných výkonů obvykle pouze v jedné dimenzi. Aby se nadání projevilo a jedinec z něj vyléžil maximum, je nezbytné, aby bylo doprovázeno také určitými volnými, osobnostními a dalšími charakteristikami. Cílem tedy není práce se samotným nadáním, nýbrž pedagogická práce s nadaným dítětem;

Nadání je vztahováno k aktuálním společenským hodnotám. Vzhledem k tomu, že se společnost mění, procházejí změnami i oblasti, které jsou považovány za hodnotné. Cílem je podporovat ty druhy nadání, které mohou být společnosti prospěšné v současnosti i budoucnosti;

Jednotlivé druhy nadání jsou vzácné, protože jejich výskyt je vždy zhruba 2,5 % v populaci. Existuje však celá řada oblastí, v nichž může být jedinec nadaný. Proto je pravděpodobné, že ze 100 náhodně vybraných dětí bude 20 dětí nadaných, i když každé v jiné oblasti. Výjimečně však může být některé dítě nadané ve více specifických oblastech současně.

Základním předpokladem pro vymezení nadání je úroveň rozumových schopností konkrétního jednotlivce. Mezi odborníky panuje v současné době obecná shoda v tom, že na nadání určitého člověka není možné usuzovat pouze na základě inteligenčního textu. Ovšem stejně tak se naprostá většina odborníků shoduje na názoru, že právě intelekt tvoří nezbytný základ pro rozumové nadání. Proto je vhodné vymezit kritéria intelektového nadání podle celkového inteligenčního kvocientu. Jednotlivé stupně nadání jsou uspořádány jako metricky založený systém, jehož hranice tvoří IQ skóre. Intelekt je nejpřesněji měřitelná veličina, kterou lze objektivně vyčíslit. Další aspekty nadání, jako je např. motivace k výkonu a tvořivost, mají mnohem

menší pole pro exaktní vymezení a na jejich měření existuje mnohem méně standardizovaných nástrojů.¹¹

V České republice se již dlouhodobě a nejčastěji využívá následující dělení intelektového nadání, tedy míry rozumových schopností na základě skóre IQ:

- Mírně nadprůměrné rozumové nadání: 111 až 119 bodů IQ.
- Vyšší nadprůměr rozumového nadání: 120 až 129 bodů IQ.
- Velmi vysoce nadprůměrné rozumové nadání: 130 bodů IQ a více .

Z pedagogického hlediska lze konstatovat, že nadání neboli talent představuje doposud málo prozkoumaný, a proto jen obtížně definovatelný jev. Nadání spočívá ve schopnostech člověka pro takové výkony určitých činností, a to nejen intelektuálního, ale také fyzického charakteru, které se mohou jevit jako výjimečné ve srovnání s běžnou populací. Podle některých psychologických teorií je nadání přirozenou vlastností každého normálního jedince, což znamená, že každý z nás má k něčemu dispozice. V pedagogickém pojetí však převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců. V tomto případě se jedná především o výše zmíněné nadání intelektuálního typu, např. pro osvojování cizích jazyků, umělecký talent atd.¹²

Dále je nezbytné vymezit termín mimořádné nadání. S tímto termínem pracuje i aktuálně platná česká legislativa. Tak např. vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 73/2005 Sb. konstatuje, že „... mimořádně nadaným žákem se pro účely této vyhlášky rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.“¹³

¹¹ CARESWELL, Nick. POWLEY, Lisa. FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách*. Turnov: Vzdělávací centrum Turnov, 2011. ISBN 978-80-260-0185-0, str. 5

¹² PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2, str. 131

¹³ Vyhláška č. 73/2005 Sb. § 12, odst. 1.

Psychologové zabývající se školním poradenstvím obvykle hovoří o tzv. latentním a manifestovaném nadání. Za mimořádně nadané pak tyto odborníci obecně považují takové dítě, „... které při srovnání s vrstevníky dosahuje mimořádných výkonů v jisté oblasti činností. Z vynikajících výsledků a také neobvykle dobrých výkonů usuzují na rozvinuté schopnosti intelektové a mimo-intelektové povahy, ale i na některé osobnostní vlastnosti a na podpůrný vliv prostředí, v němž dítě vyrůstá ... S výraznými projevy nadání, spojeného často s hloubavým zájmem, kutilstvím nebo náruživou činností v různých zájmových kroužcích, se setkáváme nejspíše na druhém stupni základních škol. Mluvíme o různých druzích nadání dětí podle oblastí projevu (matematické, jazykové, přírodovědné, technické atd.).“¹⁴

Z právě citovaného textu je nutné vyzdvihnout důraz na význam některých osobnostních vlastností a podpůrného vlivu prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, na rozvoj nadání a mimořádného nadání a především na dosahování mimořádných výkonů. Mimořádné nadání je totiž nutné považovat pouze za potenciál, byť se samozřejmě jedná o potenciál velice významný, který může, ale také nemusí být patřičně rozvinut, a tedy může, ale nemusí přinést výsledky.¹⁵ K tomu, aby došlo k plnému rozvíjení potenciálu mimořádně nadaného dítěte, je nezbytné u tohoto dítěte pěstovat takové osobnostní charakteristiky, jako je silná vůle, pracovitost, schopnost prosadit se, ale také obětavost, tolerance, pokora a skromnost.¹⁶ Je mimo jakoukoli pochybnost, že pevný základ těchto osobnostních charakteristik musí pocházet z rodinného prostředí konkrétního mimořádně nadaného dítěte. V rámci školního prostředí pak tento základ může a musí být dále rozvíjen.¹⁷ Myšlenku obsaženou v tomto odstavci je možné považovat za jeden z předběžných závěrů předložené bakalářské práce.

¹⁴ VALIŠOVÁ, Alena. KASÍKOVÁ, Hana (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9, str. 347

¹⁵ Podrobněji viz např. NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3.

¹⁶ Viz např. GILLERNOVÁ, Ilona. KREJČOVÁ, Lenka a kol. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9.

¹⁷ Viz např. NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 978-80-247-0738-1.

Podle Jitky Fořtíkové a kol. pak můžeme nadaného žáka chápat v nejširším slova smyslu jako takového žáka, který má schopnost využívat svých předností a kompenzovat své nedostatky. Nadání dětí v roli žáků lze chápat jako jejich potenciál k tomu, aby se stali uznávanými osobnostmi nebo významnými tvůrci myšlenek v těch oblastech, které zvyšují morální, fyzický, emocionální, sociální, intelektuální a estetický život lidstva.

Nadaní žáci přitom prokazují svůj potenciál v jedné či více z následujících oblastí: všeobecné intelektové schopnosti (výsledky v intelektových zkouškách většinou v pásmu 130 a více), specifická/jednotlivá akademická způsobilost (výrazné nadání v matematice, historii, geografii, jazycích apod.), kreativní a produktivní myšlení (tvořivost, originalita myšlení), schopnosti vůdcovství (manažerské myšlení, schopnost rychle najít vůdčí místo v kolektivu, schopnost organizovat okolní prostředí, dobrá sociální komunikace apod.), výtvarné umění (malířství, sochařství, návrhářství, umělecká architektura apod.), psychomotorické schopnosti (dramatické umění, sportovní disciplíny apod.).¹⁸

¹⁸ FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011. ISBN 978-80-87000-28-1, str. 6

2. IDENTIFIKACE MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ

Podle Romana Procházky a kol. lze za proces vyhledávání mimořádně nadaných dětí považovat takový postup, který „... zajišťuje adekvátnost účasti žáků (student) v edukační nabídce, která byla vytvořena a určena pro tuto populaci. Identifikace nadaných je proces vyhledávání dětí, jež svým osobnostním potenciálem a schopnostmi splňují kritéria pro vstup do rozvíjející edukační nabídky pro nadané děti. Toto zaměření se týká jak dětí s určitým projeveným nadáním, tak i skrytého talentu, tudíž dětí, které mají předpoklady k tomu, že v nějaké oblasti podají vysoké výkony.“¹⁹ Základním účelem identifikace nadaných dětí je tedy zjistit skryté a současně silné stránky dětí, čili odhalit jejich doposud nevyužívaný potenciál.²⁰

Průběžné vyhledávání, tedy identifikace či diagnostika, nadaných a také mimořádně nadaných dětí představuje klíčový aspekt pro kvalitní nastavení vzdělávacích programů, podporujících rozvoj individuálních schopností každého žáka. Identifikaci mimořádně nadaných dětí je totiž nutné považovat za velmi důležitý moment individualizace vzdělávání, „... ať už z pohledu optimální strukturace výuky těchto žáků ve specializovaném programu, nebo v rámci jejich integrace v běžném vzdělávacím proudu. Stejně jako vymezení nadání není jednotné, liší se také přístupy k identifikaci nadaných žáků. Problematiku identifikace vysokých schopností je nutné diferencovat. Jinak se měří nadání u předškolních dětí, jiné metody jsou určeny k diagnostice žáků základních a středních škol a jiné metody se využívají při posuzování schopností dospělých jedinců. Stejně tak odlišné nástroje má v rukou např. školní psycholog nebo učitel, který pracuje s posuzovaným žákem během vyučování.“²¹

Jako určitý problém se jeví např. skutečnost, že při vyhledávání nadaných a mimořádně nadaných žáků dominují výsledky inteligenčních testů. Děje se tak i přesto, že minimálně pro rozvoj vloh je zapotřebí i specifických volných vlastností a také

¹⁹ PROCHÁZKA, Roman. ŠMAHAJ, Jan. KOLAŘÍK, Marek. LEČBYCH, Martin. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4451-3, str. 98

²⁰ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadání. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6, str. 153

²¹ ŠEDÁ, Simona (ed.) *Krok za krokem s nadaným žákem. Vyhledáváme rozumově nadané žáky*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. ISBN 978-80-87000-42-7, str. 5

určité struktury sociálního prostředí, ve kterém konkrétní nadané dítě vyrůstá a ve kterém se pohybuje. Diagnostika se obvykle opírá o vyšetření aktuálního stavu jedince, u něhož se předpokládá mimořádné nadání, o zjištění jeho výkonů v oblasti konkrétního nadání, dále pak jeho osobnostních projevů či charakteristik, a to včetně porovnání výsledků vyšetření s vrstevnickou populací nebo – v případě opakovaných vyšetřování nadání – se zjištěnými výsledky u konkrétního dítěte v minulosti.²²

Další problém pak spočívá ve skutečnosti, že školní diagnostika rozumových schopností dětí stále není legislativně ukotvena. Ovšem na druhou stranu platí, že standardy a výstupy diagnostiky ve školském poradenském zařízení jsou pevně definovány v procesu integrace mimořádně nadaných žáků v inkluzivním vzdělávacím prostředí České republiky. Nejen tedy při samotné identifikaci, ale také v procesu vzdělávání nadaného žáka je žádoucí a naprosto nezbytná spolupráce pedagogů a výchovného poradce konkrétní školy s dalšími zainteresovanými osobami a institucemi, jako je především školní psycholog, vedoucí zájmového útvaru, pedagogicko-psychologická poradna, odborné lékařské zařízení atd. Především však pedagogové musí spolupracovat s rodiči mimořádně nadaného dítěte.

Definitivní potvrzení nadání je pak na základě aktuálně platné legislativy prováděno ve školském poradenském zařízení, kterým je nejčastěji pedagogicko-psychologická poradna, jindy pak speciálně pedagogické centrum.²³ Poradenské zařízení také doporučuje způsob, jak žáka dál vzdělávat. Podle Simony Šedé pak platí, že „... čím kvalitnější jsou však podklady pro psychologickou a speciálně-pedagogickou diagnostiku ve školském poradenském zařízení z pedagogické praxe i rodinné anamnézy žáka, tím lepší jsou šance na objektivní a přesné posouzení jeho aktuálních schopností a na odpovídající nastavení podmínek vzdělávacího procesu i individualizace žákova vzdělávání.“²⁴

²² VALIŠOVÁ, Alena. KASÍKOVÁ, Hana (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9, str. 347

²³ Podrobněji viz např. PEŠOVÁ, Ilona. ŠAMALÍK, Miroslav. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 978-80-247-1216-4

²⁴ ŠEDÁ, Simona (ed.) *Krok za krokem s nadaným žákem. Vyhledáváme rozumově nadané žáky*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. ISBN 978-80-87000-42-7, str. 5

Na závěr této kapitoly je bohužel nutné konstatovat, že v České republice se identifikace mimořádně nadaných dětí v plošném měřítku neprovádí. Odhalování silných stránek některých dětí provádějí pouze vybrané pedagogicko-psychologické poradny, jak již bylo výše zmíněno. Tyto poradny tak ale nečiní systematicky, nýbrž pouze nárazově, případ od případu, a to buď na žádost školy, nebo na upozornění rodičů.²⁵ K tomu je nutné podotknout, že školy se nemohou na pedagogicko-psychologické poradny ve věci vyšetření konkrétního dítěte obrátit samy, aniž by získaly souhlas rodičů či zákonných zástupců takového dítěte. Zmíněný souhlas představuje nezbytný předpoklad vyšetření. Tento poznatek z individuální diagnostiky jsem si ověřila během provádění výzkumu na základních školách.

Aby však vůbec bylo možné realizovat plošnou identifikaci mimořádně nadaných dětí, bylo by podle Lenky Hříbkové nutné mít k dispozici spolehlivé metody, systém a identifikační postup, který by každému dítěti umožňoval do něj vstoupit. Těmito předpoklady přitom nedisponují ani takové země, které se vzdělávání mimořádně nadaných dětí věnují mnohem dlouhodoběji a především systematictěji než Česká republika.²⁶

²⁵ PROCHÁZKA, Roman. ŠMAHAJ, Jan. KOLAŘÍK, Marek. LEČBYCH, Martin. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4451-3, str. 98

²⁶ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6, str. 153

3. TVORBA INDIVIDUÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

Problematika individuálního přístupu k mimořádně nadaným dětem byla naznačena v práci již výše, když bylo společně s Romanem Procházkou a kol. konstatováno, že „... nadprůměrně nadané děti mohou pro pedagogy představovat i větší zátěž, a to především kvůli nárokům kladeným na individuální přístup.“²⁷ V podmínkách českého základního školství nikterak jednoduchá realizace individuálního přístupu k mimořádně nadaným dětem předpokládá zpracování individuálních vzdělávacích programů.

Individuální vzdělávací programy představují takové programy, které jsou primárně určeny žákům se specifickými vzdělávacími potřebami, tedy nejen žákům znevýhodněným na jedné straně, ale na druhé straně také žákům talentovaným a mimořádně nadaným. Na jejich tvorbě by se měli společně s pedagogy podílet rodiče či zákonní zástupci takového žáka, psycholog, speciální pedagog, případně i dětský lékař a samozřejmě i žák sám.²⁸

Problematiku individuálních vzdělávacích programů pro mimořádně nadané děti je však nutné chápat v poněkud širším kontextu jejich potřeb, který nezůstane omezen pouze na prostředí konkrétní školy. Je totiž mimo veškerou pochybnost, že „... jakýkoliv pokus o identifikaci, a tedy i specifikaci nadání žáka postrádá smysl, pokud není navázán na změny v jeho vzdělávání (od možností drobných úprav učiva až po individuální vzdělávací plán pro všechny vyučovací předměty). Součástí doporučení odborníků může být právě kompenzace intelektových potřeb formou vhodné zájmové činnosti, vyhledáním dalších odborníků, specializovaných pracovišť či středisek volného času, kde by daný nadaný žák našel své pole realizace.“²⁹

²⁷ PROCHÁZKA, Roman. ŠMAHAJ, Jan. KOLAŘÍK, Marek. LEČBYCH, Martin. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4451-3, str. 101

²⁸ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2, str. 83

²⁹ ŠEDÁ, Simona (ed.) *Krok za krokem s nadaným žákem. Vyhledáváme rozumově nadané žáky*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. ISBN 978-80-87000-42-7, str. 8

Primární iniciativa při zpracovávání individuálních vzdělávacích programů pro konkrétní mimořádně nadané děti náleží jejich zákonným zástupcům, ve většině případů tedy rodičům. Jak upozorňuje např. Jitka Fořtíková a kol., na základě výsledků vyšetření žáka ve školském poradenském zařízení a na základě doporučení odborného pracovníka tohoto zařízení mohou zákonní zástupci žáka požádat ředitele školy, kterou příslušné mimořádně nadané dítě navštěvuje, o zpracování individuálního vzdělávacího plánu.³⁰ Ředitel takové školy je pak samozřejmě povinen zákonným zástupcům vyhovět.

³⁰ FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011. ISBN 978-80-87000-28-1, str. 25

4. VZDĚLÁVACÍ POTŘEBY MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ

Běžně informovaní občané, neznajíci rodiče spolužáků mimořádně nadaných dětí, se často mylně domnívají, že nadání se projevuje samo od sebe, že talent svým nositelům přináší jen samé výhody. Domnívají se, že mimořádně nadaní jedinci dostali do vínku dalekosáhlé schopnosti, a proto je není zapotřebí jakkoli podporovat. Renata Kovářová a Iva Klugová však v této souvislosti zdůrazňují, že „... navzdory těmto, do jisté míry nekompetentním názorům, si musíme uvědomit (a dále tuto myšlenku prosazovat), že i nadaní žáci mají své specifické vzdělávací potřeby, které v mnohém vyplývají z jejich osobnostních a emocionálních odlišností. Zejména je nutné pochopit, že nadaní žáci jsou většinou zranitelnější, jelikož jsou si vědomi své jinakosti a kompenzují to snahou o maximální perfekcionalismus.“³¹

Jana Marie Havigerová předesílá, že „... v rámci přístupu k nadaným dětem v různých vývojových obdobích je důležité znát specifika vývoje osobnosti, schopnosti a dovednosti nadaného dítěte. Rodič i pedagog by měli vědět, že vývoj u většiny nadaných dětí je značně nerovnoměrný a při výchovném i vzdělávacím procesu je tedy nutné nejen prohlubovat oblasti, ve kterých dítě vyniká, ale současně harmonicky rozvíjet schopnosti, které jsou vzhledem k ostatním méně rozvinuté. Pro zdravý rozvoj sebepojetí dítěte je důležité flexibilně reagovat na jeho potřeby a také se vyvarovat mylných předsudků, které obvykle vycházejí ze stereotypů a mýtů vztahujících se k vnímání a porozumění konkrétnímu nadanému dítěti.“³²

Na vzdělávací potřeby mimořádně nadaných dětí je vhodné usuzovat na základě důkladného pochopení jejich typických charakteristik. Podle Dany Knotové a kol. se jedná především o tyto charakteristiky: vysoce logický způsob myšlení, systémové zpracování informací a schopnost informace kategorizovat a třídit je, rychlé pochopení celku a vhléd do něj, hledání a odhalování souvislostí mezi myšlenkami, událostmi a předměty, vytrvalost při zvládání logicky náročnějších úkolů, dlouhodobá

³¹ KOVÁŘOVÁ, Renata. KLUGOVÁ, Iva. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. ISBN 978-80-7368-430-3, str. 53

³² HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3857-4, str. 81

koncentrace pozornosti, dobrá základna znalostí v určitých oblastech, upřednostňování nového a složitějšího, zvědavost, schopnost samostatného vyhledávání informací, verbální schopnosti, nebo schopnosti vizuálně-prostorového myšlení, tvořivost, imaginace, sofistikované zájmy, smysl pro humor a mnohé další charakteristiky.³³

Výše uvedené charakteristiky lze samozřejmě používat jako nosné vodítko pro identifikaci mimořádně nadaných dětí, současně je však nutné si uvědomit, že u všech nadaných dětí se neprojevují zcela shodné charakteristiky. Tyto děti totiž ve skutečnosti představují velmi nesourodou skupinu, která je tvořena nejméně dvěma většími skupinami, jejichž význam a charakteristiky se podle Eduarda Entlera, Libora Sosnovce a Vladimíra Šecla relativně často zaměňují, ale také přeceňují nebo naopak nedoceňují. Jedná se o tyto skupiny:³⁴

1. Žáci mimořádně nadprůměrní: tito žáci ve školách dosahují mimořádně nadprůměrných výsledků. K takovým výsledkům jsou motivovaní a při jejich dosahování jsou dostatečně konformní. Vzdělávací systém a v jeho rámci pak výchovné podmínky považují za dostačující, tudíž pro sebe motivující. V běžných školách nejvíce využívají různé doplňující vzdělávací školní a mimoškolní aktivity určené pro nadané žáky a ve výběrových školách a třídách s rozmanitou nabídkou vzdělávání;

2. Žáci mimořádně nadprůměrní, kteří však nadprůměrných výsledků nedosahují: tito žáci nejsou k vynikajícímu studijnímu výkonu motivovaní a při dosahování jakýchkoliv studijních výsledků nejsou dostatečně konformní. Vzdělávací systém a výchovné podmínky pro sebe považují za nedostačující, v řadě případů dokonce až za demotivující, veškeré organizované vzdělávací aktivity jsou jim obvykle lhostejné.

Nelze se tedy zjednodušeně domnívat, že dítě, u kterého některé, a třeba i mnohé, tyto charakteristiky nenacházíme, nemůže být dítětem mimořádně nadaným. Výše

³³ KNOTOVÁ, Dana a kol. *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2, str. 132

³⁴ ENTLER, Eduard. SOSNOVEC, Libor. ŠECL, Vladimír. *Tematická zpráva. Umí školy pracovat s nadanými žáky?* Praha: Česká školní inspekce, srpen 2008, str. 5

uvedené charakteristiky a jejich projevy navíc mohou být ovlivněny prostředím, zejména prostředím sociálním a vzdělávacím, ale také např. momentální situací, v níž se konkrétní dítě nachází.³⁵

Vzdělávací potřeby nadaných žáků se částečně odlišují od potřeb běžné populace. Informovaný učitel si musí uvědomit, že je na místě nejen rozvoj kognitivních schopností, ale také sociálních a emocionálních dovedností. Jestliže tedy vezmeme v úvahu základní cíle diferencovaného kurikula pro nadané žáky, dojdeme k nutnosti rozvoje následujících tří základních oblastí:³⁶

- Rozvoj silných stránek nadaných: spočívá v optimální stimulaci nadaného dítěte ze strany učitele i rodičů. Nadaný žák vyžaduje adekvátní aktivity, které umožňují rozvoj jeho vědomostí, schopností a dovedností. Nesnáší dril a mechanické učení, které u nich může vést ke ztrátě motivace a následným projevům poruchového chování. V rámci jeho prevence je nutná úprava obsahu vzdělávání a forem i metod práce. Nelze opomínat potřebu korektní komunikace. Nadané děti vystupují směrem k dospělým jinak než děti běžné populace. Nerady tolerují autoritu, nesnášejí direktivní přístup. Tento projev je vhodné akceptovat, protože různá argumentace podporuje rozvoj tvořivého myšlení;

- Rozvoj slabších stránek nadaných: i když některého žáka můžeme diagnostikovat jako mimořádně nadaného, objevují se případy, že výskyt vysokého intelektového nadání vyvažují nedostatky v jiných oblastech. Velmi často je to oblast fyzická, problémy se objevují i v oblasti jemné motoriky a grafomotoriky. Vzhledem k tomu, že nadaní žáci jsou velice sebekritičtí a každý neúspěch považují za vlastní selhání, je nezbytné mít stále na paměti potřebu citlivého přístupu k jejich nedostatkům, a s tím související potřebu individuálního přístupu, který musí řešit také nutnost kompenzace možných deficitů;

³⁵ KNOTOVÁ, Dana a kol. *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2, str. 132

³⁶ KOVÁŘOVÁ, Renata. KLUGOVÁ, Iva. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. ISBN 978-80-7368-430-3, str. 53 – 55

- Prevence nebo zmírnění možných osobnostních nebo sociálních problémů nadaných: právě v oblasti emocionálně sociální mají nadaní žáci zásadní problémy. Je proto nutné respektovat potřebu rozvoje emoční inteligence, potřebu zdravého sebehodnocení, potřebu adekvátního úzkého sociálního prostředí, protože nadané děti se mohou mezi běžnou populací cítit nepochoopené a osamocené. Potřebují jedince s podobnými myšlenkovými pochody, proto často vyhledávají společnost starších dětí, jimž však mnohdy nestačí sociálně, a dospělých. Nadaní jedinci jsou často silné individuality, které je však žádoucí vést ke kooperaci s vrstevníky.

Na závěr této kapitoly lze zdůraznit, že mimořádně nadané děti nemají jen své potřeby, nýbrž se potýkají i s řadou specifických problémů. Tyto problémy mohou vyvěrat nejen ze vztahu ostatních dětí ke spolužákovi, který se od nich odlišuje, ale také „... z přístupu pedagoga či pedagogů, kteří neznají skutečnou intelektovou úroveň nebo specifickou strukturu schopností nadaného dítěte. Tato neznalost může pramenit především z obtížné orientace v rámci projevů dítěte, jež bývají spíše přisuzovány k nápadnosti jeho chování. Nadprůměrně nadané děti mohou pro pedagogy představovat i větší zátěž, a to především kvůli nárokům kladeným na individuální přístup.“³⁷

Realizace individuálního přístupu přitom představuje obecný problém českého školství, který se netýká jen mimořádně nadaných dětí, nýbrž také dětí se specifickými poruchami učení. S určitým zjednodušením lze konstatovat, že se jedná o problém systémový. Při relativně vysokém počtu dětí ve třídách českých základních škol, který v případě značné části městských škol nezřídka přesahuje 25 i více žáků na třídu, totiž není vůbec jednoduché individuální přístup realizovat, ba spíše to vůbec není možné.

³⁷ PROCHÁZKA, Roman. ŠMAHAJ, Jan. KOLAŘÍK, Marek. LEČBYCH, Martin. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4451-3, str. 101

5. MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ

K problematice možností rozvoje mimořádně nadaných dětí můžeme přistupovat z několika základních hledisek. Vzhledem ke skutečnosti, že velice významnou součástí života dospívajících jedinců představuje škola a činnosti s ní související, většina možností vzdělávání mimořádně nadaných dětí se odehrává právě ve školním prostředí, ale také ve zde nabízených možnostech mimoškolních činností. Na základě školského zákona č. 561/2004 Sb. a následných prováděcích předpisů existují v České republice v současné době následující základní možnosti a organizační formy vzdělávání mimořádně nadaných dětí.³⁸

- Integrace nadaných žáků v běžné třídě základní školy;
- Samostatné třídy pro nadané žáky;
- Samostatné školy pro nadané žáky.

Všem výše uvedeným možnostem bude v následujícím textu věnována patřičná pozornost. Ještě předtím však bude vhodné citovat následující shrnující konstatování Lenky Hříbkové: „Téma edukace nadaných dětí je u nás (tedy v České republice – pozn. aut.) aktuální pro učitele všech škol nejen proto, že se v našich podmínkách se všemi výše uvedenými organizačními formami vzdělávání nesetkáváme (publikováno v roce 2009 – pozn. aut.), ale i z toho důvodu, že mnoho nadaných žáků nemůže nebo nechce separované školy (u nás např. v podobě víceletých gymnázií) nebo speciální třídy navštěvovat.“³⁹ K tomu lze jen dodat, že ani víceletá gymnázia nepředstavují možnost vzdělávání zaměřenou speciálně na mimořádně nadané děti.

Na úvod této kapitoly je však nutné ještě zmínit, že všechny právě uvedené možnosti vzdělávání mimořádně nadaných dětí se vyznačují specifickými výhodami a nevýhodami. Vhodnost využití určité možnosti vzdělávání pro konkrétní dítě pak podle Renaty Kovářové a Igora Hampla závisí především „... na preferencích rodičů, osobnostních předpokladech dítěte a v neposlední řadě také na stupni diagnostikova-

³⁸ Školský zákon č. 561/2004 Sb.

³⁹ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6, str. 187

ného nadání. Samostatné školy a třídy pro nadané žáky vznikají v České republice pouze ojediněle a jsou směřovány na žáky základních škol. Na úrovni středních škol pak můžeme hovořit o jistých specifikách na úrovni gymnázií, nejedná se však o typické školy pouze pro diagnostikované nadané žáky.⁴⁰

K současné situaci v České republice lze ještě dodat, že integrační vzdělávání mimořádně nadaných žáků, tedy jejich integrace v běžné třídě základní školy, je a pravděpodobně i do budoucna stále bude v našich podmínkách nejrozšířenější. Souvisí to jednak s prosazováním integrační formy vzdělávání v rámci školní a později sociální integrace, ale také s krátkým časovým úsekem, kdy je vzdělávání nadaných žáků samostatně zahrnuto v aktuálně platné legislativě České republiky.⁴¹

Realizace vzdělávání mimořádně nadaných dětí v České republice však rozhodně není optimální. Školské instituce v České republice však v tomto ohledu mohou čerpat zajímavé zkušenosti z dlouholeté práce s nadanými žáky ve Švédsku, ve Velké Británii, ve Spojených státech, ale také v Chorvatsku a řadě dalších zemí. Podle České školní inspekce „... např. ve Velké Británii je sledování práce s nadanými žáky tradičně středem zájmu tamních školních inspektorů při kontrolách kvality výuky ve školách. Hlavním smyslem a hodnotou využívání zahraničních zkušeností je ztotožnění se ve vlastních postojích i jednání se skutečností, že nadání jednotlivců je v těchto zemích chápáno jako národní bohatství.⁴² Rozhodně by tedy v České republice bylo žádoucí zahraničních zkušeností v oblasti vzdělávání mimořádně nadaných dětí využívat v mnohem vyšší míře, než jak je činěno v současné době.

5.1 INTEGRACE NADANÝCH DĚTÍ V BĚŽNÉ TŘÍDĚ

Jednu z charakteristických tendencí, které se odehrávají v rámci výchovně vzdělávacího procesu, v současné době představuje trend začleňovat či jinými slovy inte-

⁴⁰ KOVÁŘOVÁ, Renata. HAMPL, Igor. *Problematika mimořádného nadání v současném českém školství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2674-5, str. 29

⁴¹ Viz např. Vyhlášku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 73/2005

⁴² ENTLER, Eduard. SOSNOVEC, Libor. ŠECL, Vladimír. *Tematická zpráva. Umí školy pracovat s nadanými žáky?* Praha: Česká školní inspekce, srpen 2008, str. 4

grovat všechny žáky, pokud je to alespoň trochu možné a schůdné, do hlavního vzdělávacího proudu. V evropské dimenzi se jedná o fenomén inkluze. Tento trend se však v České republice zatím týká především dětí nějakým způsobem handicapovaných, tedy žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ať se již jedná o děti s vadou řeči, se zrakovým postižením, s tělesným postižením, s mentálním postižením, s poruchami autistického spektra nebo bohužel také o děti trpící kombinovanými vadami.

V této souvislosti se však podle Jana Šťávy a kol. nabízí zásadní otázka: „Co s nadanými a talentovanými? Zda začlenění nadaného nebo talentovaného do hlavního vzdělávacího proudu je dostatečně stimulující pro jeho vzdělávání a další osobní rozvoj?“⁴³ Na takto položenou otázku je samozřejmě velmi obtížné odpovědět, integrace mimořádně nadaných dětí v běžné třída však v každém případě představuje jednu z možností jejich vzdělávání.

V rámci integrace mimořádně nadaných dětí v běžných třídách je nutné prostřednictvím organizace výuky, vhodně zvolených strategií z hlediska obsahu výuky i forem a metod práce vytvořit takové vzdělávací prostředí, které zohlední jejich specifické vzdělávací potřeby. Primárním cílem takové integrace by mělo být rozvíjení silných i slabých stránek mimořádně nadaných dětí a prevence nebo řešení jejich osobnostních nebo sociálních problémů. Při vytváření takového prostředí je nutné zvážit nejen aktuální potřeby konkrétního žáka, ale také reálné možnosti školy v souladu s vytvořeným vzdělávacím programem.⁴⁴

Jitka Fořtíková v této souvislosti zdůrazňuje, že postupy vytvořené k rozvoji poznávání a tvořivosti běžných žáků je samozřejmě možné využívat také pro vzdělávání mimořádně nadaných a naopak. „Proto je nutné mít při přípravě výuky na paměti specifické individuální potřeby jednotlivých žáků, a vytvořit tak pro třídu motivující a efektivní program. Kognitivní, sociální i emocionální faktory obsažené ve specifických vzdělávacích potřebách nadaných žáků se odrážejí i v základních principech

⁴³ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 27

⁴⁴ CARESWELL, Nick. POWLEY, Lisa. FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách*. Turnov: Vzdělávací centrum Turnov, 2011. ISBN 978-80-260-0185-0, str. 15

pro vzdělávání nadaných – dostatečné množství uspokojujících a pestrých podnětů a aktivit na hranici nebo nad hranicí zkušeností žáka, smysluplnost, učení v souvislostech orientované na rozvoj vyšších úrovní myšlení, tvořivost a individuální přístup akceptující netypické kognitivní, osobnostní i emocionální zvláštnosti nadaných.⁴⁵

Vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků v běžných třídách či školách má ve srovnání se separovaným vzděláváním několik významných výhod, které shrnuje např. Lenka Hříbková. První výhodou se týká větší dostupnosti pro všechny žáky. Další pak spočívá v možnosti adekvátně vzdělávat i ty mimořádně nadané žáky, jejichž rodiče neprojevují dostatečný zájem o intelektuální rozvoj svých dětí. Zmíněná autorka dodává, že „... vytvoření integrovaného vzdělávání nadaných na bázi bohatě vnitřně diferencované základní školy současně znamená zabezpečit celou řadu podmínek, aby vzdělávání nadaných mohlo být označeno za integrované. Dlouhodobost takového úsilí a řada nevyřešených otázek souvisejících s integrovanou variantou vzdělávání nadaných by neměla vést k rezignaci, ale k zvýšenému úsilí v jejím zavádění.“⁴⁶

Podle Jana Štávy a kol. si většina učitelů v České republice samozřejmě uvědomuje, že mimořádně nadaní žáci mají být vzděláváni v souladu se svými schopnostmi a v této souvislosti pak mají dostávat takové úkoly a podněty, které odpovídají jejich rozumové úrovni, úrovni jejich nadání a jejich potřebám. Jako jedno z možných řešení se v tomto ohledu ukazuje individuální přístup, jehož realizace se však potýká s řadou praktických problémů. Zmíněný autor proto s pochopením k situaci pedagogů především na základních školách upozorňuje, že plánování a vytváření speciálních individuálních postupů a programů pro jedno či dvě nadané děti ve třídě je velice

⁴⁵ FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011. ISBN 978-80-87000-28-1, str. 19

⁴⁶ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6, str. 193

časově náročné a často stojí nad rámcem běžných pedagogických povinností a výchovných i vzdělávacích problémů, se kterými se každý pedagog denně potýká.⁴⁷

Vladimír Dočkal v této souvislosti zdůrazňuje, že v mnoha vyspělých zemích se v rámci integrovaného vzdělávání a výchovy mimořádně nadaných či talentovaných dětí, ale také dětí nejrůznějším způsobem handicapovaných, se používá model, kde vedle učitele, který vede danou vyučovací hodinu, působí ve třídě ještě tzv. podpůrný pedagog, jehož pozornost je primárně zaměřena právě na integrované dítě. Zmíněný autor však dodává, že tento edukační model, byť je tedy v některých zemích využíván, do hlavního proudu školství stále ještě ve větším či širším měřítku k nám neproniknul.⁴⁸

Různé empirické výzkumy podle Jana Šťávy a kol. ukazují, že mimořádně nadané děti zvládají na základní škole už před vstupem do příslušného ročníku 35 až 50 % učební látky, která se v nadcházejícím období bude probírat. „Proto se ve škole mohou často nudit. Tehdy vzniká nebezpečí, že dojdou k závěru, že učení je vždy jednoduché, úspěch zaručen a studium jde bez práce.“⁴⁹

Základní dva principy, o které se může výuka mimořádně nadaného žáka v běžné třídě opírat, jsou v podstatě stejné jako při integraci žáků s odlišnými typy speciálních vzdělávacích potřeb. Jedná se o princip individualizace na jedné straně a o princip diferenciaci na straně druhé.⁵⁰

Tyto principy je přitom zapotřebí, v zájmu efektivního pedagogického působení na žáka, realizovat současně. Jednu ze specifických možností takové realizace představuje tzv. diferenciaci úkolů, která předpokládá vytvoření různých úrovní obtížností úkolů ke společně zadanému tématu, a to od nejjednodušších až po ty nejsložitější.

⁴⁷ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 11

⁴⁸ DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty aneb nadání má každý*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3, str. 153 – 154

⁴⁹ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 11

⁵⁰ Podrobněji viz např. KOLÁŘ, Zdeněk a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky. 583 vybraných hesel*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

Výsledkem realizace těchto principů by pak mělo být víceúrovňové vyučování. Diferenciací se však rozumí také členění žáků podle úrovně vstupních znalostí, schopností a také dispozic, a to s primárním cílem vytvořit pro ně optimální vzdělávací podmínky, přiměřené jejich předpokladům. Obecně lze přitom konstatovat, že „... nadaným žákům velmi prospívá možnost poměřit své schopnosti s výkonově srovnatelnými vrstevníky. Proto je dobré, aby pro nadané žáky mohl fungovat alespoň v občasné míře systém skupinové výuky, kde je možné využít úrovně vyrovnaných (podobných) skupin.⁵¹

Lenka Hříbková pak doporučuje, aby se v rámci integrace mimořádně nadaných dětí v běžné třídě využívalo výhod, které nabízí koncept enrichment neboli obohacení. Cílem tohoto konceptu totiž není urychlit školní docházku, nýbrž zaměřit práci s obsahem učiva na jeho rozšíření, obohacení a prohloubení. V praxi to pak vede k tomu, že mimořádně nadaný žák nepostupuje v učivu rychleji než jeho spolužáci, nýbrž učivo zvládá v mnohem větší šíři a hloubce. Mimořádně nadaní žáci zůstávají kmenovými členy své třídy. Výhodou konceptu enrichment je podle zmíněné autorky především skutečnost, že zajišťuje integraci mimořádně nadaných a vytváří prostor pro jejich výchovu v podmínkách bližších reálnému sociálnímu prostředí.⁵²

Na závěr této podkapitoly je vhodné společně s Janem Šťávou a kol. zdůraznit, že školství v České republice je zatím „... spíše připravováno na inkluzi, integraci handicapovaných žáků. Jak péči o handicapované žáky, tak péči o nadané žáky musí předcházet vytvoření podmínek, bez nichž není možné vzdělávací proces realizovat.

Tento poznatek byl ověřen v mém prováděném výzkumu (viz grafy tabulky dimenze Hodnocení v přílohách č. I, č. II a č. III; s. 81). Je nutná připravenost pedagogů, především učitelů, co se týče jejich odborných znalostí a také pedagogických kompetencí a školských poradenských zařízení vyhledávat tyto žáky a studenty, zjiš-

⁵¹ CARESWELL, Nick. POWLEY, Lisa. FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách*. Turnov: Vzdělávací centrum Turnov, 2011. ISBN 978-80-260-0185-0, str. 15 – 16

⁵² HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6, str. 185

řovat jejich vzdělávací potřeby, realizovat opatření ve formě vhodných postupů při jejich vzdělávání a pomoci tím i rodičům a pedagogům.“⁵³

5.2 SAMOSTATNÉ TŘÍDY PRO NADANÉ ŽÁKY

Další možnost vzdělávání mimořádně nadaných dětí představuje vyčleněná speciální třída pro nadané žáky, jimž jejich schopnosti dovolují pracovat rychlejším tempem. Franz J. Mönks a Irene H. Ypenburg ve své práci uvádějí některé zahraniční zkušenosti s takovými třídami a konkrétně se zmiňují o speciálních třídách a tzv. třídách rychlíkových:⁵⁴

- Speciální třídy: jedná se o třídy zřizované speciálně pro nadané žáky, učení zde probíhá rychleji než v běžných třídách. Tak např. v Nizozemí jsou mateřské a základní školy shrnuty do školního typu základní škola, který má osm ročníkových tříd. Školský zákon přitom umožňuje, aby nejmladší nadaní žáci absolvovali rychleji první dvě třídy. Dále např. na Tchaj-wanu nebo v Singapuru fungují třídy, ve kterých je rozšířena nabídka vzdělávacích oborů. Do těchto tříd jsou žáci vybíráni na základě psychologických testů. Navštěvují je 2 % nejlepších žáků základních a středních škol. Prohloubení a obohacení výuky se týká především rozvoje tvořivosti, kritického myšlení, intelektuální iniciativy, ale také rozvoje sociálního citění, manažerských schopností atd.;

- Rychlíkové třídy: tyto třídy jsou zřizovány v rámci středního školství některých německých spolkových zemí. Vysoce nadaní žáci zde probírají látku zrychleným tempem. Ve Spojených státech a Číně pak mimořádně nadané děti mají možnost zvládnout šestiletý program primárního vzdělávání za čtyři roky. Pokud totéž zvládnou i v případě sekundárního vzdělávání, mohou ve třinácti či čtrnácti letech nastoupit na univerzitu. Mnozí pedagogové a odborníci v těchto třídách spatřují jedinou skutečnou možnost jak podporovat mi-

⁵³ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 27

⁵⁴ MÖNKS, J. Franz. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0445-5, str. 86 – 87

mořádně nadané žáky takovým způsobem, který by odpovídal jejich schopnostem. Jiní odborníci pak zase varují před možnými psychickými problémy⁵⁵ v důsledku urychlení vzdělávání a před jeho negativními následky pro budoucí osobní vývoj žáků.

Taková třída samozřejmě může existovat i v České republice při běžné základní škole. Pro zřízení takové třídy by byl bezpodmínečně nutný odpovídající počet mimořádně nadaných či alespoň nadaných dětí. Děti v samostatné třídě by pracovaly rychlejším tempem, existoval by zde prostor i pro řadu témat, na které v běžné třídě není čas, nebo které není možné patřičně rozvíjet s běžnými žáky. Určitou překážku pro realizaci vzdělávání mimořádně nadaných dětí v samostatné třídě však představují nehomogenní schopnosti těchto dětí. Některé mimořádně nadané dítě totiž může na nadprůměrné úrovni relativně lehce zvládat některé předměty, ale přitom může mít problémy v jiných předmětech, což se může týkat např. předmětů výchovných.⁵⁶

V pedagogické praxi bude vždy primárně záležet na osobnosti konkrétního učitele, na jeho kvalifikaci, ale také schopnostech a dovednostech, dále na jeho přístupu a snaze podpořit stupeň, hloubku a rozsah nadání jednotlivých žáků. Samozřejmostí by v tomto ohledu mělo být vytvoření již mnohokrát zmíněného individuálního studijního plánu, případně i vytvoření individuálního plánu práce v předmětech, ve kterých konkrétní dítě vyniká.⁵⁷

Výuku v samostatných třídách pro mimořádně nadané žáky je zapotřebí diferencovaně kombinovat. V praxi to podle Jana Šťávy a kol. znamená „... rozdělit si děti podle jejich schopností v jednotlivých předmětech do skupin, další možností je návštěva vyššího ročníku na předměty, ve kterých, žák vyniká. Dítě tak neztratí kontakt s vrstevníky a přitom se dostatečně rozvíjí v předmětech, kde projevuje nadání. Žáci by měli dostávat specifické úlohy, jejichž náročnost odpovídá jejich individuální

⁵⁵ K otázce vývoje osobnosti dítěte viz podrobněji např. LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

⁵⁶ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 10

⁵⁷ Podrobněji viz např. FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011. ISBN 978-80-87000-28-1.

úrovni a vzdělávacím potřebám, úlohy zajímavé, neobvyklé, takové, které mimořádně nadaného žáka se zájmem o předmět lákají a motivují k nadstandardnímu výkonu.⁵⁸

Mimo právě uvedené by měl pedagog mimořádně nadané žáky také motivovat k účasti v nejrůznějších vědomostních soutěžích a olympiádách. Jednak to totiž prospěje samotnému žákovi, a to i po sociální a psychologické stránce, a jednak to může – v případě úspěchu mimořádně nadaného žáka v určité soutěži – zvýšit prestiž samotné školy v očích místní veřejnosti.

Na závěr této podkapitoly lze jen stručně dodat, že škol, které zvolily formu speciálních tříd pro mimořádně nadané děti, je v České republice jen několik. Jejich seznam uvádí především Centrum nadání, obecně prospěšná společnost, která se dlouhodobě snaží pomáhat s vyhledáváním a vzděláváním nadaných dětí, a to již od předškolního věku.⁵⁹

5.3 SAMOSTATNÉ ŠKOLY PRO NADANÉ ŽÁKY

Na základě aktuálně platné legislativy je možné v České republice zřídit speciální školu pro nadané a mimořádně nadané žáky. Za tímto účelem by bylo nejdříve nutné provést kvalifikovaný výběr žáků, za pomoci pedagogicko-psychologické poradny.⁶⁰ Jan Štáva a kol. však upozorňují, že „... mimořádně nadané děti se ocitnou mezi sobě rovnými, ale nepůjde jen o chápavější a učenlivější děti, jde zpravidla i o děti s neprůměrným sociálním chováním; pedagogové, kteří tu budou učit, by měli projít kurzem, ve kterém by se na tuto nestandardní práci mohli připravit. Žáci této školy se obsahem probíraného učiva zřejmě zcela vzdálí svým vrstevníkům.“⁶¹ Příprava pedagogů na práci s takovým kolektivem, který by byl tvořený pouze mimořádně nada-

⁵⁸ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 10

⁵⁹ Seznam škol viz zde: <http://www.centrumnadani.cz/fortikuv-seznam/seznam-skol.html>

⁶⁰ Podrobněji viz např. PEŠOVÁ, Ilona. ŠAMALÍK, Miroslav. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 978-80-247-1216-4.

⁶¹ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 10

nými dětmi, představuje základní předpoklad úspěšného vzdělávání těchto dětí a dalšího rozvíjení jejich osobnostního a intelektuálního potenciálu. V České republice ovšem taková příprava pedagogů není systémově řešena.

Samostatné školy pro mimořádně nadané žáky – ale také samostatné třídy pro nadané žáky – představují realizaci konceptu akcelerace neboli urychlení vzdělávání, a to prostřednictvím separační varianty. Je přitom mimo jakoukoli pochybnost, že separace mimořádně nadaných dětí od ostatní populace žáků maximálním způsobem umožňuje urychlování výuky, a to především díky rychlému učebnímu tempu a vysokému intelektovému potenciálu nadaných.

Lenka Hříbková však upozorňuje, že tento koncept se již v šedesátých letech minulého století stal ve Spojených státech předmětem kritiky. Zmíněná autorka shrnuje nejzávažnější argumenty. Kritika poukazovala zejména na fyzickou, emoční a sociální nezralost mimořádně nadaných dětí, která se později projevovala v kontaktu se staršími nadanými spolužáky, kteří akcelerací neprošli. Mnozí mimořádně nadaní jedinci, kteří prošli separovanou variantou akceleračního konceptu, pak uváděli nejruznější sociální a psychické problémy ještě v dospělosti. Školy, které navštěvovali, byli obvykle internátního typu, což pro mimořádně nadané děti znamenalo odloučení od rodičů, přičemž se navíc většinou jednalo o školy soukromé, což zase vzhledem k vyšší školného handicapovalo mimořádně nadané žáky s ekonomicky slabších rodin.⁶² Je tedy zcela zřejmé, že separace při vzdělávání mimořádně nadaných žáků, realizovaná formou samostatných škol, jim samotným, ale také jejich rodičům či zákonným zástupcům přináší vcelku závažné problémy.

Na závěr této podkapitoly lze jen stručně připomenout, že Karel Tomek v příslušném hesle na Metodickém portálu RVP upozorňuje, že školy pro nadané žáky, tedy homogenní školy, v nichž se všechny třídy skládají z žáků nadaných, se v České republice vyskytují jen ojediněle, zatímco například i v sousedním Slovensku existuje a funguje stabilní síť takových škol. Víceletá gymnázia tuto úlohu, deklarovanou v době jejich vzniku, v České republice již dávno nehrají. Jsou pouze nástrojem selek-

⁶² HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6, str. 184

ce určité části dětí.⁶³ Seznam speciálních škol, které jsou zaměřené mimo jiné i na vzdělávání mimořádně nadaných dětí pak v České republice uvádí např. Atlas školství.⁶⁴

⁶³ TOMEK, Karel. *Nadané děti a žáci*. (online) Metodický portál RVP. 25. 08. 2011. Dostupné z WWW:
http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/N/Nadan%C3%A9_d%C4%9Bti_a_%C5%BE%C3%A1ci#Formy_vzd.c4.9bl.c3.a1v.c3.a1n.c3.ad_nadan.c3.bdch_d.c4.9bt.c3.ad.2c_c5.be.c3.a1k.c5.af_a_student.c5.af. Citováno dne 30. 07. 2014.

⁶⁴ Seznam škol viz zde: <http://www.atlasskolstvi.cz/zakladni-skoly?branchid=mimoradne-nadane-deti>

6. FORMY VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ

Pedagogický slovník pro odborný termín formy vzdělávání používá jako synonymum výraz formy výuky, což jsou „... prostředky, způsoby organizace výuky vztahující se k uspořádání prostředí, způsobům organizace činností učitele a žáků.“⁶⁵ Je však nutné upozornit, že význam tohoto pojmu doposud není ustálen, což může působit nejasnosti v oblasti terminologie. K tomu pak ještě přistupuje okolnost, že ve velmi těsné vzájemné vazbě s formami vzdělávání se nacházejí vyučovací metody. Některé metody se totiž v praxi nejlépe propojují s určitými formami. Tak např. metody problémového vyučování lze efektivně propojovat se skupinovou formou vyučování atd.

Formy výuky (vyučování či vzdělávání) představují vedle vyučovacích metod nejdůležitější prostředek realizace cílů a učiva ve výuce. Ve vztahu k učivu tvoří formy vyučování „... konkrétní organizační rámec, v němž se uskutečňuje proces přetváření učiva, tj. soustavy poznatků a činností obsažených v učivu do soustavy vědomostí a dovedností žáků ... Vzájemná součinnost učitele a žáků a jejich součinnost při sledování výukových cílů mají různé podoby v závislosti na způsobu organizace vyučování.“⁶⁶

Souběžně s pojmy formy vzdělávání a formy výuky je používán také termín organizační formy výuky (vyučování, vzdělávání). Organizační formy výuky představují určité uspořádání všech složek výuky, tedy jednotlivých činností, komunikace a součinnosti učitele a žáků, obsahu učiva, metod výuky atd., v konkrétních časových a prostorových podmínkách. V organizačních formách výuky se tak věrně odráží struktura řízení výukového procesu.⁶⁷

⁶⁵ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2, str. 66

⁶⁶ VALIŠOVÁ, Alena. KASÍKOVÁ, Hana (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9, str. 173

⁶⁷ ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0, str.155

V rámci tradiční didaktiky jsou podle autorů Pedagogického slovníku organizační formy vzdělávání chápány jako vnější stránka vyučovacích metod. Jako progresivní se jeví především komplexní systémové pojetí řízení a uspořádání výuky v určité vzdělávací situaci. Podle uspořádání žáků či studentů při výuce můžeme rozlišovat frontální vyučování na jedné straně a skupinové vyučování na straně druhé. Vzhledem k rozdělení rolí žáků při vyučování se pak obvykle rozlišuje kooperativní učení na jedné straně a formy individualizovaného vyučování na straně druhé. Jako základní formu výuky v časové dimenzi pak musíme označit vyučovací hodinu.⁶⁸

Pro potřeby této práce budou kombinována obě dvě výše zmíněná hlediska přístupu ke klasifikaci organizačních forem vzdělávání, tedy hledisko uspořádání žáků při výuce i hledisko rozdělení rolí žáků při vyučování. Na základě této kombinace jsou vymezeny tyto základní formy vzdělávání mimořádně nadaných dětí, užívané v současné době ve školách České republiky: frontální vyučování, kooperativní (skupinové) vzdělávání, individualizované vzdělávání.

V rámci každé z těchto forem by však měly být respektovány následující obecné zásady, které odborníci doporučují pro udržení a rozvoj talentu či nadání. Tyto zásady mohou pedagogům sloužit jako teoretický základ pro tvorbu programů pro mimořádně nadané žáky. Efektivní prostředky pro podporu rozvoje jejich potenciálu by měly obsahovat následující prvky:⁶⁹

1. **Iniciace:** zvědavost, objevování znalostí a zájmů v učení atd. musí být iniciována mnoha atraktivními a snadno dosažitelnými zdroji informací;
2. **Nabídka:** musí být zajištěna výběrovost aktivit, aby každý mohl být zapojen do učebních činností, jako jsou dílny, kurzy, programy, soutěže;
3. **Náročnost:** obtížnost a úroveň aktivit musí odpovídat úrovni schopností, aby mimořádně nadané děti mohly pocítit náročnost a vyvinout patřičné intelektuální úsilí k dosažení stanoveného vzdělávacího cíle;

⁶⁸ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2, str. 148

⁶⁹ CARESWELL, Nick. POWLEY, Lisa. FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách*. Turnov: Vzdělávací centrum Turnov, 2011. ISBN 978-80-260-0185-0, str. 9

4. **Podněty:** vzdělávací aktivity mají být vzrušující a atraktivní, měly by poskytovat dostatek možností pro dosažení úspěchu a vlastního uznání;
5. **Poradenství:** nadané děti, jejich rodiče, vrstevníci i učitelé by měli být schopni získávat kvalifikované informace o existujících podpůrných programech a o aspektech potenciálu mimořádně nadaných jedinců;
6. **Spolupráce:** mimořádně nadané děti by měly vyrůstat a být vzdělávány ve společenství svých vrstevníků, aby mohly zažít množství sociálních kontaktů, získat společenskou odpovědnost, toleranci atd. Tím vším je usnadněn harmonický rozvoj jejich osobnosti.

Vzhledem k tomu, že mimořádně nadané děti pracují rychleji, lépe a též efektivněji než jejich spolužáci, mělo by podle Jany Marie Havigerové obecně platit, že výchovně vzdělávací proces by měl být ve vztahu k nim pružný, měl by vytvořit podmínky pro rozvoj individuálních předpokladů a potřeb mimořádně nadaných dětí a také by měl respektovat jejich specifické zájmy.⁷⁰ Před řadovými pedagogy tak stojí velmi obtížný úkol a znovu je nutné zopakovat, že vzdělávací systém České republiky pedagogy na něj systémově nepřipravuje, čímž se tento stát ochuzuje o potenciál spočívající v mimořádně nadaných dětech.

6.1 FRONTÁLNÍ VYUČOVÁNÍ

Rozvoj mimořádně nadaných dětí, ale na druhou stranu také dětí, jejichž nadání je mnohem menší, je za jistých okolností možný i tehdy, když pedagogové realizují frontální vyučování. Vyžaduje to však od nich mimořádné nasazení, velkou míru zkušeností a vysokou úroveň schopností a dovedností.⁷¹ Frontální vyučování se dosud uplatňuje jako nejběžnější forma výuky na základních i středních školách, ovšem

⁷⁰ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3857-4, str. 101

⁷¹ Viz např. CAMPBELL, R. James. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-516-4.

současně dlouhodobě sílí i jeho kritika, poukazující především na nízkou míru individualizace.⁷²

Jana Marie Havigerová v této souvislosti pedagogům doporučuje zkusit vzdělávací model podporující rozmanitost, který podle ní nabízí následující řešení. Každý pedagog by měl především u každého žáka ve třídě zjistit, k čemu má dispozice, jaké jsou jeho silné a slabé stránky a na tomto základě pak pro každého žáka vytvořit individuální vzdělávací plán, který by vedl k optimálnímu všestrannému rozvoji všech dětí.

Zmíněná autorka upřesňuje, že úkolem pedagoga je „... zajistit ve třídě takové podmínky, aby se pomalejší povzbudili k vyššímu výkonu, průměrní aby neustrnuli, a nadaní aby maximálně rozvinuli svůj potenciál. Vytvořit ve třídě takové prostředí, ve kterém si jednotlivci uvědomují své slabé a silné stránky (příčemž za ty slabé se nestydí a ty silné jim neslouží k povyšování), podnítit ve třídě vzájemnou úctu a toleranci, podpořit spolupráci, ocenit práci a aktivitu (nikoli výkon), podpořit jedinečnost. Když si představíme lidského jednotlivce jako semínko, z něhož roste strom, pak model podporující rozmanitost nabízí učiteli roli zahradníka, jehož úkolem je vytvořit dokonalé podmínky, díky nimž může semínko vyrůst v dospělý strom, který může zahradník citlivě tvarovat nebo pouze sledovat. Jak se vyvíjí, a ponechat ho vlastnímu osudu. Na konci vždy bude něco jedinečného a neopakovatelného, co buď může bohatě plodit, lahodit oku, anebo utlačovat ostatní rostliny v zahradě či vytvářet morbidní tvary nebo chátrat. Co z uvedeného se stane, do značné míry závisí na podmínkách a péči, kterou budeme semínku věnovat.“⁷³

6.2 SKUPINOVÉ (KOOPERATIVNÍ) VYUČOVÁNÍ

Skupinové učení probíhá v rámci malé sociální skupiny, která buď může vzniknout spontánně, nebo ji vytváří učitel podle různých hledisek. Skupina obvykle usnadňuje učení zúčastněných osob, přičemž zlepšuje průběh i výsledky učení. Je tomu tak proto, že ve srovnání s individuálním učením mohou účastníci skupinového

⁷² VALIŠOVÁ, Alena. KASÍKOVÁ, Hana (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9, str. 179

⁷³ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3857-4, str. 110

učení debatovat o problémech, navrhnout různé přístupy, získávat včas zpětnou vazbu, rozdělit si práci, vzájemně se povzbuzovat, objevovat chyby, vysvětlovat si nejasnosti, učit se od jiných a společně směřovat k cíli. Související termín pak představuje skupinové vyučování, což je organizační forma výuky, v níž žáci pracují ve skupinách.⁷⁴

Základní funkce skupinového vyučování jsou dány propojením sociálních a kognitivních stránek rozvoje osobnosti žáka. Co se týče metodického řešení skupinové výuky žáků, jsou pro práci skupin obecně doporučeny úkoly problémové povahy. Tento typ úkolů totiž nejlépe navozuje produktivní učební činnost a současně i psychickou potřebu žáků společně hledat správné řešení, diskutovat o postupech, objevovat různé možné varianty řešení problémů atd.⁷⁵ Právě z těchto důvodů je skupinové vyučování vhodné pro výuku mimořádně nadaných žáků, a to i v rámci běžné třídy.

Realizace skupinového vyučování samozřejmě s sebou přináší nemalé problémy, a to jak již při přípravě učitele na vyučovací hodinu, tak i při její organizaci, při samotném průběhu výuky a také při hodnocení žáků. Pokud však toto vše učitel zvládne, může se podle Aleny Nelešovské dočkat skvělých výsledků v podobě kooperujícího chování dětí.⁷⁶ A právě tento výsledek je pro mimořádně nadané děti velmi důležitý.

Kooperativní učení či vyučování se liší od individuálního učení zejména tím, že je postaveno na spolupráci různých osob při řešení složitějších úloh. Řešitelé těchto úloh jsou vedeni k tomu, aby si dokázali rozdělit sociální role, naplánovali si celou činnost, rozdělili si dílčí úkoly, naučili se radit si, navzájem si pomáhat, sladovat své

⁷⁴ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2, str. 214 – 215

⁷⁵ VALIŠOVÁ, Alena. KASÍKOVÁ, Hana (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9, str. 180 – 181

⁷⁶ NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 978-80-247-0738-1, str. 35

úsilí, kontrolovat jeden druhého, řešit dílčí spory, spojovat dílčí výsledky do většího celku, hodnotit přínos jednotlivých členů atd.⁷⁷

⁷⁷ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2, str. 107

6.3 INDIVIDUALIZOVANÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Je mimo jakoukoli pochybnost, že to může být právě individualizované vzdělávání,⁷⁸ které představuje potenciálně nejefektivnější formu vzdělávání mimořádně nadaných dětí, a to především vzhledem k tomu, že pedagog v rámci této formy disponuje dostatkem prostoru na to, aby adekvátním způsobem reflektoval možnosti mimořádně nadaného žáka, naplňoval tak jeho vzdělávací potřeby a tím rozvíjel jeho osobnostní potenciál. Na tuto skutečnost ostatně upozorňují i Renata Kovářová a Igor Hampl, když shrnují, že ze základních forem vzdělávání „... vyhovuje nadaným žákům nejvíce individuální výuka, případně výuka ve dvojicích. Již méně je preferována skupinová výuka. Může být přínosná, jestliže jsou ve skupině jasně rozděleny role. Frontální výuka je pro nadaného jedince nejméně přínosná a přináší mu minimum uspokojení.“⁷⁹

Individualizované vzdělávání se zakládá na realizaci individuálního přístupu, což podle autorského kolektivu Pedagogického slovníku postulát o tom, že učitelé mají respektovat specifické vlastnosti jednotlivých žáků, typicky např. individuální styl učení, tempo učení atd., což je ovšem při současné naplněnosti běžných tříd v praxi jen stěží proveditelné, což je ostatně zdůrazněno i na jiném místě předložené práce. Individuální přístup je však s větším úspěchem uskutečňován v některých typech alternativních škol a hlavně pak ve speciálních školách a speciálních třídách.⁸⁰

Také se ukazuje, jak alespoň tvrdí Jan Štáva a kol. „... že vysoké úrovně vzdělanosti se nejefektivněji dosahuje individualizací přístupu ke vzdělávaným. Nadaní, talentovaní žáci mají jiné vzdělávací potřeby nežli takřkajíc průměrní a rozvoj jejich

⁷⁸ Podrobněji viz např. HÁJKOVÁ, Vanda. STRNADOVÁ, Iva. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3070-7.

⁷⁹ KOVÁŘOVÁ, Renata. HAMPL, Igor. *Problematika mimořádného nadání v současném českém školství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2674-5, str. 30

⁸⁰ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2, str. 83

talentu vyžaduje specifický přístup.⁸¹ O obecné platnosti právě citovaného konstatování samozřejmě není nejmenších pochyb.

Ve školním prostředí lze využít následující typy individualizace výuky či vzdělávání mimořádně nadaných dětí, případně samozřejmě jejich kombinace, které jsou primárně založené na individualizaci prostřednictvím obsahu látky, metod, strategií, tempa učení či dalších pedagogických aspektů.⁸²

- **Výběr v učivu:** žákům je poskytnuta možnost vybírat si celé oblasti učiva, typicky na základě tématu (např. více přírodovědného učiva), dále pak předmět (především volitelný předmět) a konečně určitou část učiva;
- **Doplňující vyučování:** jedná se o takové vyučování, kdy se poskytuje určité základní učivo všem žákům a v nadstavbě se jedná o doplnění, které může být specifické pro žáky se zájmem nebo právě pro žáky mimořádně nadané. Jedná se tedy o poskytnutí rozšiřujícího a prohlubujícího učiva;
- **Žák ve sledu učebních jednotek:** učivo je v tomto případě rozděleno do jakýchsi kroků a žák dostane návod, jak s ním pracovat. Postupuje pak v učení v individuálně výhodném pořadí úkolů, tempu atd. Na tomto typu individualizace je založen např. systém programovaného učení;
- **Individualizační „matching“:** jedná se o propojování vyučovacího stylu učitele s učebním stylem žáka. Učitel tak může přizpůsobovat své vyučovací strategie kognitivním stylům mimořádně nadaných žáků.

Zajímavou možností individualizace výuky, specificky zaměřenou na potřeby mimořádně nadaných dětí, představuje tzv. třída s vynětím na jedné straně a třída se skupinou a vynětím na straně druhé.

Realizace **třídy s vynětím** předpokládá, že nadaný žák odejde v určeném čase ze třídy a pracuje buď individuálně odpovídajícími speciálními postupy, nebo je zařazen na daný předmět do vyššího ročníku. Výhodou třídy s vynětím je, že mimořádně na-

⁸¹ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 25

⁸² VALIŠOVÁ, Alena. KASÍKOVÁ, Hana (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9, str. 159

daný žák dostane příležitost pracovat na vlastní požadované úrovni v oblasti svých zájmů. Nevýhodou naopak může být relativně nízký stupeň porozumění ze strany ostatních žáků pro toto vyčleňování, což ve svých důsledcích může vést až k narušení sociálních vztahů. Realizace třídy s vynětím je také organizačně náročná, a to zejména ve velkých městských školách.⁸³

Pro **třídy se skupinou a vynětím** je optimální, aby na dané škole fungoval **speciální pedagog**. V běžné třídě základní školy je integrována skupina žáků s mimořádným nadáním, která pak na vybrané předměty opouští kmenovou třídu a vzdělává se samostatně pod přímým vedením speciálního pedagoga. „Žák ve svém vzdělávání postupuje podle individuálního vzdělávacího plánu, který vypracuje třídní učitel žáka (popř. vyučující daného předmětu, kde se vysoké nadání projevuje) společně s pracovníky školského poradenského zařízení, popř. školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem, pokud jsou tyto funkce ve škole zřízeny. Velmi důležitá je úzká kooperace rodiny a školy v rámci optimálního rozvoje žákova potenciálu.“⁸⁴

Franz J. Mönks a Irene H. Ypenburg v této souvislosti upozorňují na možnosti, které nabízí **Renzulliho metoda otáčecích dveří**, vyvinutá speciálně za účelem podpory mimořádně nadaných dětí. Tato metoda je založena na principu, kdy žák vypouští z denního rozvrhu některé vyučovací hodiny, protože jejich látku si již osvojil rychleji. Využití metody má zabránit tomu, aby mimořádně nadaní žáci zlenivěli či ztratili motivaci ke vzdělávání. Takové děti v kontextu metody otáčecích dveří **odcházejí do vyšší třídy na hodiny toho předmětu, ve kterém vynikají**. Při práci na dlouhodobějším projektu pak mohou v době řádného vyučování, samozřejmě za předpokladu, že probíranou látku již ovládají, čerpat další informace potřebné ke zpracování svého projektu např. ve školní či městské knihovně, na internetu, ale také

⁸³ KOVÁŘOVÁ, Renata. HAMPL, Igor. *Problematika mimořádného nadání v současném českém školství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2674-5, str. 30

⁸⁴ KOVÁŘOVÁ, Renata. KLUGOVÁ, Iva. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. ISBN 978-80-7368-430-3, str. 52

v muzeu nebo při konzultacích s odborníkem, je-li ovšem takový odborník k dispozici a je-li k tomu ochoten.⁸⁵

Ještě lze dodat, že pro starší mimořádně nadané žáky mohou být a v dnešní době také jsou jako specifická forma individualizovaného vzdělávání nejvíce využívány nejrůznější vědomostní soutěže a olympiády, ve kterých žáci mohou své výkony jednoznačně prokázat. Renata Kovářová a Igor Hampl však upozorňují, že proto, aby tato forma přinášela efektivní výsledky, je důležité také zajistit návaznost v dalším studiu. Proto je podle zmíněných autorů žádoucí, ba spíše nezbytné, aby příslušné základní školy v České republice zajistily nadaným žákům vazby na odpovídající střední školy a ty pak dále na univerzity či jiné vysoké školy. To úzce souvisí s kariérovým poradenstvím, které na základních a středních školách zajišťuje zejména výchovný poradce.⁸⁶

⁸⁵ FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011. ISBN 978-80-87000-28-1, str. 25.

⁸⁶ FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011. ISBN 978-80-87000-28-1, str. 25.

7. FORMY VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ V MIMOŠKOLNÍ ČINNOSTI

Vzdělávání mimořádně nadaných dětí se podle Jany Marie Havigerové odehrává celkem ve třech různých kontextech či prostředích, které by v ideálním případě měly být vzájemně provázané a fungovat jako tři vzájemně se prolínající a doplňující se části jednoho celku. Jedná se o následující kontexty, přičemž tématu této kapitoly se týká druhý a třetí kontext:⁸⁷

- Vzdelávání mimořádně nadaných dětí je realizováno především v rámci školského systému, tedy přímo v procesu vyučování;
- Vzdelávání mimořádně nadaných dětí a rozvíjení jejich nadání se ovšem uskutečňuje rovněž formou nejrůznějších mimoškolních aktivit;
- Podporující péče o rozvoj mimořádně nadaných dětí spočívá v působení rodiny a celkově pak v charakteristikách domácího prostředí.

Václav Fořtík a Jitka Fořtíková na základě empirických výzkumů realizovaných na počátku tohoto tisíciletí upozorňují na skutečnost vyššího procenta sebevražd nadané mládeže ve srovnání s procentem sebevražd u mládeže z běžné populace. Mimořádně nadaní mladiství podle zmíněných autorů více inklinují k sebevraždám proto, že hůře nacházejí smysl života, a to zejména tehdy, pokud právě náplň svého volného času nepovažují za efektivní a smysluplnou. Proto je výběr vhodné zájmové činnosti a kvalitního odpočinku pro mimořádně nadané děti a dospívající tak podstatný.⁸⁸

Vzhledem ke skutečně značným možnostem, které pro širokou oblast mimoškolního vzdělávání a rozvoje nabízejí moderní komunikační a informační technologie, se těmto dětem naskýtá velmi rozsáhlé pole rozvoje potencionálního nadání nepřímou formou, což znamená, že konkrétní dítě se nesetkává se svým učitelem, men-

⁸⁷ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3857-4, str. str. 101 – 102

⁸⁸ FOŘTÍK, Václav. FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3, str. 51

torem či jiným odborníkem, nýbrž plní tzv. korespondenční úkoly. Právě k plnění korespondenčních úkolů jsou moderní informační a komunikační technologie jako stvořené.⁸⁹ Tato forma však mimo jakoukoli pochybnost klade zvýšené nároky na aktivitu a zájem samotných mimořádně nadaných dětí. Podstata a výhoda této možnosti ovšem spočívá především v tom, že příslušné dítě má pomocí internetu přístup k celému spektru nabízených aktivit, které si musí optimálně zvolit a následně samo regulovat jejich plnění.

Renata Kovářová a Igor Hampl v této souvislosti upozorňují, že jednou z nejznámějších a nejrozšířenějších aktivit mimoškolního vzdělávání mimořádně nadaných dětí v České republice „... je bezesporu vzdělávací projekt Talnet. Tento projekt nabízí již od roku 2003 nadaným dětem a mládeži odborný a osobní rozvoj a přístup k oboru, který je zajímá. Je založen na individuálním přístupu k nadaným žákům v oblasti přírodních věd, technických disciplín a matematiky. Doporučený věk žáků je 13 až 19 let, u mladších dětí je možné zapojení do tohoto projektu po předchozí konzultaci.“⁹⁰

V rámci mimoškolního rozvoje mimořádně nadaných dětí by samozřejmě měla být věnována zvýšená pozornost fenoménu sebevzdělávání, který však podle Lenky Hříbkové v České republice doposud stojí stranou patřičného odborného zájmu. Přitom je obecně známo, že mimořádně nadané děti brzy, rády a rychle čtou a tento raný zájem o čtení je často spojován s pozdějším vyniknutím dítěte. Čtení totiž mimořádně nadaným jedincům výrazně pomáhá uspokojit jejich poznávací potřeby, a to po celý život. Nejde totiž jen o samotné čtení, nýbrž spíše primárně o možnost získávání širokého okruhu informací o světě a o lidech. Podle zmíněné autorky lze do značné míry také předpokládat, že „... záliba ve čtení vede také ke kultivaci vytrvalosti při získávání informací i ke kultivaci seberegulace. Tyto „vedlejší“ produkty sebevzdělávání nebo mimoškolních aktivit považujeme za mimořádně významné pro budoucí

⁸⁹ K těmto možnostem viz podrobněji např. CHROMÝ, Jan. DRTINA, René (eds.) *Média a vzdělávání 2009. Sborník recenzovaných příspěvků mezinárodní vědecké elektronické konference*. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r. o., 2009. ISBN 798-80-86578-94-1.

⁹⁰ KOVÁŘOVÁ, Renata. HAMPL, Igor. *Problematika mimořádného nadání v současném českém školství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2674-5, str. 42.

vývoj osobnosti, neboť kultivace sebeřízení, které je tolik vyžadováno v dospělosti, do značné míry ovlivňuje úspěšnou nebo neúspěšnou kariéru.“⁹¹

⁹¹ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadání. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6, str. 194

8. METODY VZDĚLÁVÁNÍ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ

Metod vhodných pro vzdělávání mimořádně nadaných dětí se teoreticky nabízí celá řada. Jejich praktická aplikace v České republice však naráží na řadu závažných problémů. Ukazuje se totiž, že ti čeští pedagogové, kteří by chtěli ve vztahu k mimořádně nadaným žákům používat adekvátní metody, se téměř nemají kam obrátit pro kvalifikované informace. Podle Lenky Hříbkové se mimo jiné např. právě v této souvislosti ukazuje, že v České republice je v oblasti výchovy a vzdělávání dlouhodobě podceňována role vědeckého poznávání a základního i aplikovaného výzkumu. Zmíněná autorka doslova upozorňuje, že v České republice „... se tématem vzdělávání nadaných pravděpodobně příliš autorů odborně nezabývá a citelně tu chybí publikace na téma vzdělávání nadaných, kterých je v zahraničí pro učitele k dispozici velmi mnoho.“⁹²

Pro vzdělávání mimořádně nadaných dětí lze obecně doporučit takové metody, které předpokládají vysokou míru spoluúčasti a samostatné činnosti žáků, které jsou založené na řešení otázek, úkolů atd., a které se neobejdou bez vysoké míry intelektuálního nasazení žáků. Tak např. problémová metoda představuje takovou vyučovací metodu, která začleňuje řešení problémů samotnými žáky jako významný prostředek jejich intelektového rozvoje. Do určité míry je tato metoda realizována v rámci každé školní výuky, nicméně preferována je především ve výuce činné školy a jiných alternativních škol.⁹³ Dále je možné jen stručně zmínit ty vyučovací metody, které souvisejí s kritickým myšlením, se čtenářskou, přírodovědnou, ale i finanční gramotností atd.

Z celé problematiky metod vhodných pro vzdělávání mimořádně nadaných dětí, ale i dětí „jen“ nadaných či talentovaných, se však jako zcela zásadní jeví otázka připravenosti učitelů běžných základních a středních škol České republiky, protože na nich se vzdělává naprostá většina mimořádně nadaných dětí, jednotlivé vhodné

⁹² HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadání. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6, str. 192 – 193.

⁹³ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2, str. 179.

metody využívat. Jan Štáva a kol. na základě reflexe empirických výzkumů konstatuje, že zainteresovaní učitelé vhodné vyučovací metody, formy a prostředky sice teoreticky ovládají, nicméně „... nemají je procvičené v praxi. Nemají je proto zažité a tak nejsou v jejich využívání dostatečně odvážní a sebevědomí. Navrhujeme tedy posílit sebedůvěru učitelů nadaných žáků.“⁹⁴ I tato skutečnost tedy bohužel poukazuje na nesystémový přístup ke vzdělávání mimořádně nadaných dětí v České republice.

⁹⁴ ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8, str. 64.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Oblast vzdělávání mimořádně nadaných dětí je velmi široká a dá se zkoumat z různých pohledů i hledisek. Veškeré změny v této oblasti se provádějí poměrně pomalu a projevují se, až z odstupem času. Proto je velmi důležité dlouhodobě a systematicky provádět výzkumy a zpracovávat jejich výsledky a ty následně co nejrychleji aplikovat do praxe. Svým výzkumem chci zmapovat, jaký je současný stav vzdělávání mimořádně nadaných dětí v klasické (běžné) škole, která používá alternativní formy vzdělávání a metody výuky a škole specializované, kde se vzdělává podle alternativních metod a forem výuky. Také ve své práci chci ukázat, že **součinnost a spolupráce všech zúčastněných (rodina, škola a specializované instituce) hraje nezastupitelnou roli při identifikaci a vzdělávání mimořádně nadaných dětí.**

9.1 HLAVNÍ CÍL:

Je zmapovat současný stav vzdělávání mimořádně nadaných dětí s IVP, které jsou začleněny do třídy s rozšířeným (integrovaným) vyučováním na škole běžné (klasické), a škole specializované. Jaké jsou nejrozšířenější formy vzdělávání a metody výuky na našich školách? Jaké jsou vytvářeny podmínky pro vzdělávání v obou zkoumaných školách? Konkrétními vymezeními výzkumného šetření to byl hlavní cíl pro školy na okrese Uherské Hradiště a okres Kroměříž.

9.2 DÍLČÍ CÍL

Na základě cíle výzkumu byly stanoveny dílčí cíle, kterými jsou informace o tom, za jakých podmínek se uskutečňuje vzdělávání mimořádně nadaných dětí na vybraných školách z hledisek, které jsme měly stanoveny v dotazníku.

1. hledisko prostředí
2. hledisko úspěšnosti osvojování učiva
3. spokojenost s kvalitou používaných forem vzdělávání a metod výuky z pohledu rodičů.

9.3 VÝZKUMNÉ METODY

Výzkum mé bakalářské práce byl realizován pomocí kvantitativní metodologie, prostřednictvím metody dotazníku. Výzkumné šetření bude popisné.

Použila jsem metodu dotazník. Podle P. Gavory je to „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“. Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny, a na

které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně (viz. Chráska, 2007, s. 163). Nevýhodou dotazníkového šetření je, že nezjišťuje to, jací respondenti jsou skutečně (pedagogická realita), ale jen to, jak sami sebe (pedagogická realita) vidí, nebo chtějí, aby byli viděni. Výhodou oproti tomu je, poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů. Abychom mohli dotazník zkonstruovat je potřebné splnit určité podmínky, aby výsledné výstupy mohli být validní (zjišťujeme, co máme?), reliabilní (přesnost a spolehlivost výzkumných dat). Při konstrukci dotazníku je nutné dodržovat tyto podmínky:

- Položky musí být jasné a srozumitelné, stručné, tzn. musí se respektovat, komu je dotazník určen (věk, vzdělání, motivace).
- Formulace otázek musí být naprosto jednoznačné, tzn. např. zkoumáme-li volný čas musí být vyjádřeno, co pod pojmem volný čas myslíme.
- Při formulaci otázek „Proč“ musíme být opatrní, tzn. respondenti si většinou neuvědomují příčinu svého chování.
- Zjišťovat jen nezbytné údaje, které nelze získat jinak, tzn. neměl by být moc rozsáhlý.
- Položky nesmějí být sugestivní, tzn. respondent by se neměl kompromitovat. Př. Kolik jste přečetl knih za měsíc?
- Měla by být ochota respondentů spolupracovat, tzn. důležité vysvětlit smysl a potřebnost prováděného šetření.
- Pokyny k vyplňování musí být jasné, tzn. důležité u dotazníků rozesílaných poštou.
- Data, která získáme musí být snadno tříditelná, tabelovaná a zpracovatelná, tzn. tomu, jak my budeme zpracovávat data (symboly, značky) nemusí respondent rozumět, a bude ho to zbytečně mást a odvádět od vyplňování.
- Položky musí být řazeny v pořadí první psychologické hledisko a druhé logické hledisko, tzn. potřebujeme od respondenta získat co nejvíce údajů, proto jako první volíme položky jednoduché konkrétní, dále obsahové, a pak podle potřeby filtrační, kontrolní a funkcionálně-psychologické.

- Musí být použita technika nálevky/ převrácené nálevky, tzn. soubor položek od nejobecnějších po nejkonkrétnější.
- Nejdůležitější položky musí být ve střední části ,
- Položky v pořadí filtrační (vybíráme respondenty, podle určitých kritérií), kontrolní (jestli respondent porozuměl, tomu, co po něm chceme) a funkcionálně psychologické (odpočinkové otázky, aby respondent neodpovídal stereotypně.

Validitu a reliabilitu dotazníku jsem si ověřovala telefonickým kontaktem pro všechny oslovené školy před i po výzkumu. Návratnost byla **54,41%** z celkových 68 elektronických návštěv. To znamená, že mi školy poslaly 24 dotazníků správně a úplně zodpovězených, 9 respondentů nedokončilo vyplňování a 22 respondentů se na dotazník jen podívalo, aniž by jej vyplnilo. Osobním kontaktem jsem získala 11 dotazníků, tzn. plný počet. Ze čtyř škol, které jsem oslovila. Čtyři ze školy specializované a sedm ze školy klasické.

9.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Při výběru jsem si stanovila následující kritéria. Základním souborem byli nadané děti. Výběrovým souborem byli děti, které mají IVP pro mimořádně nadané a jsou diagnostikovány v PPP. Jako další z kritérií bylo, že musí být integrovány do běžné třídy na škole klasické (škola využívá klasické metody vzdělávání + alternativní), a také integrované do školy specializované (alternativní), kde jsou jen nadaní.

Podle seznamu škol, ověřeného v PPP jsem oslovila školy, zabývající se nadanými dětmi s žádostí o spolupráci. Po souhlasu 8 ředitelek škol z okresu Uherské Hradiště a 10 ředitelek škol z okresu Kroměříž jsem jim elektronickou poštou zaslala dotazník k vyplnění. Pro ověření, zda-li dotazníky dostali jsem použila telefonický kontakt.

Čtyři školy z okresu Uherské Hradiště jsem oslovila telefonickým kontaktem a domluvila si osobní schůzku. Tímto přímým kontaktem jsem získala 11 dotazníků.

9.5 METODY ANALÝZY DAT

Získaná výzkumná data zpracujeme pomocí grafů. Stanovíme si hypotézy, které ve výzkumu ověříme.

Hypotéza pro dimenzi Hodnocení zní:

H₁₀ = Spokojenost s prostředím třídy s integrovaným vyučováním bude stejná u školy klasické i ve třídě s integrovaným vyučováním ve škole specializované.

H1_a = Spokojenost s prostředím třídy s integrovaným vyučováním bude vyšší u školy specializované než u třídy s integrovaným vyučováním na škole klasické.

Hypotéza pro dimenzi Potence zní:

H2₀ = Úspěšnost zvládnutí náročnosti učiva je stejná, jak ve třídě s integrovaným vyučováním na škole klasické, tak ve třídě s integrovaným vyučováním na škole specializované.

H2_a = Úspěšnost zvládnutí náročnosti učiva je vyšší ve třídě s integrovaným vyučováním na škole specializované než ve třídě s integrovaným vyučováním na škole klasické.

Hypotéza pro dimenzi Aktivity zní:

H3₀ = Spokojenost s kvalitou vzdělávacích forem a metod výuky je stejná, jak ve třídě s integrovaným vyučováním na škole klasické, tak ve třídě s integrovaným vyučováním na škole specializované.

H3_a = Spokojenost s kvalitou vzdělávacích forem a metod výuky je vyšší ve třídě s integrovaným vyučováním školy specializované než ve třídě s integrovaným vyučováním školy klasické.

10 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Jsou zpracovány pomocí grafů a odborné publikace. Vše podle zákona o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb.

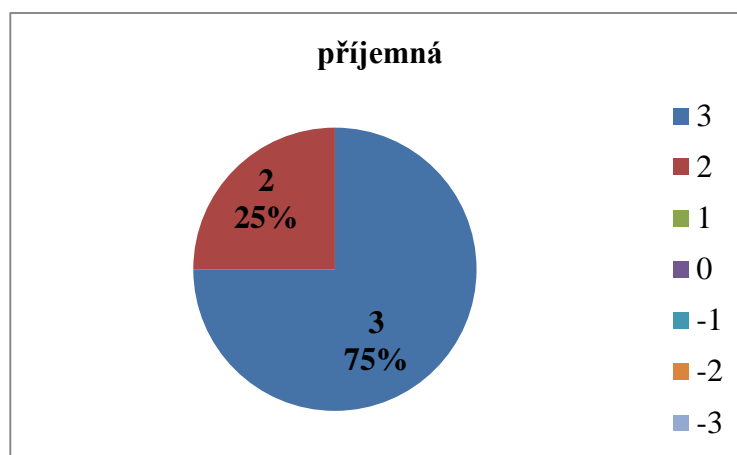
Výstupy výzkumu splňují hlavní cíl, kterým pro tuto práci bylo podat informace o současném stavu vzdělávání mimořádně nadaných dětí na našich školách a podmínkách. Byly splněny i dílčí cíle, které ukázaly, v případě **dimenze Hodnocení**, že je to především rodinné, školní a mimoškolní prostředí, které ovlivňuje rozvíjení intelektových schopností a znalostí mimořádně nadaných dětí. Čím více jsou respektovány specifické potřeby mimořádně nadaných dětí všemi zúčastněnými, tím méně problémů takové děti mají a tím úspěšněji se mohou podílet na rozvoji společnosti.

Výsledky provedeného výzkumu dále ukázaly, že prostředí třídy s integrovaným vyučováním má velký vliv na vzdělávací obsah učiva a kvalitu spokojenosti s využitím vyučujících forem a metod výuky. Navíc se potvrdila teorie s praxí, že pokud je prostředí příjemné a podporující tvořivé myšlení (např. výzdobou) a spojí se to s vhodnou vzdělávací formou a metodou výuky je dobrý i výsledek ve třídě s integrovaným vyučováním na obou školách. A to i přesto, že rodiče nemají příliš informací o podmínkách vzdělávání ve třídě s integrovaným vyučováním na škole specializované. Navíc rodiče nadaných dětí, které jsou integrovány ve škole klasické tyto informace dostávají většinou pouze od kmenových (třídních) učitelů svých dětí nebo známých, kteří mají také nadané dítě (viz graf č. 1 (sš) a graf č. 2 (kš) a graf č. 3 (ep)). Ostatní výzkumná data z této dimenze jsou pro případné porovnání uvedena v příloze č. I (sš), č. II (kš), č. III (ep), (s. 83).

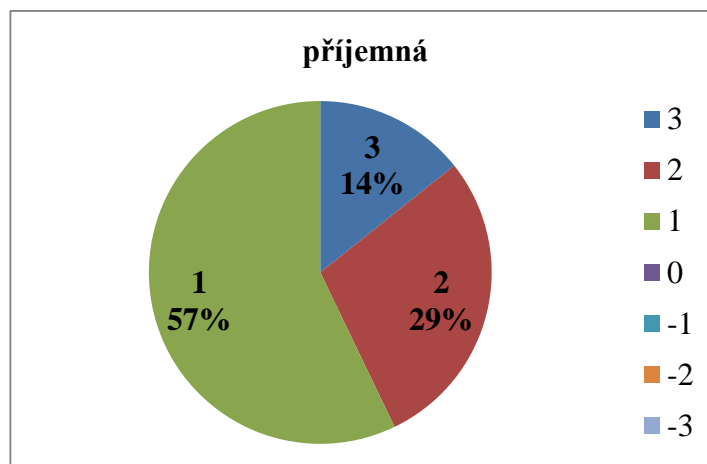
Za takových podmínek platí **hypotéza základní**, která říká, že:

„Spokojenost s prostředím třídy s integrovaným vyučováním je stejná ve třídě s integrovaným vyučováním na škole klasické i na škole specializované.“

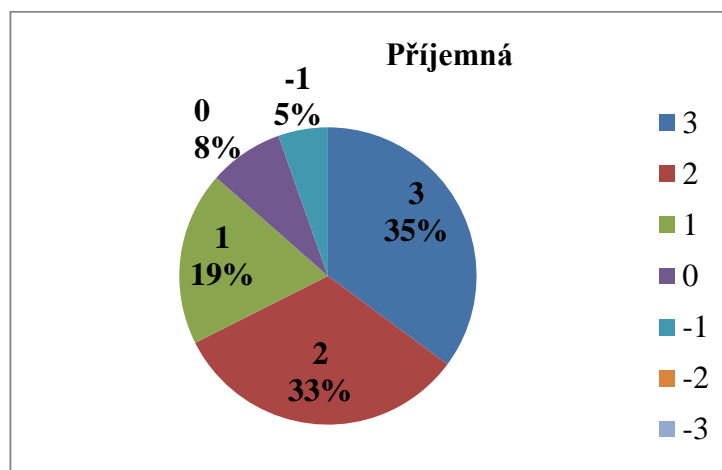
Graf č. 1 pro školu specializovanou dimenze Hodnocení

Graf č. 2 pro školu klasickou dimenze Hodnocení

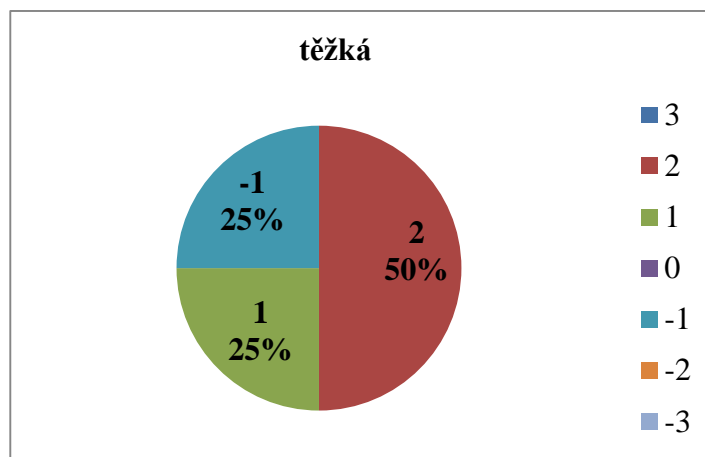

Graf č. 3 pro dimenzi Hodnocení elektronická podoba

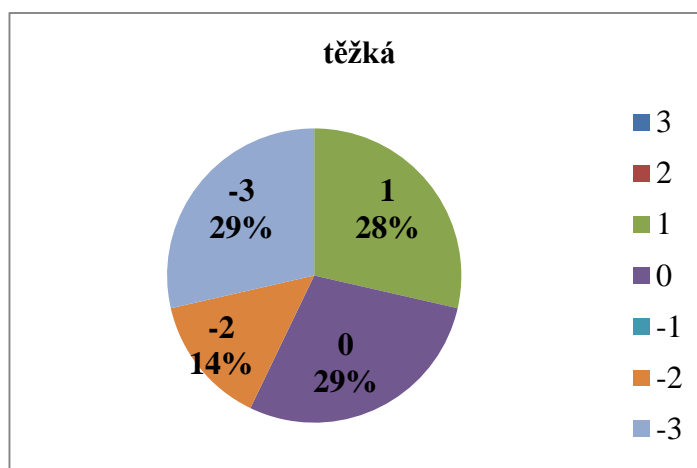

Že s vlivem prostředí musíme počítat i při úspěšnosti zvládnutí učiva se nám ukázalo v odpovědích na otázky z tabulky dimenze **Potence**. Čím příjemnější a podporující prostředí, tím více nevadí nadaným dětem ani větší náročnost učiva, které probírají. Nadané děti tak mohou více a lépe uplatnit svoje intelektové znalosti a schopnosti. Tady se výsledky výzkumu shodují v obou formách kontaktu respondentů výzkumných souborů. Elektronické i osobní (viz grafy č. 4, č. 5, č. 6). Přesto, že je shoda, v samotném výzkumu se objevil problém informovanosti rodičů i pedagogů, jak to ve třídě s integrovaným vyučováním na škole specializované vypadá. A to i přesto, že dané školy pořádaly Dny otevřených dveří pro veřejnost a další akce, kde by ukázaly nejenom prostředí, kde vyučují, ale i možnosti vzdělávání, které nabízejí. Tento problém se projevoval ve všech výsledcích daného výzkumu, i když jsem se ho snažila eliminovat co nejvíce. Ostatní výzkumná data z této dimenze pro případné srovnání jsou uvedena v příloze č. I (sš), č. II (kš), č. III (ep), (s. 83).

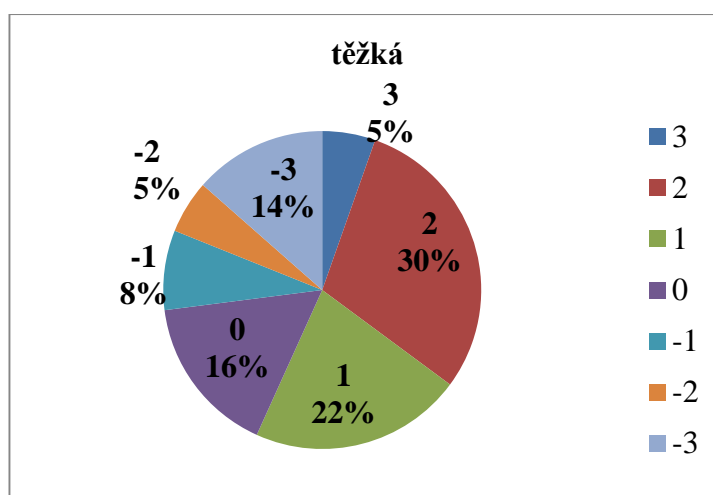
Graf č. 4 pro školu specializovanou dimenze Potence

Graf č. 5 pro školu klasickou dimenze Potence

Graf č. 6 elektronická podoba pro dimenzi Potence

Z uvedených grafů vyplývá, že je platná **hypotéza základní**, která říká že:

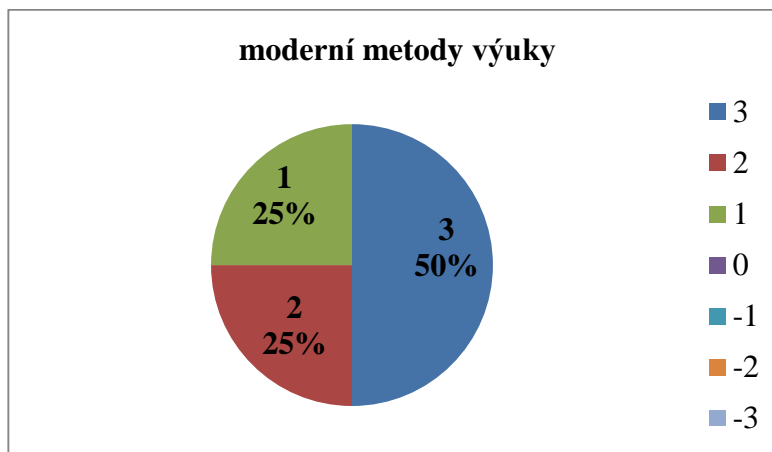
„Spokojenost s úspěšností zvládnutí učiva je stejná ve třídě s integrovaným vyučováním na škole specializované i ve škole klasické.“

Otázky poslední tabulky **dimenze Aktivita** byly položeny tak, aby odpovědi vyjadřovaly za jakých podmínek je možné podpořit a rozvíjet nadané děti. Také ukazovaly, jak jsou rodiče nadaných dětí spokojeni s kvalitou používaných vzdělávacích metod a forem výuky při vzdělávání svých nadaných dětí.

Nejvíce rozdílů ve výzkumu se projevilo právě v této dimenzi. Rodiče nadaných dětí, které jsou ve třídě školy specializované a která používá alternativní formy vzdělávání a metody výuky dopadla lépe. Nevýhodou byla finanční nákladnost vzdělává-

ní a také to, že v okrese UH je jedinou, která vzdělává nadané děti pomocí alternativních metod (viz. graf č. 7).

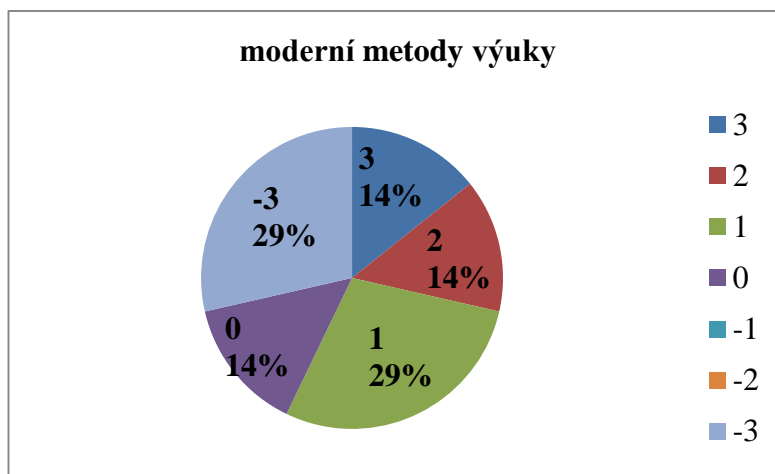
Graf č. 7 pro školu specializovanou dimenze Aktivity

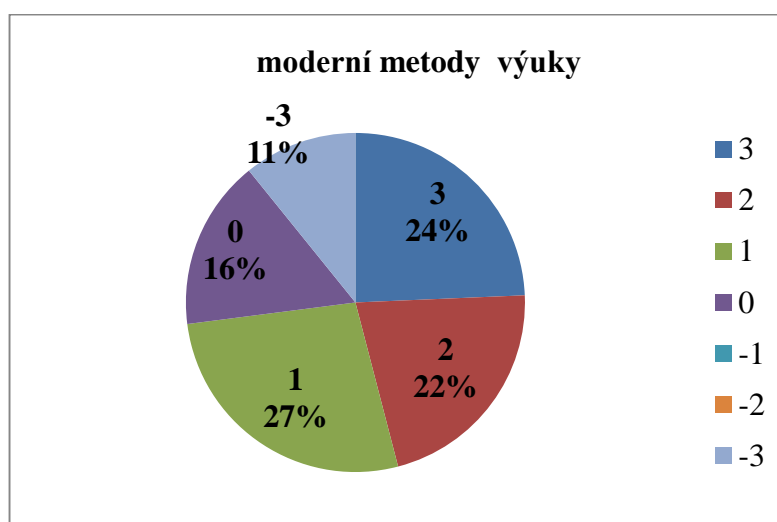
Rodiče nadaných dětí , které jsou integrovány v klasické škole až ve **29 %** volili odpovědi nevím nebo nejsem spokojen (viz. graf č. 8). Z důvodů malé informovanosti o podmínkách vzdělávání (informace jen od známých nebo třídních učitelů), nutnost dojíždění, finanční nedostupnost mělo vliv na odpovědi rodičů nadaných dětí na otázky v této tabulce. Podobně reagovali i rodiče, kteří odpovídali elektronicky (viz graf č. 9).

To znamená, že i když je prostředí vyhovující a je i ochota ze strany pedagogů nemusí přinést úspěch ve vzdělávání nadaného dítěte už proto, že metoda, která je použita nespĺňuje očekávání. Potvrdilo se to i praxi. Příklad: Chlapec byl integrován s IVP pro nadaného do běžné třídy na škole klasické. Byla využita pro něj forma akcelerace. Po půl roce měl chlapec problémy v kolektivu třídy, kde chodil na předměty, které ho bavily. Po opětovné vyšetření v PPP mu zůstal stejný IVP jen za podmínky využití formy enrichment. Ostatní výzkumná data z této dimenze Aktivity pro případné porovnání najdeme v příloze č. I (sš), č. II (kš), č. III (ep), (s. 83).

Graf č. 8 pro školu klasickou dimenze Aktivity

Graf č. 9 elektronická podoba dimenze Aktivity

S ohledem na uvedené skutečnosti může platit **alternativní hypotéza**, která říká, že: „Spokojenost s kvalitou použití vzdělávacích forem a metod výuky je vyšší ve třídě s integrovaným vyučováním na škole specializované než ve třídě s integrovaným vyučováním na škole klasické.“

V dalších výzkumných položkách jsem se zaměřila na podmínky, které musí jako další splňovat třída s integrovaným vyučováním. Např. Jaké musí mít vzdělanostní předpoklady učitelé, kteří vychovávají nadané děti? Vědí vůbec rodiče, co pojem

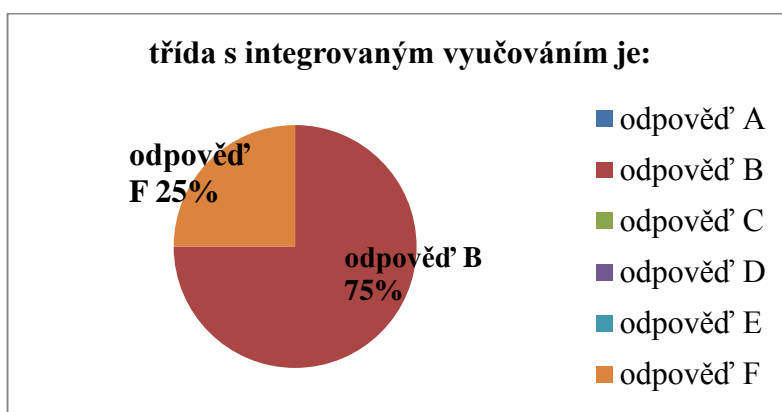
třída s integrovaným vyučováním znamená? Od kdy může být dítě diagnostikováno jako mimořádně nadané?

Zajímavým výsledkem mého výzkumu je graf č. 10, č. 11, č. 12, který zobrazuje odpovědi: Co znamená třída s integrovaným vyučováním? Odpověď F, kdy pět respondentů odpovědělo, že neví co to znamená je **13,51%** pro školu klasickou a **25%** pro školu specializovanou a **15%** pro elektronickou podobu. Takový výsledek v době, kdy už je celkem dobře dostupná možnost informovat se o možnostech vzdělávání mimořádně nadaných dětí znamená, že dané téma mé bakalářské práce je aktuální.

Otázka č. 1.: Co podle Vás znamená pojem

Třída s integrovaným vyučováním.

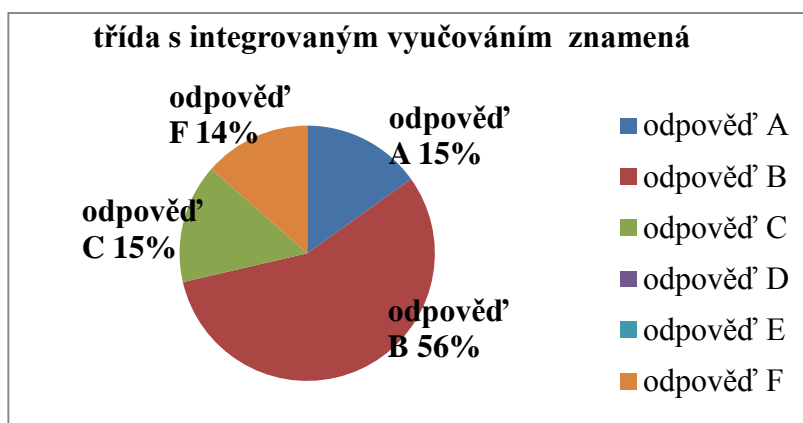
Graf č. 10 pro školu specializovanou

Graf č. 11 pro školu klasickou

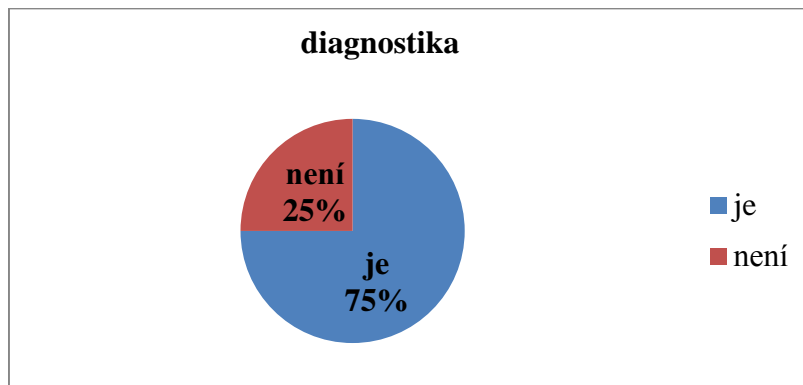
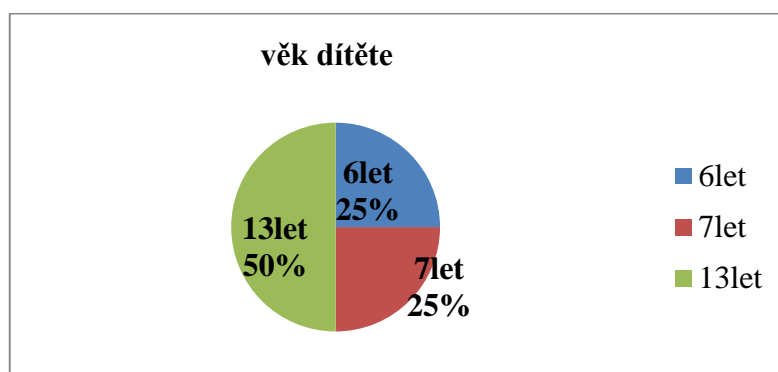
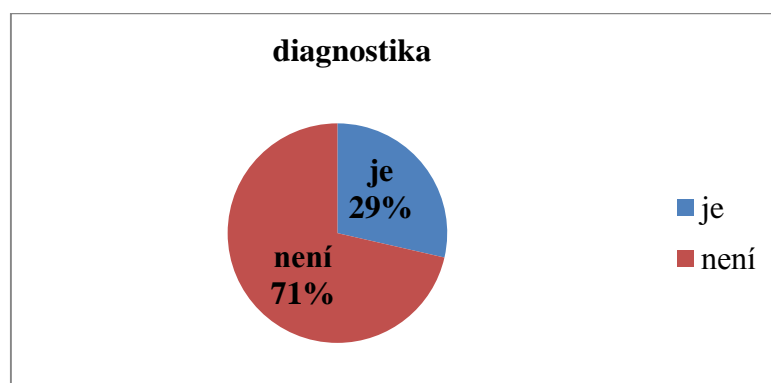
Graf č. 12 elektronická podoba

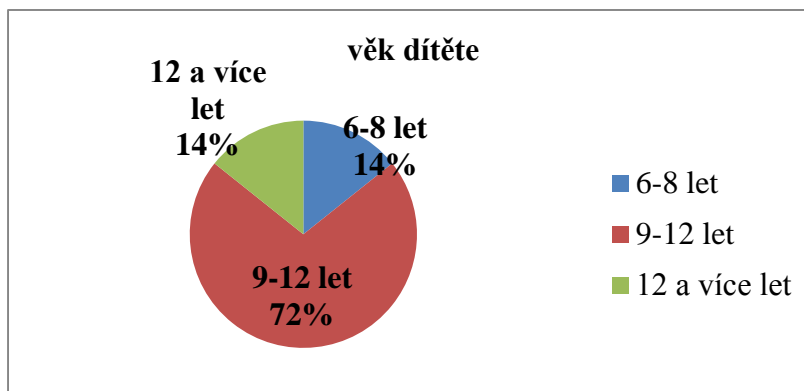
Na všechny potřebné informace jsem získala odpovědi právě provedeným výzkumem. Využila jsem položky uzavřené, výběrové, které mají výhodu v tom, že odpovědi jsou dané a respondent si vybere. Nevýhodou je však určitá vtěsnanost do schématu odpovědí.

Dalším výsledkem mého výzkumu bylo zjištění, že hlavně otázka diagnostiky nadání v určitém věku je důležitá pro další rozvoj nadání dítěte. Čím dříve, tím lépe, a pak vhodnými vzdělávacími metodami a formami výuky nadání dále rozvíjet. Je to důležité z důvodu, že diagnostika se provádí na různých úrovních.

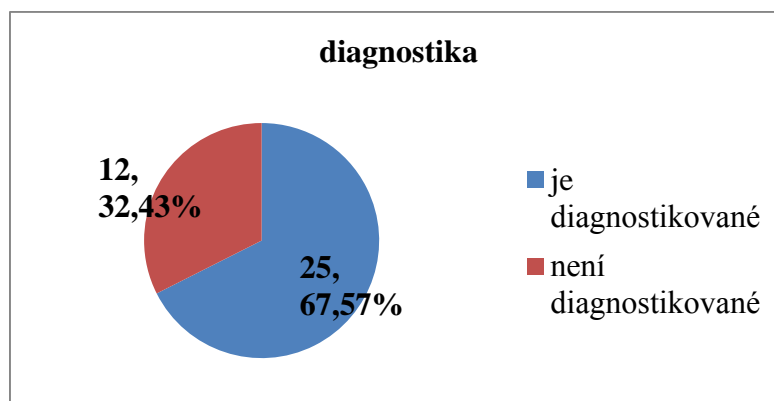
Jinak se diagnostikuje předškolní dítě, jiné metody se používají u dětí na základní a střední škole a jiné u dospělých. Na těchto výsledcích diagnostiky, které by měly zohledňovat všechny specifické potřeby, týkající se rodinného, školního i mimoškolního prostředí mimořádně nadaného dítěte závisí jeho možnosti vzdělávání. Na základě diagnostiky pak mohou pedagogové ve spolupráci s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny pro dítě vytvořit takový individuální vzdělávací plán, který rozvine nadání dítěte po všech stránkách. V našem výzkumu je to patrné zvláště u grafů č. 13, č. 14 pro (sš), grafu č. 15, č. 16 pro (kš) a grafu č. 17, č. 18 pro (ep). Ostatní výzkumná data z této části jsou pro případné srovnání uvedena v příloze č. I (sš), č. II (kš), č. III (ep), (s. 83, graf č. 11, č. 21).

Otázka č. 4: Je Vaše dítě diagnostikováno?**Otázka č. 14: Věk dítěte?***Graf č. 13 pro specializovanou školu**Graf č. 14 pro specializovanou školu**Graf č. 15 pro klasickou školu*

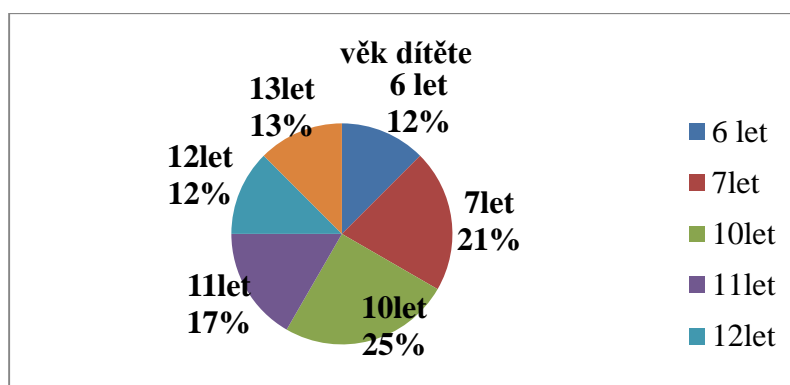
Graf č. 16 pro školu klasickou

Graf č. 17 pro elektronickou podobu

Graf č. 18 pro elektronickou podobu

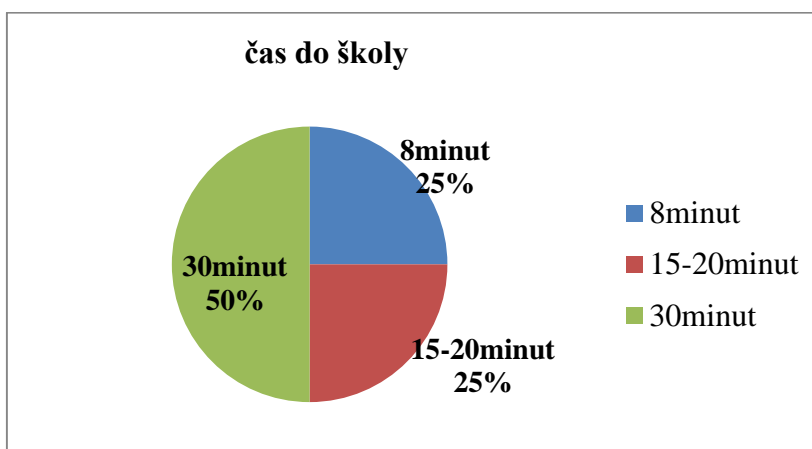
Z výzkumných dat, týkající se demografických údajů o rodičích mimořádně nadaných dětí a mající vliv na vzdělávání nadaných dětí je podstatné v jakém rodinném prostředí dítě vyrůstá (viz. příloha č. I (sš), č. II (kš), č. III (ep), (s. 83, a graf č. 24).

Tato a ostatní výzkumná data v této části dotazníku už byla osobního rázu, proto jsem plně respektovala rodiče nadaných dětí, kteří se rozhodli je nevyplňovat. Z celkového počtu 37 odpovědí všech respondentů odpovědělo jen 24 respondentů.

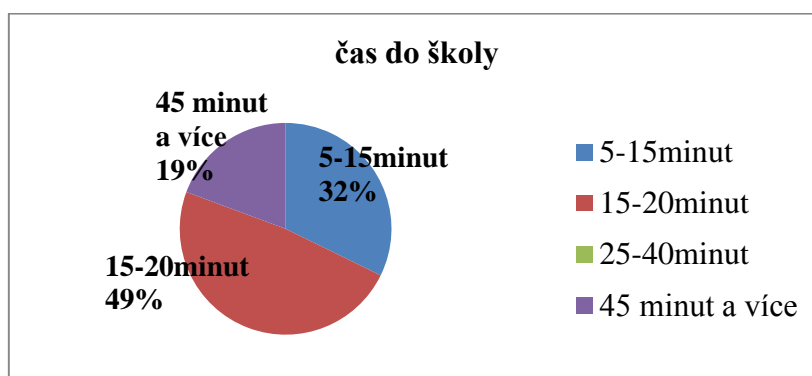
Jedním z dalších důležitých výsledků mého výzkumného šetření bylo, že doba, kterou stráví nadané dítě cestou do školy ovlivňuje nepřímo jeho studijní výsledky (viz grafy č. 19, 20, 21).

Otázka č. 18: Čas cesty do školy?

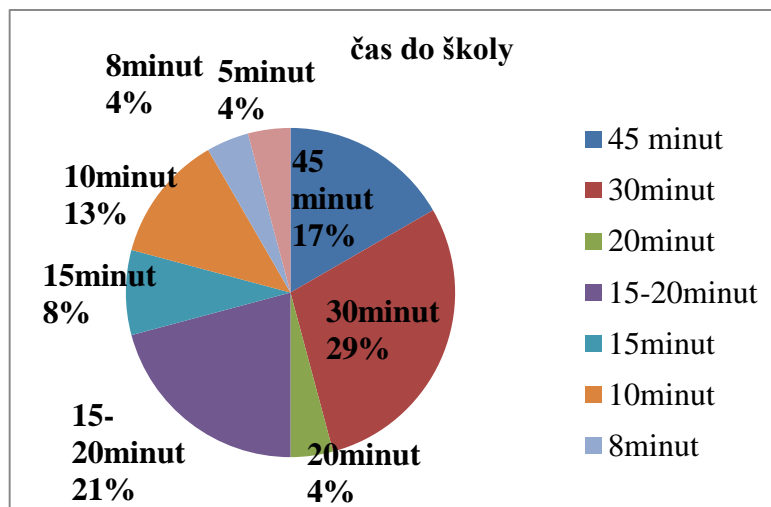
Graf č. 19 pro specializovanou školu

Graf č. 20 pro školu klasickou

Graf č. 21 elektronická podoba

Nadané dítě, které musí zvolit variantu dojíždění je omezeno ve výběru svých mimoškolních aktivit a tím pádem má i méně možností plně rozvinout své nadání.

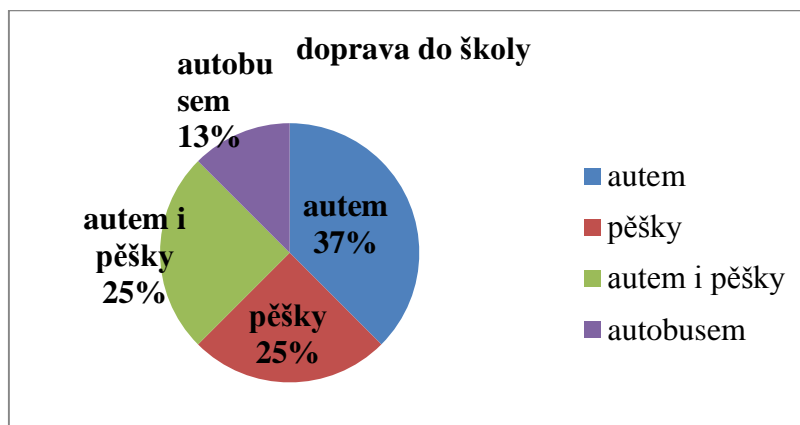
Rodiče takových dětí se toto omezení snaží kompenzovat, tím, že dítě vozí autem cestou do práce, nebo volí možnosti, které nabízejí místní organizace. Ať už jsou to výlety do okolí nebo různé zájezdy, návštěvy muzeí, plaveckého bazénu apod.

Pro rodiče nadaných dětí, které dojíždějí je také důležitá podmínka dostupnosti vhodné školy, která by rozvíjela nadání jejich dětí.

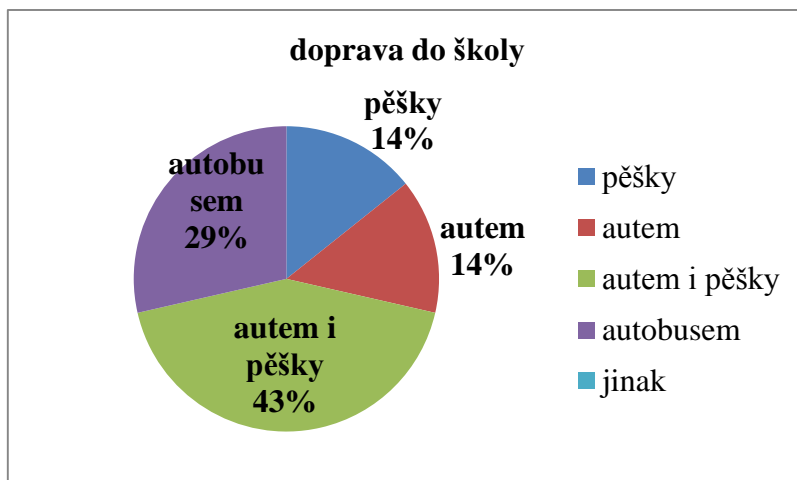
Jak bylo důležité o takové škole vědět a znát vzdělávací podmínky ukazují grafy č. 22 až graf č. 24.

Otázka č. 19 Doprava do školy?

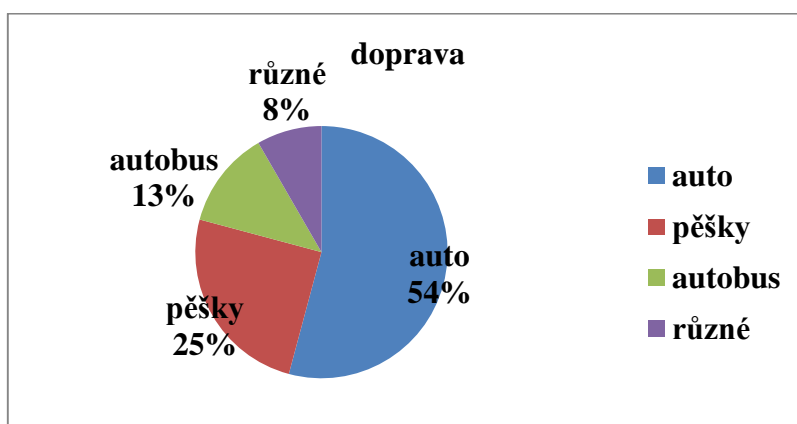
Graf č. 22 pro školu specializovanou

Graf č. 23 pro školu klasickou

Graf č. 24 elektronická podoba

Z uvedeného vyplývá, že pro rodiče mít takové dítě znamená omezení, týkající se organizace svého času a organizace času dítěte, finanční dostupnosti, i výchovy.

Z výše uvedeného výzkumu jsem vybrala nejdůležitější data, které přímo a i nepřímo ovlivňují vzdělávání mimořádně nadaného dítěte. Můžeme tedy říci, že tyto podmínky je možné vytvořit, eliminovat jejich záporné vlivy jen s **POMOCÍ a SPOLUPRACÍ všech zainteresovaných. Mezi ně patří především rodina, potom škola a nakonec pomoc odborníků, kteří se zabývají nadanými dětmi.** Pro případné srovnávání se zjištěnými výstupy osobního kontaktu s elektronickou podobou jsou všechny výzkumná data uvedena v příloze č. I (sš), č. II (kš), č. III (ep), (s. 83), a příloze č. IV, kde je dotazník, ze kterého jsme uvedená data zjišťovali.

Lze tedy říci, že současný stav vzdělávání mimořádně nadaných dětí je výsledkem efektivity zájmu a spolupráce společnosti o mimořádně nadané děti. Hlavní cíl i dílčí cíle této práce ukázaly od jakých podmínek a jakého prostředí se bude odvíjet spokojenost s kvalitou využití forem vzdělávání a metod výuky rodičů mimořádně nadaných dětí. Rodiče nadaných dětí nebudou se strachem přistupovat k otázce vzdělávání svých nadaných dětí jen za předpokladu, že budou včas, konkrétně a pravdivě informováni o všem co je zajímavá nejenom při vzdělávání, ale i výchově svých nadaných dětí. Protože nadané děti mají své specifické problémy a potřeby a především na rodičích leží odpovědnost za jejich naplnění.

ZÁVĚR

Cílem předložené práce bylo vymezit základní formy a metody vzdělávání mimořádně nadaných dětí, které by byly nejvhodnější pro další rozvoj těchto dětí. K vymezování základních forem a metod vzdělávání mimořádně nadaných dětí přitom bylo primárně přistoupeno na základě pochopení psychologických a sociálních specifik těchto dětí a jejich vzdělávacích potřeb.

V závěru této práce je znovu nutné zdůraznit význam některých osobnostních vlastností a podpůrného vlivu prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, na rozvoj nadání a mimořádného nadání a především na dosahování mimořádných výkonů. Mimořádné nadání je totiž nutné považovat pouze za potenciál, byť se samozřejmě jedná o potenciál velice významný, který může, ale také nemusí být patřičně rozvinut, a tedy může, ale nemusí přinést výsledky. K tomu, aby došlo k plnému rozvinutí potenciálu mimořádně nadaného dítěte, je nezbytné u tohoto dítěte pěstovat takové osobnostní charakteristiky, jako je silná vůle, pracovitost, schopnost prosadit se, ale také obětavost, tolerance, pokora a skromnost. Je mimo jakoukoli pochybnost, že pevný základ těchto osobnostních charakteristik musí pocházet z rodinného prostředí konkrétního mimořádně nadaného dítěte. V rámci školního prostředí pak tento základ může a musí být dále rozvíjen.

V České republice je v oblasti výchovy a vzdělávání dlouhodobě podceňována role vědeckého poznávání a základního i aplikovaného výzkumu, proto nepřekvapí, že tématem vzdělávání nadaných se zde příliš mnoho autorů odborně nezabývá a citelně tu chybí publikace na téma vzdělávání nadaných, kterých je v zahraničí pro učitele k dispozici velmi mnoho. Jako optimální rozhodně nelze označit ani současnou praxi ve vzdělávání mimořádně nadaných dětí v České republice.

Na základě školského zákona č. 561/2004 Sb. a následných prováděcích předpisů existují v České republice v současné době tři možnosti vzdělávání mimořádně nadaných dětí, a to integrace nadaných žáků v běžné třídě základní školy, samostatné třídy pro nadané žáky a samostatné školy pro nadané žáky. Všechny tyto možnosti se vyznačují specifickými výhodami a nevýhodami, přičemž vhodnost využití určité možnosti vzdělávání pro konkrétní dítě závisí především na preferencích rodičů, osobnostních předpokladech dítěte, a také na stupni diagnostikovaného nadání.

Samostatné školy a třídy pro nadané žáky vznikají v České republice pouze ojediněle a jsou směřovány na žáky základních škol. Na úrovni středních škol pak můžeme zmínit např. víceletá gymnázia, nejedná se však o typické školy pouze pro diagnostikované nadané žáky.

Pro současnou situaci v České republice je charakteristické, že integrační vzdělávání mimořádně nadaných žáků, tedy jejich integrace v běžné třídě základní školy, je a pravděpodobně i do budoucna stále bude nejrozšířenější. Souvisí to především s aktuálním prosazováním integrační formy vzdělávání v rámci školní a později sociální integrace.

Během procesu vzdělávání nadaného žáka je žádoucí a naprosto nezbytná spolupráce pedagogů a výchovného poradce konkrétní školy s dalšími zainteresovanými osobami a institucemi, jako je především školní psycholog, vedoucí zájmového útvaru, pedagogicko-psychologická poradna, odborné lékařské zařízení atd. Ovšem školy se nemohou na pedagogicko-psychologické poradny ve věci vyšetření konkrétního dítěte obrátit samy, aniž by získaly souhlas rodičů či zákonných zástupců takového dítěte. Proto pedagogové musí především spolupracovat s rodiči mimořádně nadaného dítěte.

Dále je nutné zopakovat, že mimořádně nadané děti nemají jen své potřeby, nýbrž se potýkají i s řadou specifických problémů. Tyto problémy mohou vyvěrat nejen ze vztahu ostatních dětí ke spolužákovi, který se od nich odlišuje, ale také pedagogů, kteří neznají skutečnou intelektovou úroveň nebo specifickou strukturu schopností nadaného dítěte. Nadprůměrně nadané děti mohou pro pedagogy představovat i větší zátěž, a to především kvůli nárokům kladeným na individuální přístup. Realizace individuálního přístupu přitom představuje obecný problém českého školství, který se netýká jen mimořádně nadaných dětí, nýbrž také dětí se specifickými poruchami učení. Do značné míry se jedná o problém systémový, protože při relativně vysokém počtu dětí ve třídách českých základních škol, který v případě značné části městských škol nezřídka přesahuje 25 i více žáků na třídu, totiž není vůbec jednoduché individuální přístup realizovat, ba spíše to vůbec není možné.

Vzhledem k tomu, že mimořádně nadané děti pracují rychleji a efektivněji než jejich spolužáci, mělo by obecně platit, že výchovně vzdělávací proces by měl být ve vztahu k nim pružný, měl by vytvořit podmínky pro rozvoj individuálních předpokladů a potřeb mimořádně nadaných dětí a také by měl respektovat jejich specifické zájmy. V praxi tomu tak ale často není.

Individualizované vzdělávání představuje potenciálně nejefektivnější formu vzdělávání mimořádně nadaných dětí, a to především vzhledem k tomu, že pedagog v rámci této formy disponuje dostatkem prostoru na to, aby adekvátním způsobem reflektoval možnosti mimořádně nadaného žáka, naplňoval tak jeho vzdělávací potřeby a tím rozvíjel jeho osobnostní potenciál. Ze všech základních forem vzdělávání vyhovuje nadaným žákům nejvíce právě individuální výuka, případně výuka ve dvojicích. Již méně je preferována skupinová výuka. Ta sice může být za jistých okolností přínosná, ovšem především tehdy, jestliže jsou ve skupině jasně rozděleny role. Frontální výuka je pro nadaného jedince nejméně přínosná a přináší mu minimum uspokojení.

Co se týče metod vhodných pro vzdělávání mimořádně nadaných dětí, jako zcela zásadní se jeví otázka připravenosti učitelů běžných základních a středních škol České republiky, na kterých je vzdělávána naprostá většina mimořádně nadaných dětí, jednotlivé vhodné metody využívat. Obecně platí, že čeští učitelé vhodné vyučovací metody sice teoreticky ovládají, nicméně je nemají procvičené v praxi a tzv. zažité. Celkově lze tedy konstatovat, že pro Českou republiku je v současné době bohužel charakteristický nesystémový přístup ke vzdělávání mimořádně nadaných dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- [1] CAMPBELL, R. James. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-516-4.
- [2] CARESWELL, Nick. POWLEY, Lisa. FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách*. Turnov: Vzdělávací centrum Turnov, 2011. ISBN 978-80-260-0185-0.
- [3] ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [4] DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty aneb nadání má každý*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3.
- [5] ENTLER, Eduard. SOSNOVEC, Libor. ŠECL, Vladimír. *Tematická zpráva. Umí školy pracovat s nadanými žáky?* Praha: Česká školní inspekce, srpen 2008.
- [6] GILLERNOVÁ, Ilona. KEBZA, Vladimír. RYMEŠ, Milan. *Psychologické aspekty změn v české společnosti. Člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2798-1.
- [7] GILLERNOVÁ, Ilona. KREJČOVÁ, Lenka a kol. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9.
- [8] FOŘTÍK, Václav. FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3.
- [9] FOŘTÍKOVÁ, Jitka a kol. *Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011. ISBN 978-80-87000-28-1.
- [10] HÁJKOVÁ, Vanda. STRNADOVÁ, Iva. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3070-7.

- [11] HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3857-4.
- [12] HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6.
- [13] CHROMÝ, Jan. DRTINA, René (eds.) *Média a vzdělávání 2009. Sborník recenzovaných příspěvků mezinárodní vědecké elektronické konference*. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r. o., 2009. ISBN 978-80-86578-94-1.
- [14] KNOTOVÁ, Dana a kol. *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2.
- [15] KOLÁŘ, Zdeněk a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky. 583 vybraných hesel*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
- [16] KOVÁŘOVÁ, Renata. KLUGOVÁ, Iva. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. ISBN 978-80-7368-430-3.
- [17] KOVÁŘOVÁ, Renata. HAMPL, Igor. *Problematika mimořádného nadání v současném českém školství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2674-5.
- [18] LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
- [19] MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
- [20] MÖNKS, J. Franz. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0445-5.
- [21] NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3.

- [22] NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 978-80-247-0738-1.
- [23] PEŠOVÁ, Ilona. ŠAMALÍK, Miroslav. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 978-80-247-1216-4.
- [24] PROCHÁZKA, Roman. ŠMAHAJ, Jan. KOLAŘÍK, Marek. LEČBYCH, Martin. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4451-3.
- [25] PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- [26] ŠEDÁ, Simona (ed.) *Krok za krokem s nadaným žákem. Vyhledáváme rozumově nadané žáky*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. ISBN 978-80-87000-42-7.
- [27] ŠTÁVA, Jan a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická universita Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2673-8.
- [28] TOMEK, Karel. *Nadané děti a žáci*. (online) Metodický portál RVP. 25. 08. 2011. Dostupné z WWW: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/N/Nadan%C3%A9_d%C4%9Bti_a_%C5%BE%C3%A1ci#Formy_vzd.c4.9bl.c3.a1v.c3.a1n.c3.ad_nadan.c3.bdch_d.c4.9bt.c3.ad.2c_.c5.be.c3.a1k.c5.af_a_student.c5.af. Citováno dne 30. 07. 2014.
- [29] VALIŠOVÁ, Alena. KASÍKOVÁ, Hana (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.
- [30] VÍŠEK, Tomáš. KLESKENĚ, Branislav. *Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení*. Praha: McKinsey & Company, 2010.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IVP	Individuální vzdělávací plán.
třída s iv	Třída s integrovaným vyučováním
třída pro m.n.	Třída pro mimořádně nadané
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
RVP	Rámcově vzdělávací program
ŠVP	Školský vzdělávací plán
Sš	Specializovaná škola
Kš	Klasická škola
Ep	Elektronická podoba

SEZNAM GRAFŮ

Všechny grafy pro školu specializovanou, klasickou i pro elektronickou podobu jsou vlastní výroby.

Grafy pro dimenzi Hodnocení:

Graf č. 1 příjemná

Graf č. 2 náročná

Graf č. 3 vyhledávaná

Graf č. 4 prestižní s dobrou pověstí

Graf č. 5 s lepšími výsledky

Graf č. 6 tvořivá

Graf č. 7 flexibilní

Grafy pro dimenzi Potence:

Graf č. 1 těžká

Graf č. 2 motivující

Graf č. 3 možnost naučit se víc

Graf č. 4 lepší příprava na život

Graf č. 5 perspektivní

Graf č. 6 rozvíjející

Graf č. 7 formující zdravé sebevědomí

Grafy pro dimenzi Aktivity:

Graf č. 1 navštěvována s radostí

Graf č. 2 vyučování je radostné

Graf č. 3 třída je relaxující

Graf č. 4 třída aktivizuje žáky

Graf č. 5 moderní metody výuky

Graf č. 6 umožňující projevit vlastní fantazii, myšlení

Graf č. 7 umožňující projevit vlastní názor.

Textové otázky byly zpracovány do grafů.

Otázka č. 1: Co znamená třída s integrovaným vyučováním? Graf č. 8

Otázka č. 2: Do jaké třídy chodí Vaše dítě?

Č. 2 a: třída klasická,
Č. 2 b: třída s i v,
Č. 2 c: třída pro m n. } graf č. 9

Otázka č. 3: Který ročník Vaše dítě navštěvuje

Č. 3 a: ročník třídy klasické,
Č. 3 b: ročník třídy s i v,
Č. 3 c ročník třídy pro m n. } graf č. 10

Otázka č. 4 : Je Vaše dítě diagnostikované? Graf č. 11

Otázka č. 5, a č. 5 b: Podněty od Vás, připomínky, dotazy. Graf č. 12 a č. 12

Otázka č. 6: Kdo odpovídal na dotazník? Graf č. 13

Otázka č. 7: Jaký je věk otce? Graf č. 14

Otázka č. 8: Vzdělání otce? Graf č. 15

Otázka č. 9: Povolání otce? Graf č. 16

Otázka č. 10: Bydliště? Graf č. 17

Otázka č. 11: Věk matky? Graf č. 18

Otázka č. 12: Vzdělání matky? Graf č. 19

Otázka č. 13: Povolání matky? Graf č. 20

Otázka č. 14: Věk dítěte? Graf č. 21

Otázka č. 15: Pohlaví dítěte? Graf č. 22

Otázka č. 16: Pořadí narození? Graf č. 23

Otázka č. 17: Rodina dítěte? Graf č. 24

Otázka č. 18: Cesta do školy? Graf č. 25

Otázka č. 19: Doprava do školy? Graf č. 26

Otázka č. 20: Sourozenci dítěte? Graf č. 27

Otázka č. 21: Pohlaví sourozenců? Graf č. 28

Otázka č. 22: Věk sourozenců? Graf č. 29

Otázka č. 23: Podněty, námitky, přání Graf č. 30

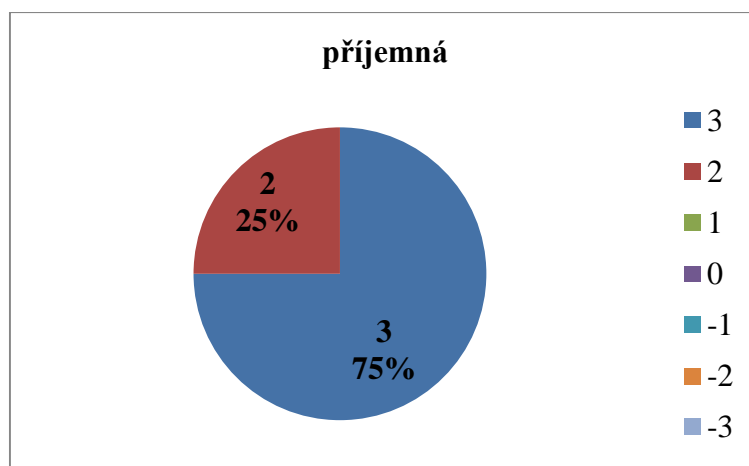
SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I:

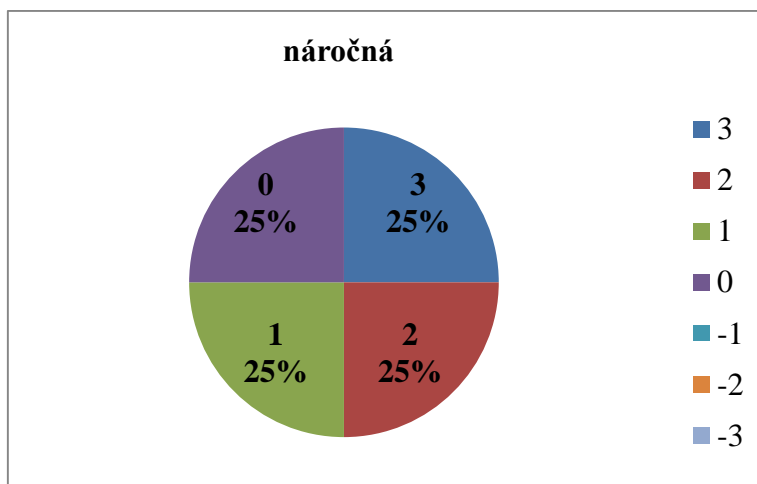
Grafy pro specializovanou školu (osobní kontakt).

Všechny grafy pro školu specializovanou jsou vlastní výroby.

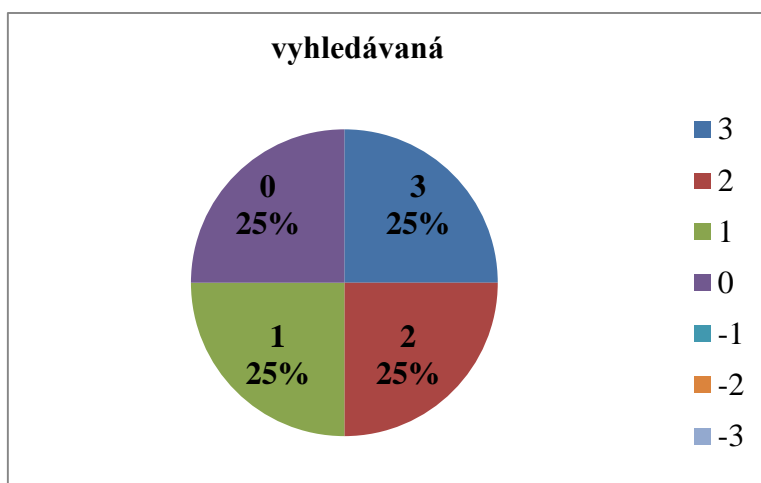
Graf č. 1 pro školu specializovanou

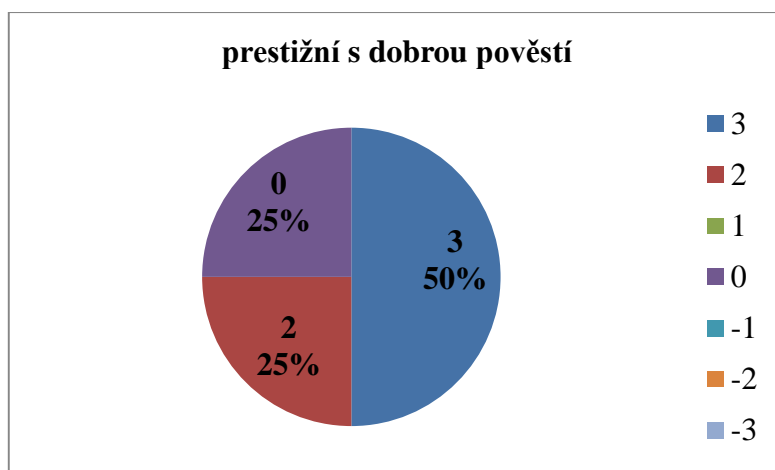
Graf č. 2 pro školu specializovanou

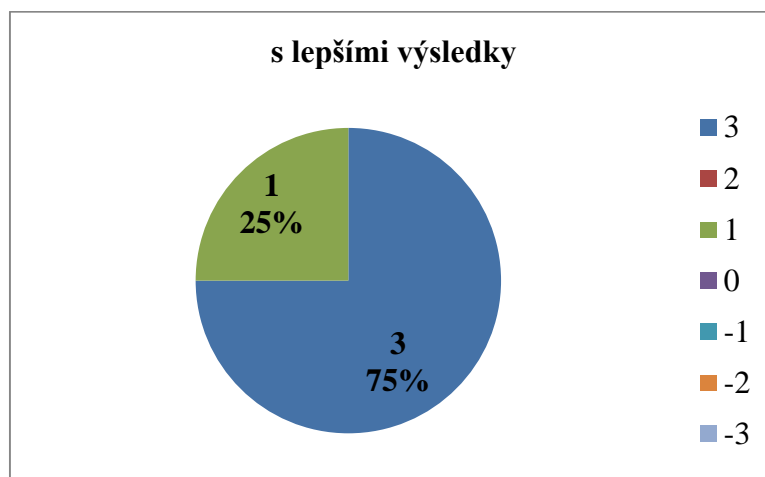
Graf č. 3 pro školu specializovanou

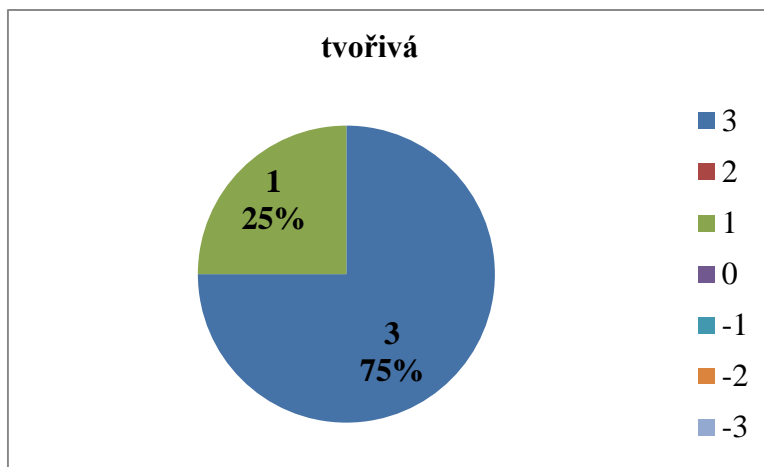
Graf č. 4 pro školu specializovanou

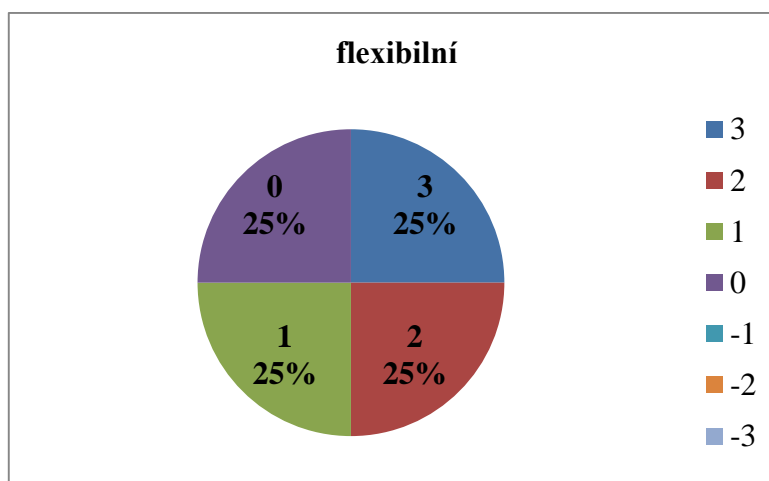
Graf č. 5 pro školu specializovanou

Graf č. 6 pro školu specializovanou

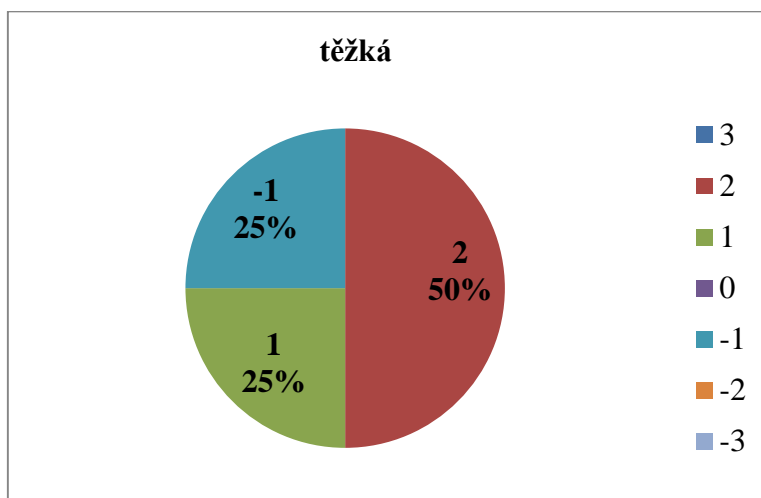

Graf č 7 pro školu specializovanou

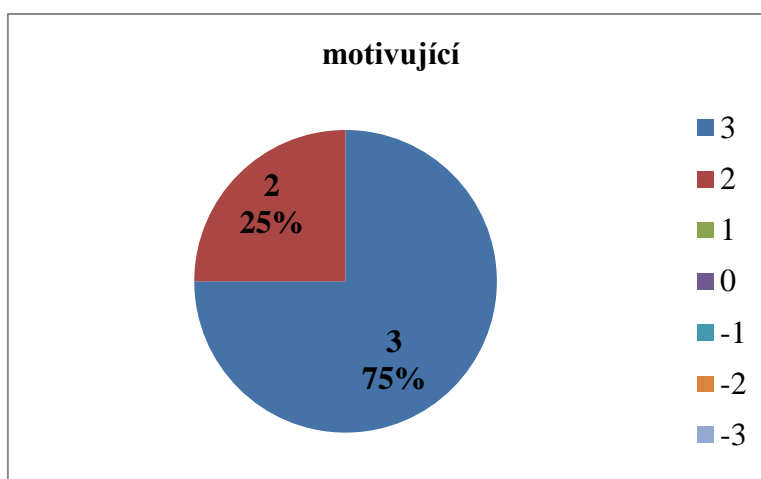

Dimenze POTENCE

Graf č. 1 pro školu specializovanou

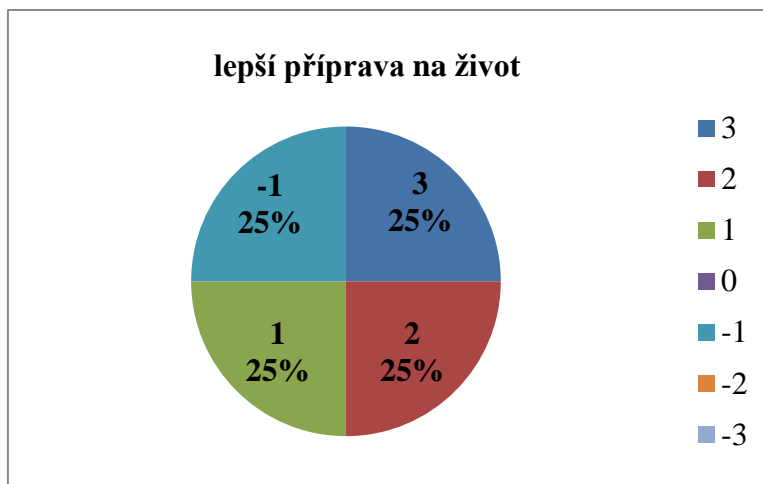
Graf č. 2 pro školu specializovanou

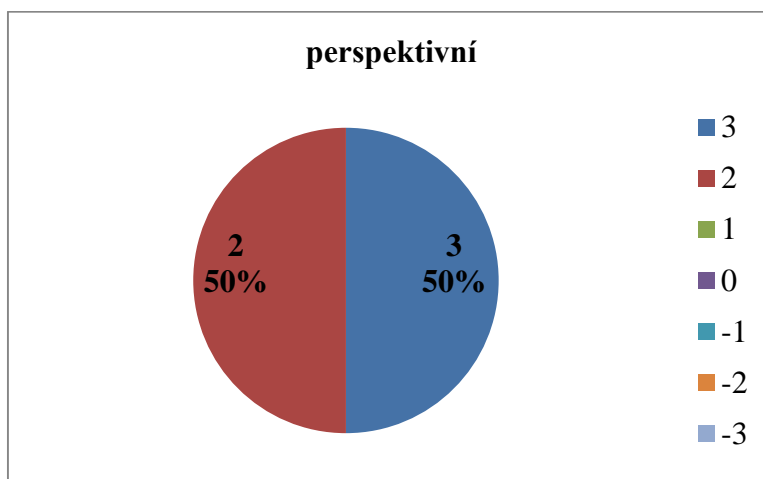
Graf č. 3 pro školu specializovanou

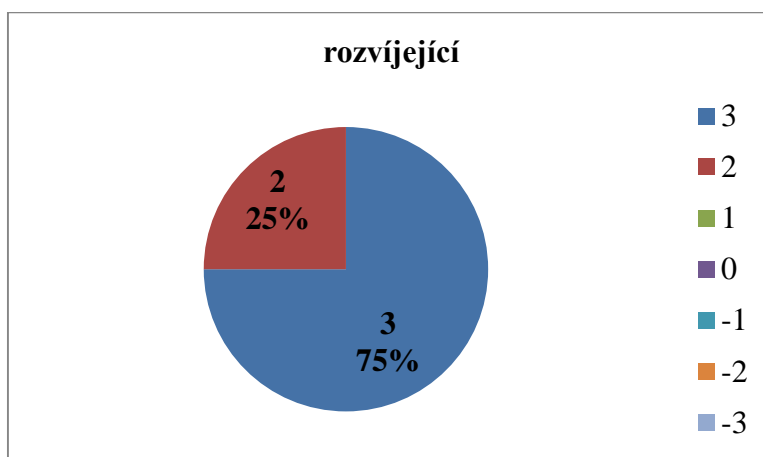
Graf č. 4 pro školu specializovanou

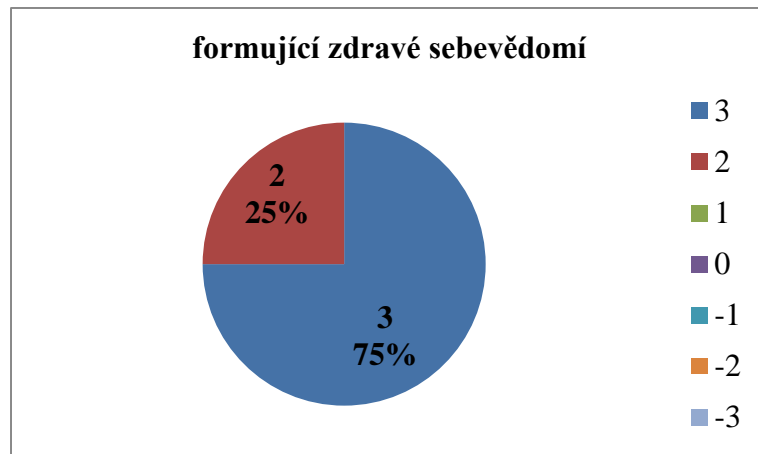
Graf č. 5 pro školu specializovanou

Graf č. 6 pro školu specializovanou

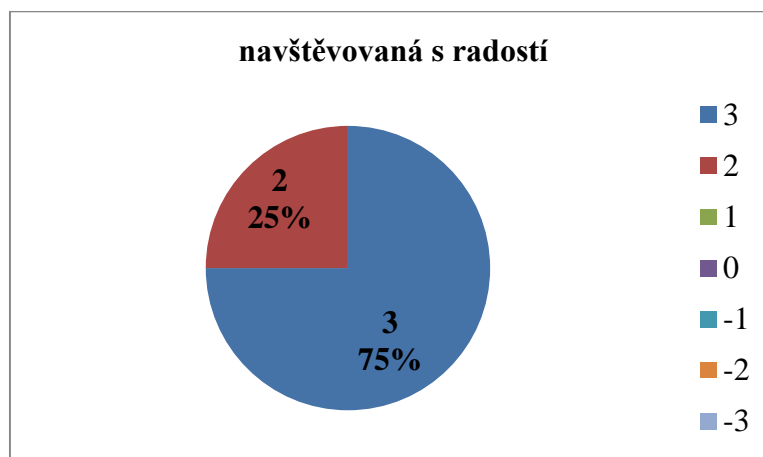

Graf č. 7 pro školu specializovanou

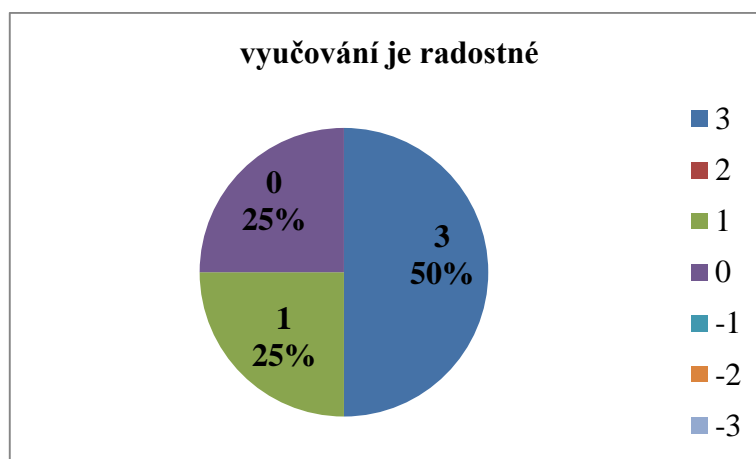

Dimenze AKTIVITY

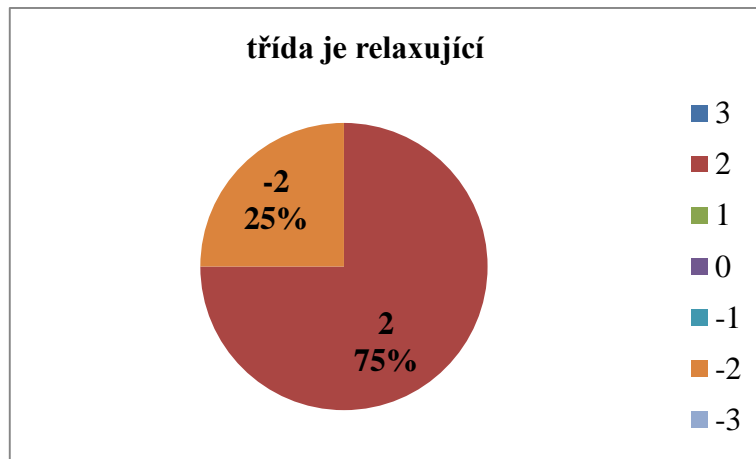
Graf č. 1 pro školu specializovanou

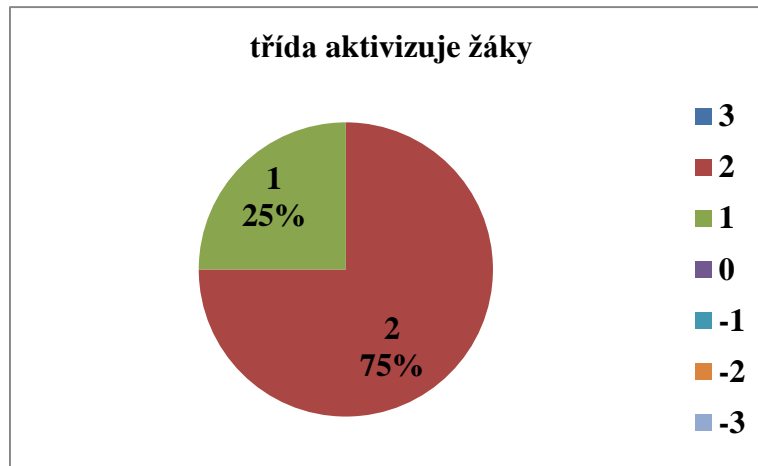
Graf č. 2 pro školu specializovanou

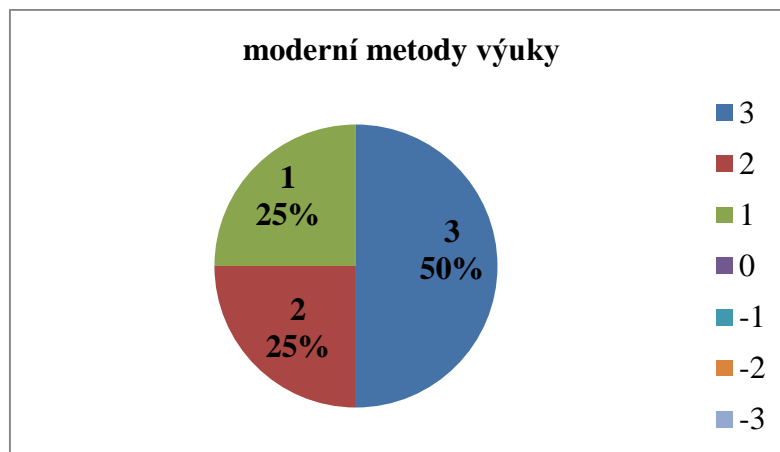
Graf č. 3 pro školu specializovanou

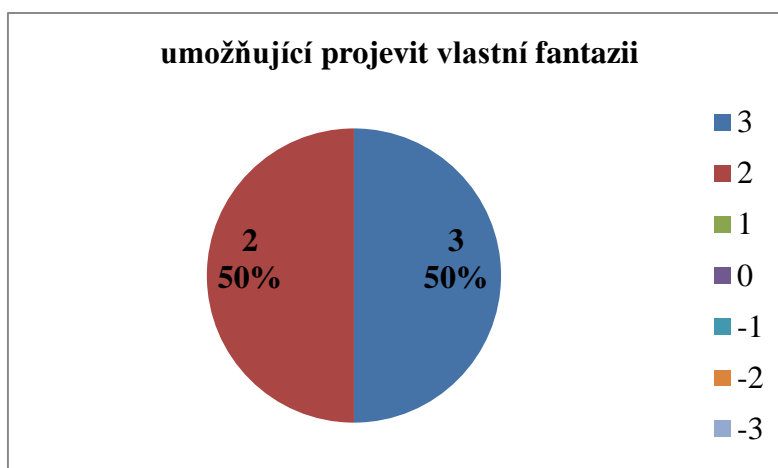
Graf č. 4 pro školu specializovanou

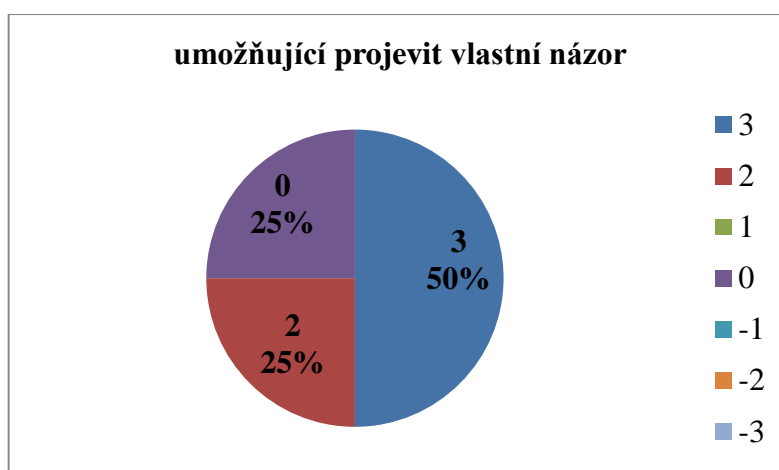
Graf č. 5 pro školu specializovanou

Graf č. 6 pro specializovanou školu

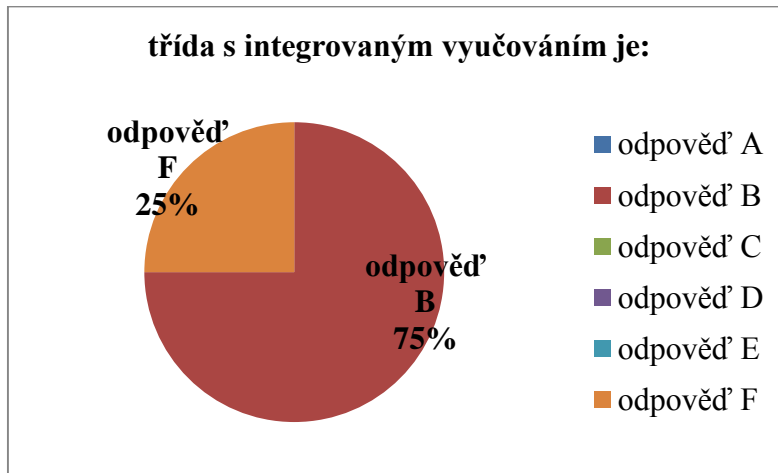
Graf č. 7 pro školu specializovanou

Textové odpovědi byly zpracovány do grafů. Otázky budou stejné i pro klasickou a elektronickou formu vyplňování dotazníku. Odpovědi, uvedené v této příloze se budou týkat jenom dotazníků, vyplněných ve škole specializované.

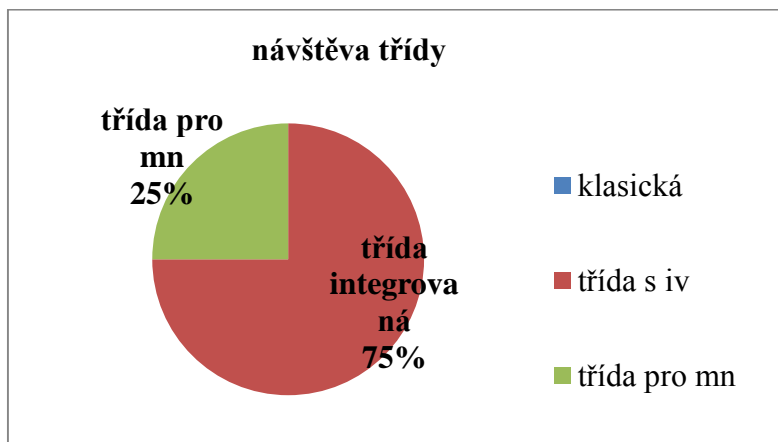
**Otázka č. 1: Co podle Vás znamená
„Třída s integrovaným vyučováním“**

Graf č. 8 pro školu specializovanou

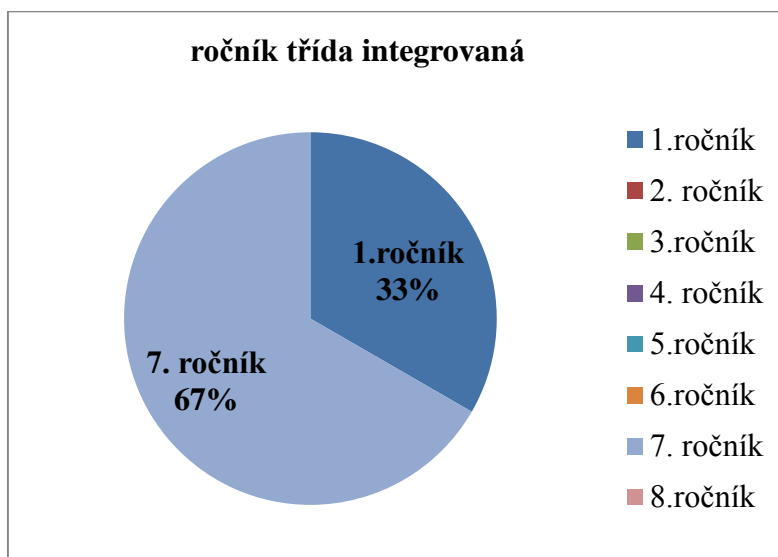
Otázka č. 2: Do jaké třídy chodí Vaše dítě?

Graf č. 9 pro školu specializovanou

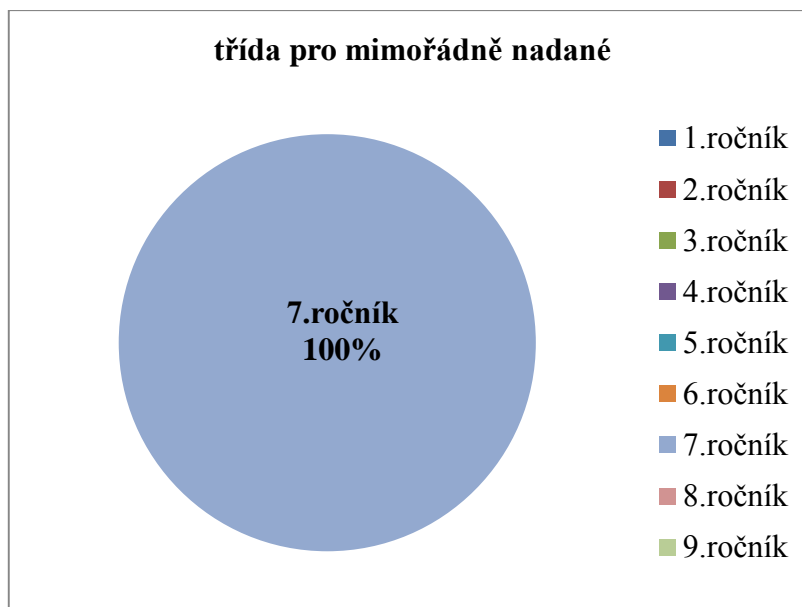
Otázka č. 3: Který ročník Vaše dítě ve třídě s iv navštěvuje?

Graf č. 10 pro školu specializovanou

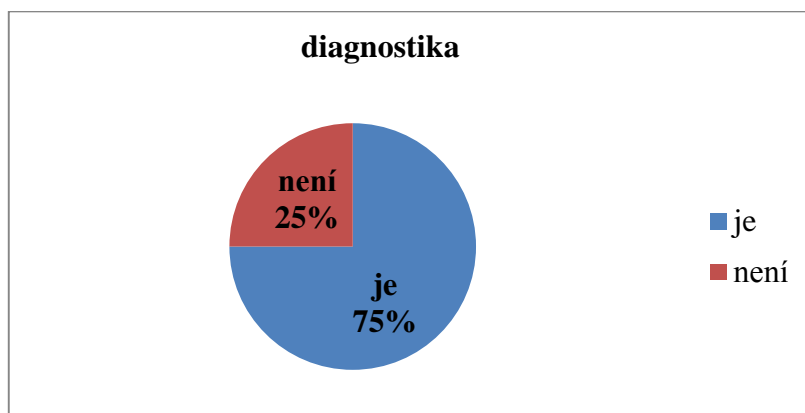
Otázka č. 3 b: V kterém ročníku třídy pro mn je Vaše dítě?

Graf č. 10 pro specializovanou školu

Otázka č. 4 Je Vaše dítě diagnostikováno?

Graf č. 11 pro specializovanou školu

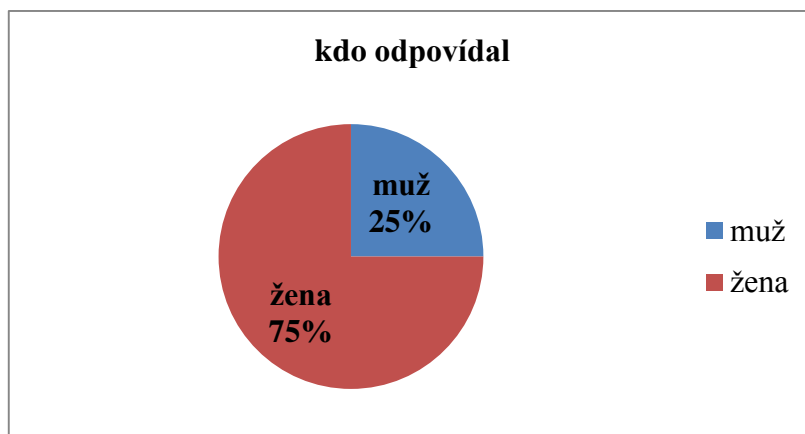

Otázka č. 5: Vaše podněty, připomínky, přání.

Rodiče informace o vzdělávání svých dětí dostávali od třídních (kmenových) učitelů nebo podnět dětské psycholožky.

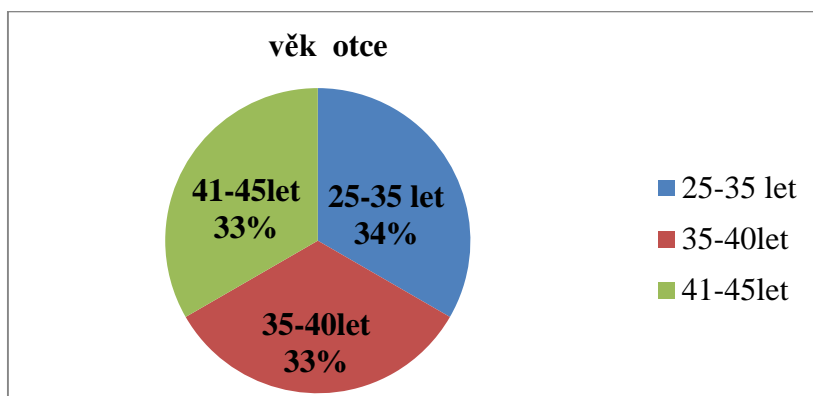
Otázka č. 6. Kdo vyplňoval dotazník?

Graf č. 13 pro specializovanou školu

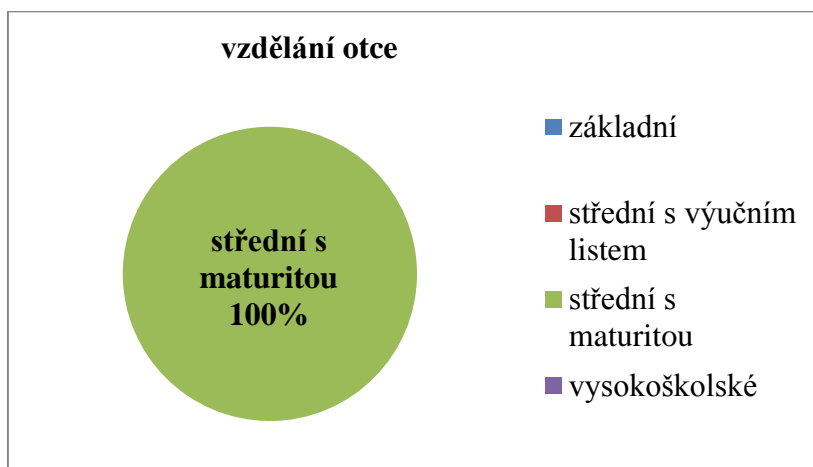
Otázka č. 7: Věk otce?

Graf č. 14 pro specializovanou školu

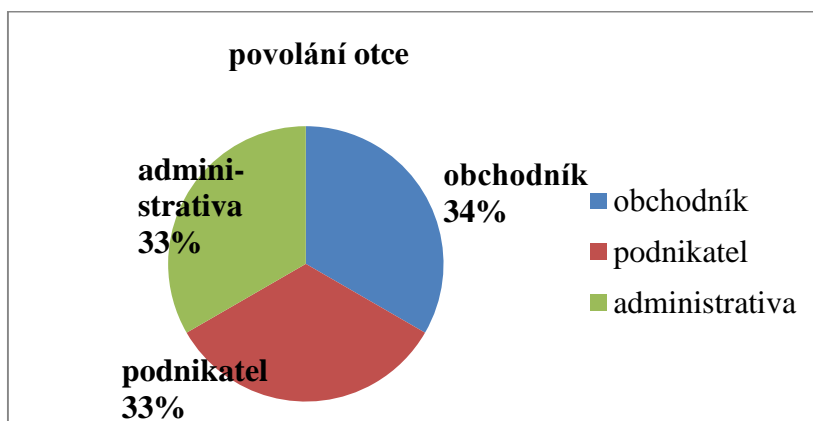
Otázka č. 8: Vzdělání otce?

Graf č. 15 pro specializovanou školu

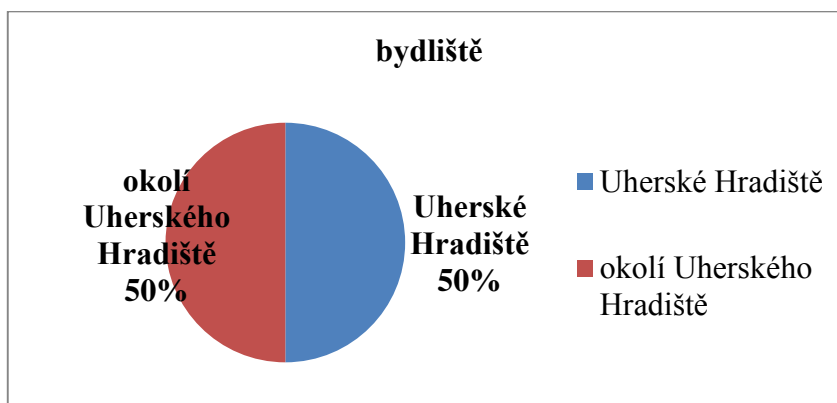
Otázka č. 9: Povolání otce?

Graf č. 16 pro školu specializovanou

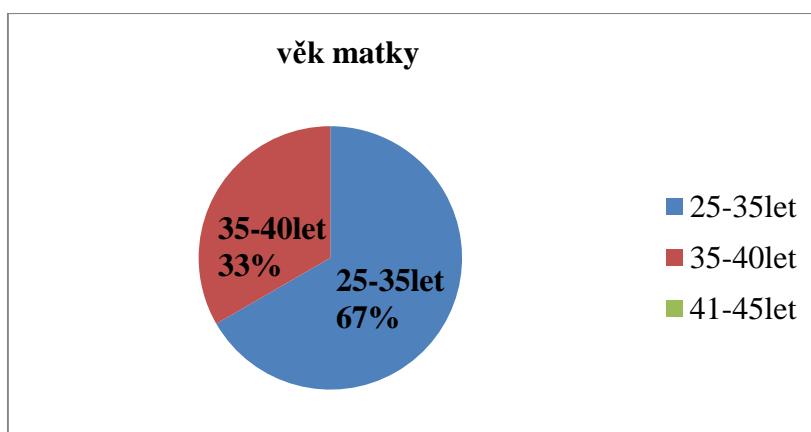
Otázka č. 10: Bydliště

Graf č. 17 pro specializovanou školu

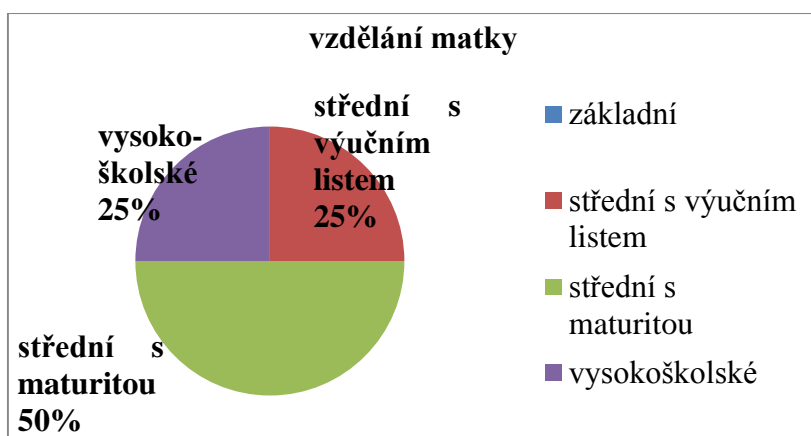
Otázka č. 11: Věk matky?

Graf č. 18 pro specializovanou školu

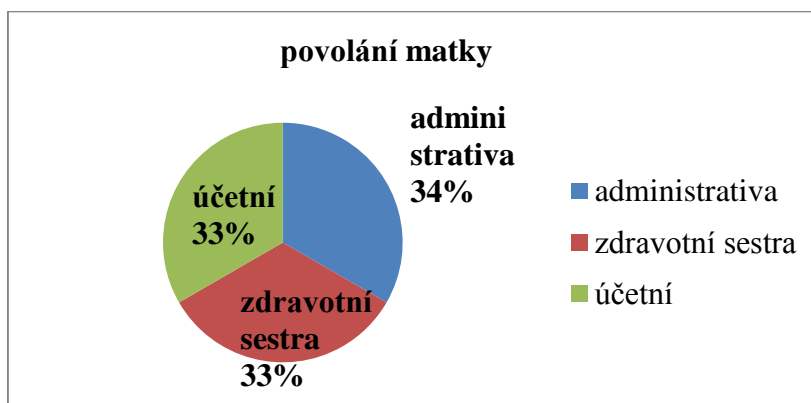
Otázka č. 12: Vzdělání matky?

Graf č. 19 pro školu specializovanou

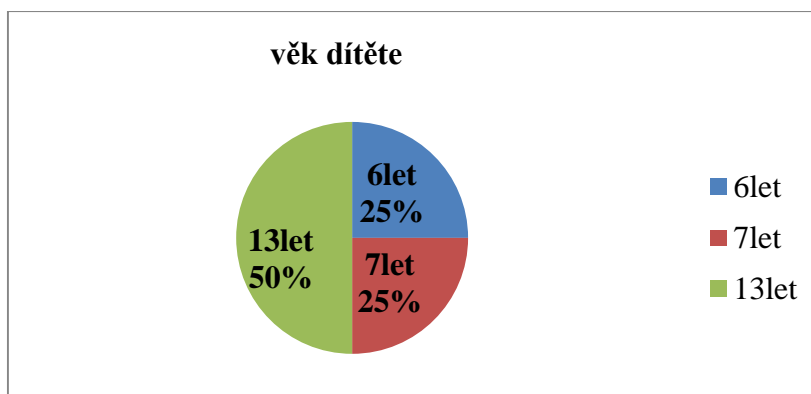
Otázka č. 13: Povolání matky?

Graf č. 20 pro specializovanou školu

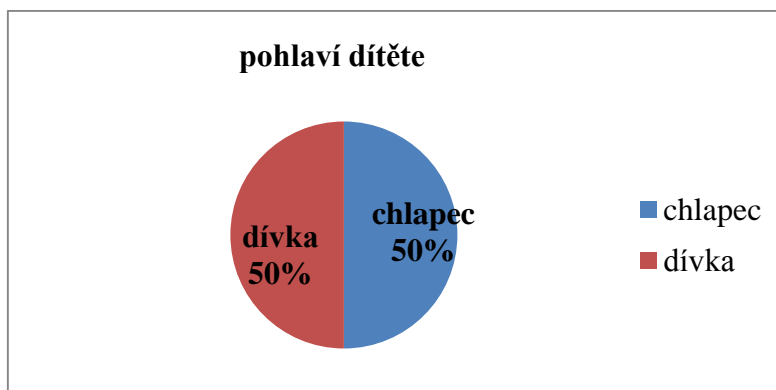
Otázka č. 14: Věk dítěte?

Graf č. 21 pro specializovanou školu

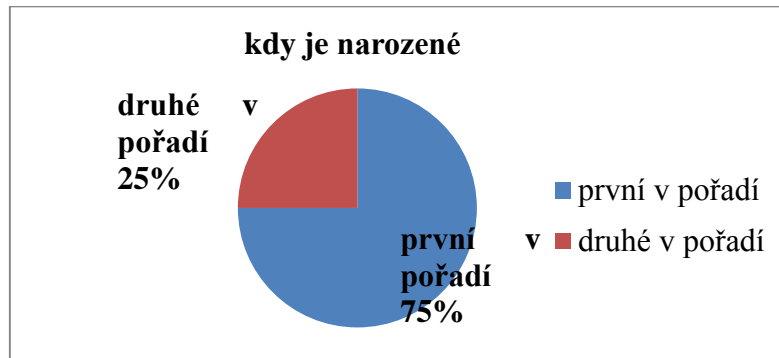
Otázka č. 15: Pohlaví dítěte?

Graf č. 22 pro specializovanou školu

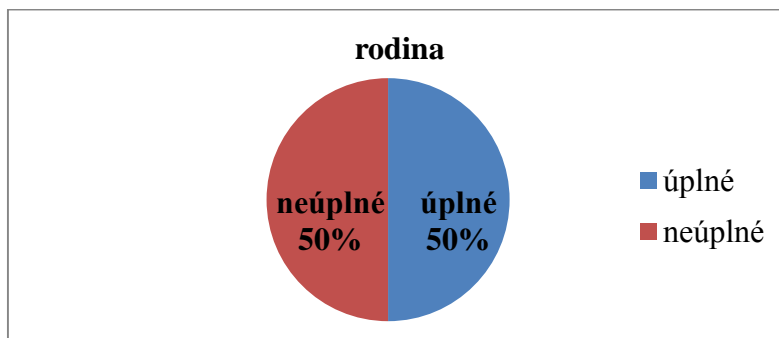
Otázka č. 16: Pořadí narození?

Graf č. 23 pro specializovanou školu

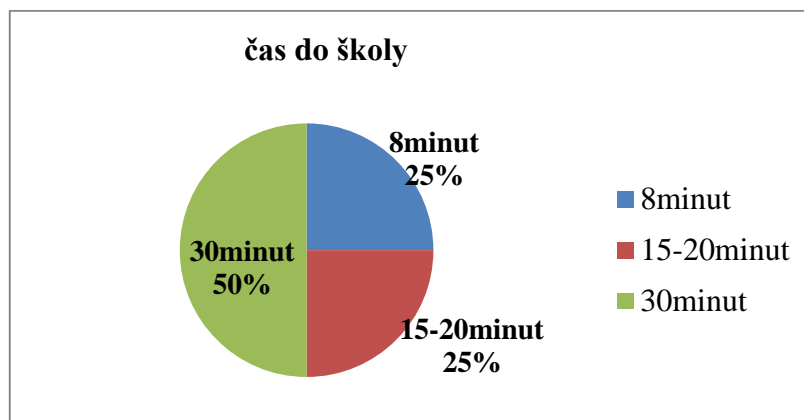
Otázka č. 17: Rodina?

Graf č. 24 pro specializovanou školu

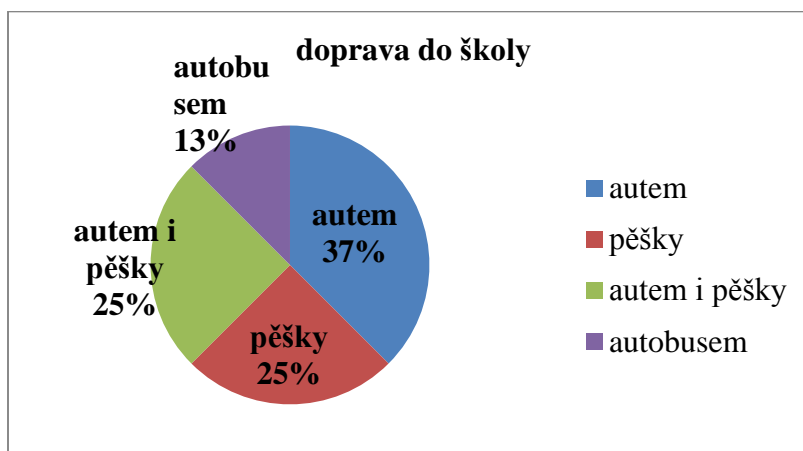
Otázka č. 18: Čas cesty do školy?

Graf č. 25 pro specializovanou školu

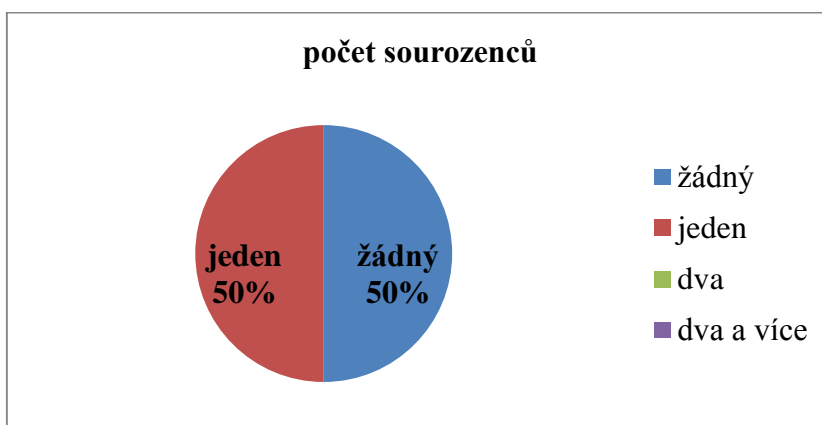
Otázka č. 19: Doprava do školy?

Graf č. 26 pro školu specializovanou

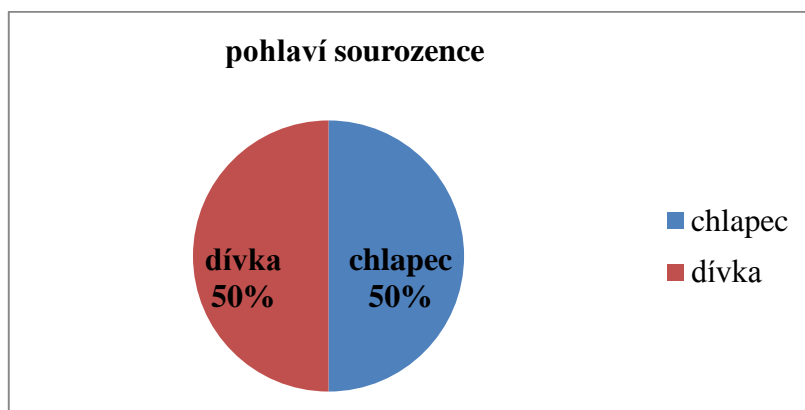
Otázka č. 20: Sourozenci dítěte?

Graf č. 27 pro specializovanou školu

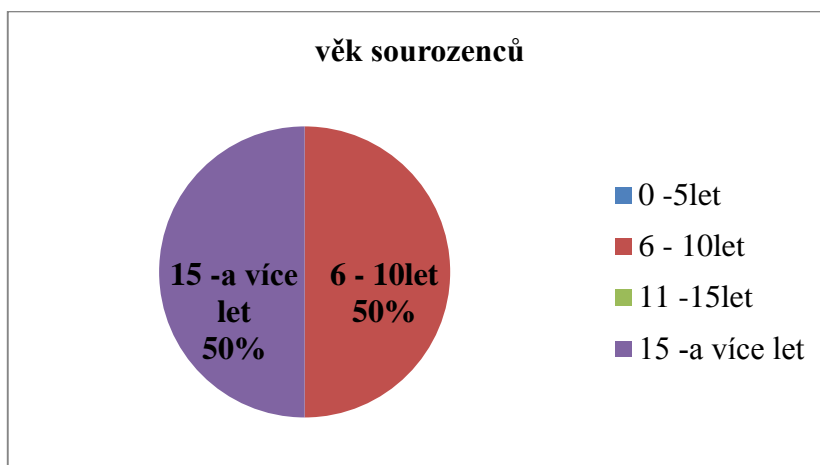
Otázka č. 21: Pohlaví sourozenců?

Graf č. 28 pro specializovanou školu

Otázka č. 22: Věk sourozenců?

Graf č. 29 pro specializovanou školu

Otázka č. 23: Vaše podněty, námitky a přání (graf č. 30)

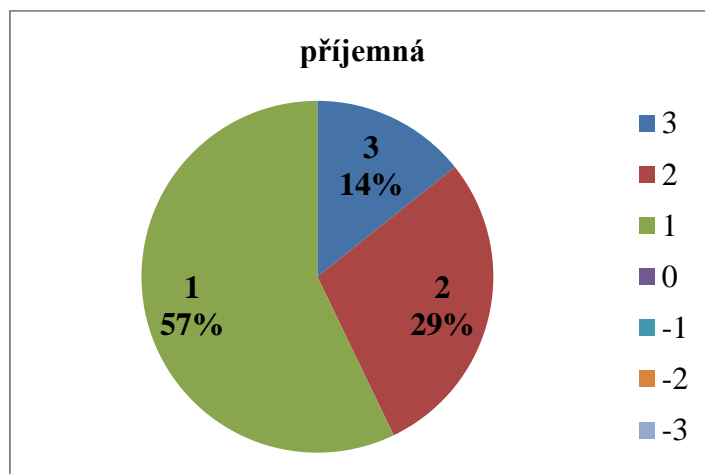
Informace o speciální škole pro nadané jsem získala: „...od svých známých i v pedagogicko-psychologické poradně na podnět třídního učitele...“ zněla odpověď většiny rodičů zkoumaných dětí v osobním kontaktu. Z elektronické podoby vyjádření nebylo žádné.

PŘÍHOLA P II:

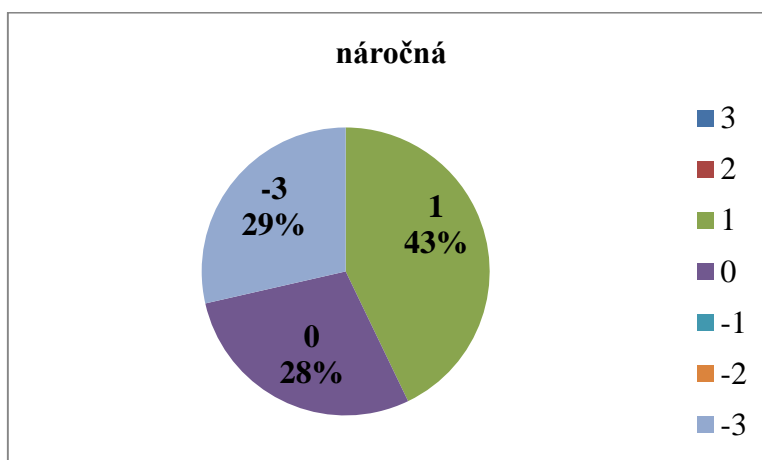
Grafy pro klasickou školu, jsou vlastní výroby.

Dimenze Hodnocení

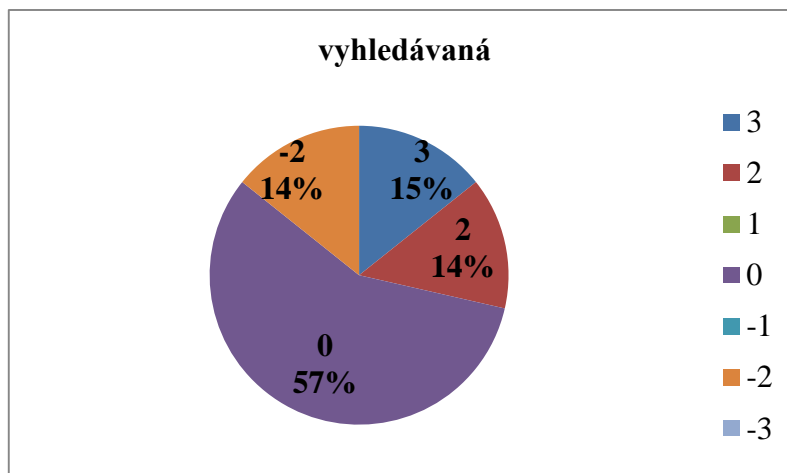
Graf č. 1 pro školu klasickou pro Hodnocení

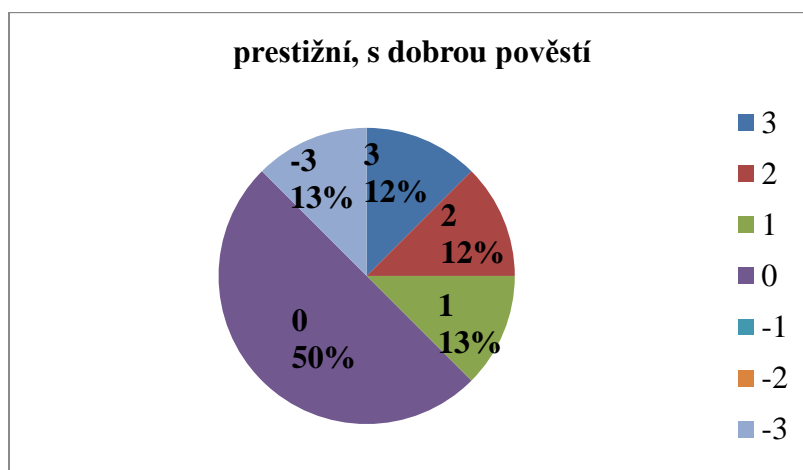
Graf č. 2 pro školu klasickou dimenze Hodnocení

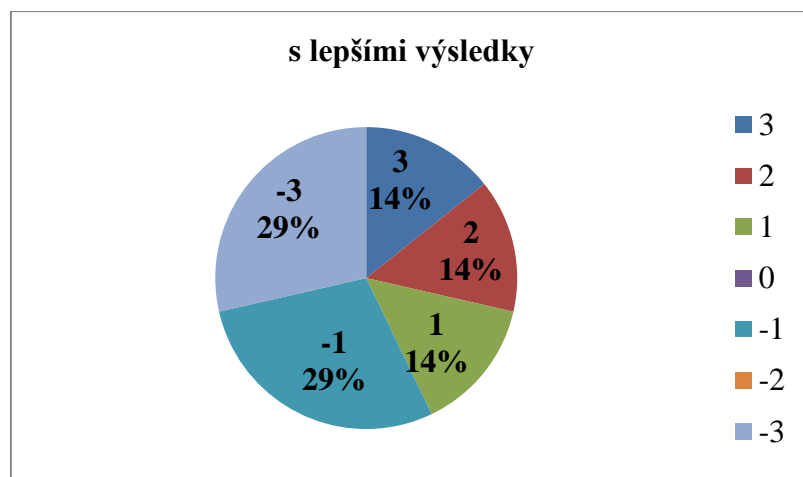
Graf č. 3 pro školu klasickou dimenze Hodnocení

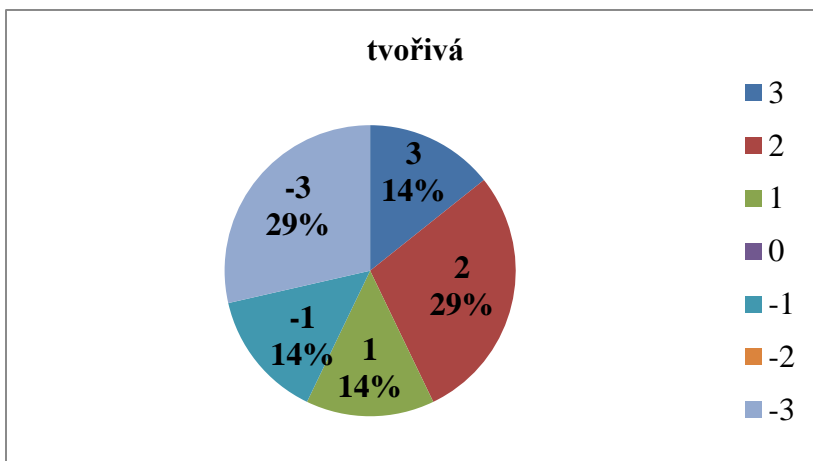
Graf č. 4 pro školu klasickou dimenze Hodnocení

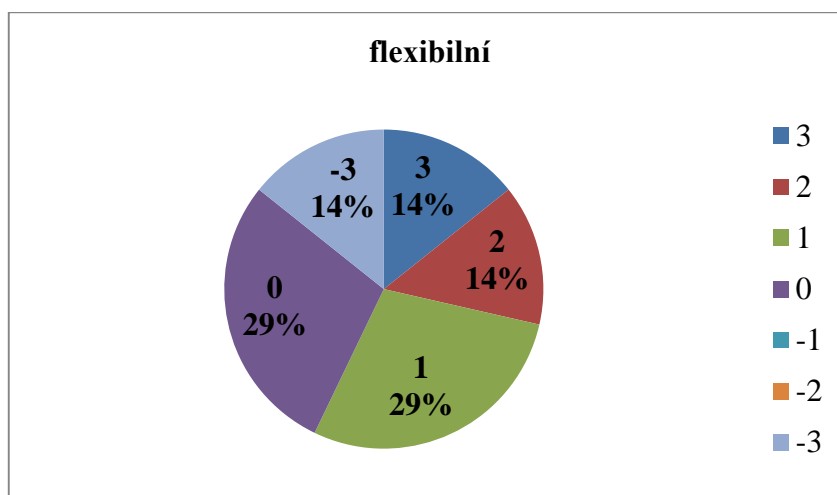
Graf č. 5 pro školu klasickou dimenze Hodnocení

Graf č. 6 pro školu klasickou dimenze Hodnocení

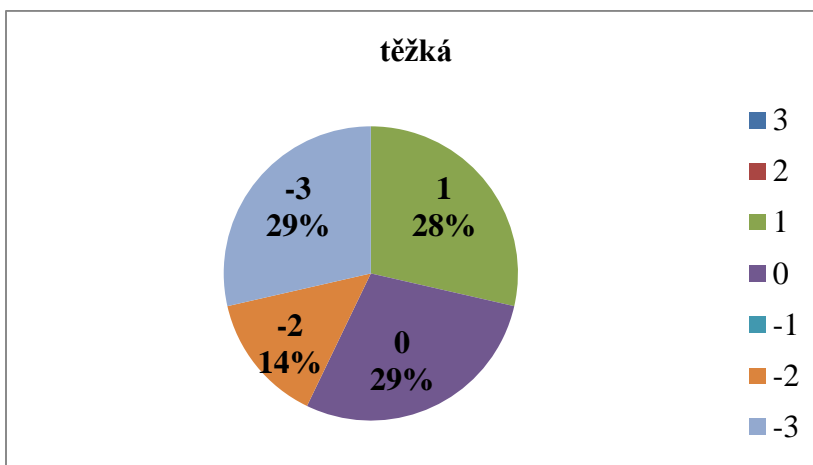

Graf č. 7 pro školu klasickou dimenze Hodnocení

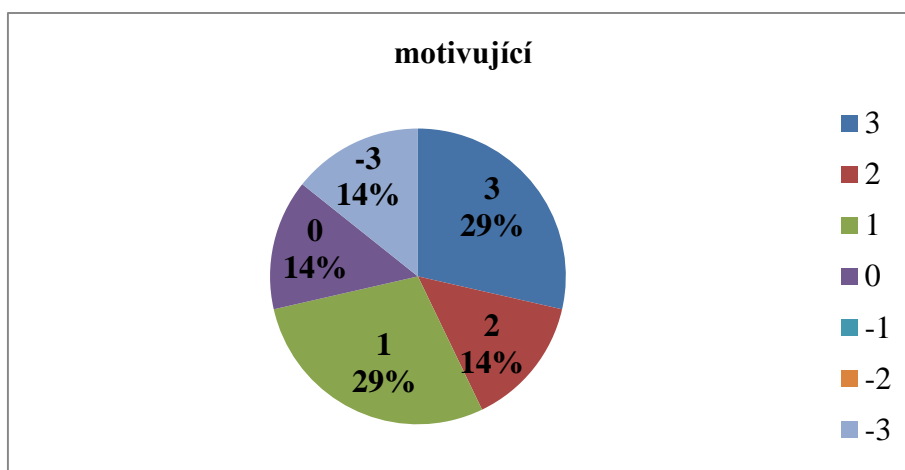

Dimenze Potence

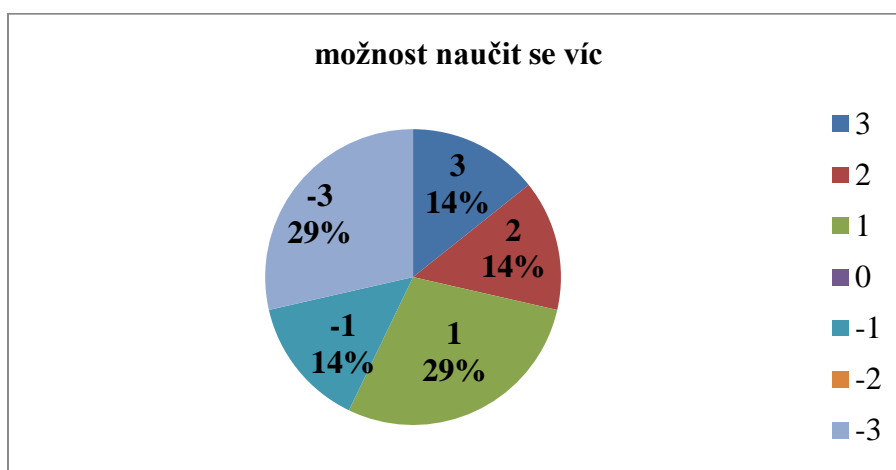
Graf č. 1 pro klasickou školu dimenze Potence

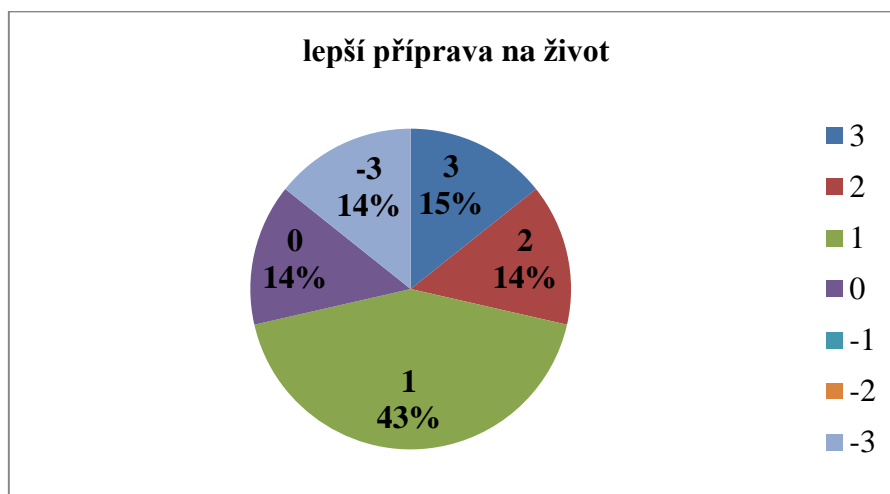
Graf č. 2 pro školu klasickou dimenze Potence

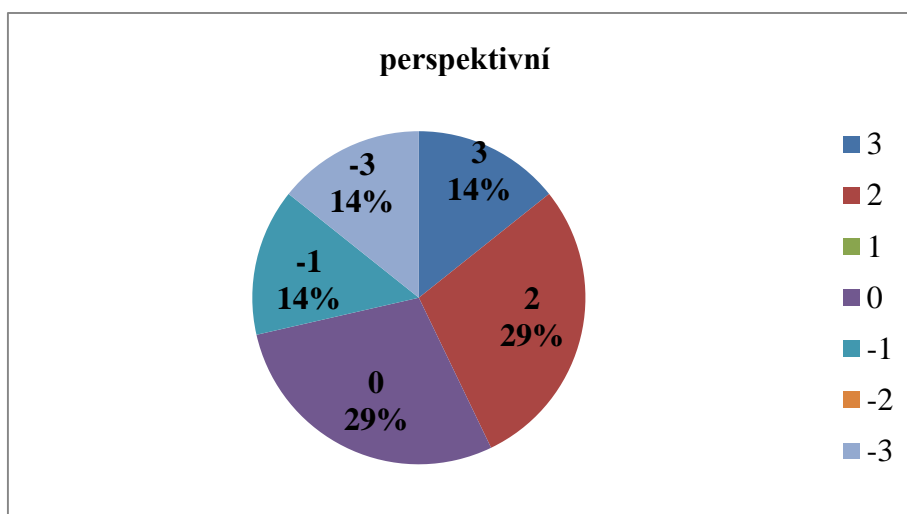
Graf č. 3 pro školu klasickou dimenze Potence

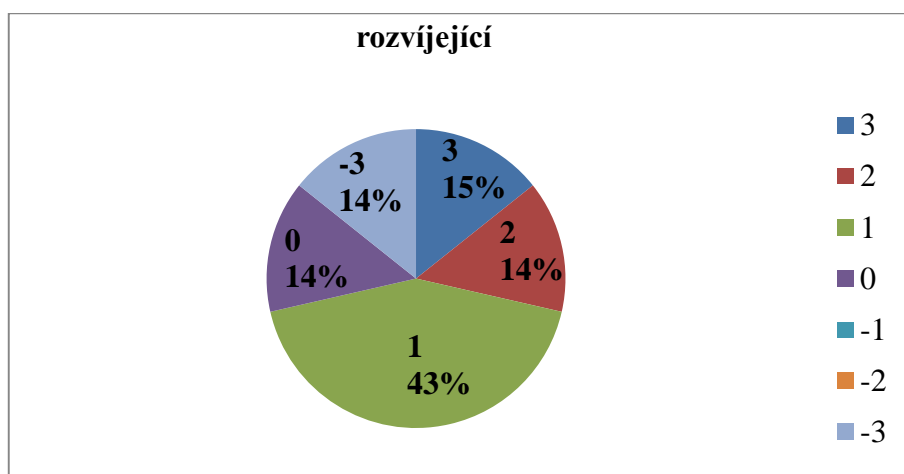
Graf č. 4 pro školu klasickou dimenze Potence

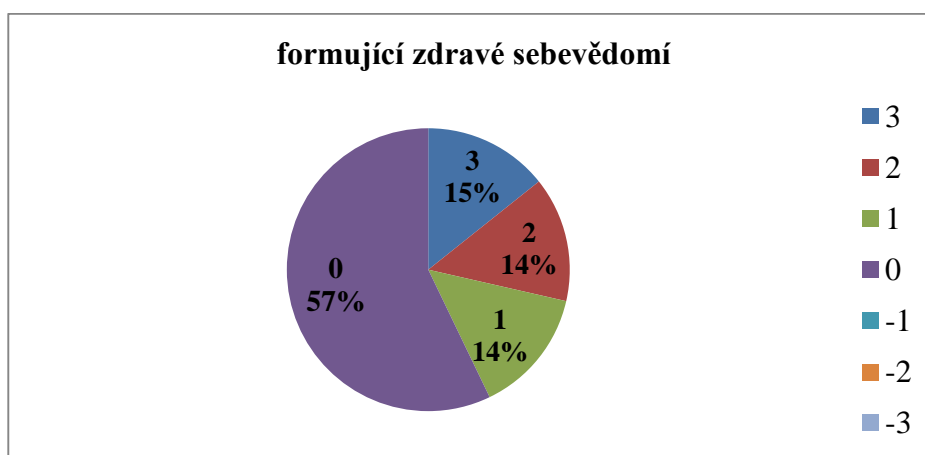
Graf č. 5 pro školu klasickou dimenze Potence

Graf č. 6 pro školu klasickou dimenze Potence

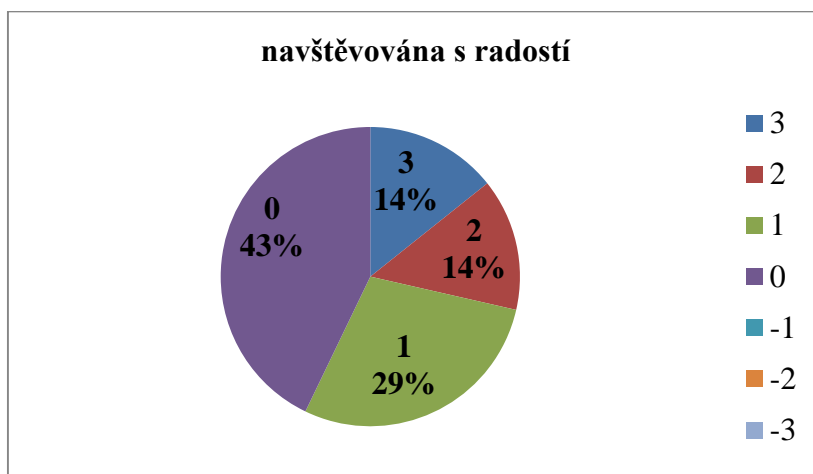

Graf č. 7 pro školu klasickou dimenze Potence

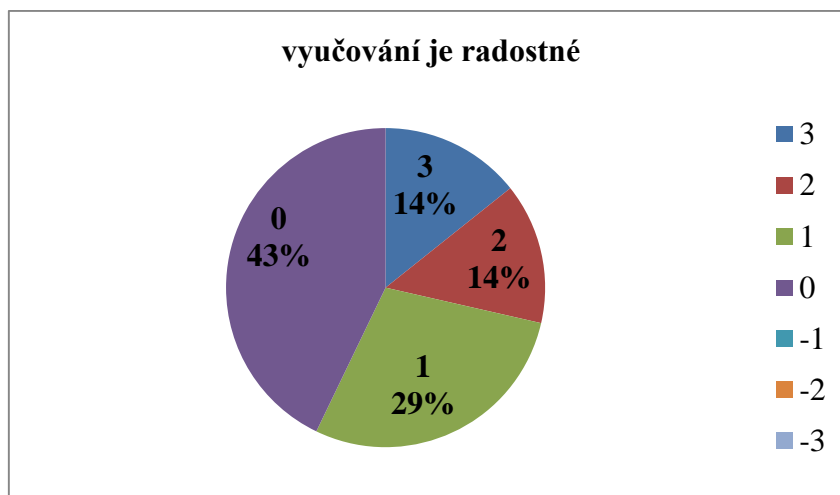

Dimenze Aktivity

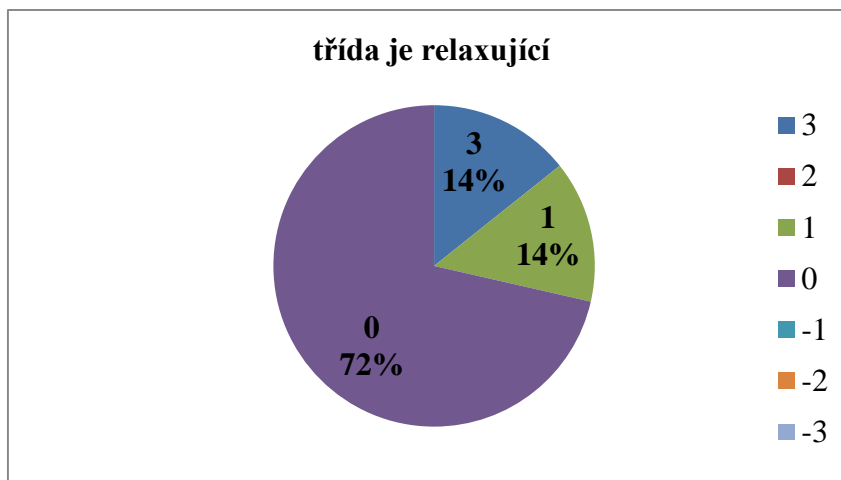
Graf č. 1 pro klasickou školu

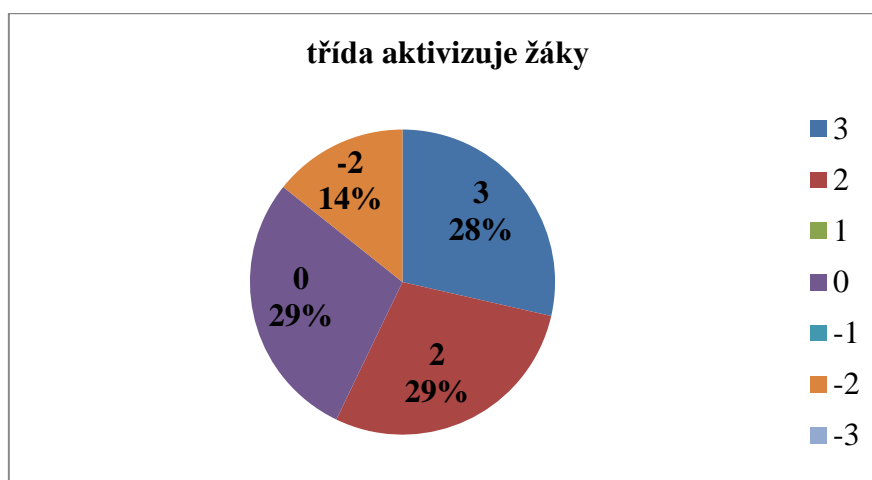
Graf č. 2 pro školu klasickou dimenze Aktivity

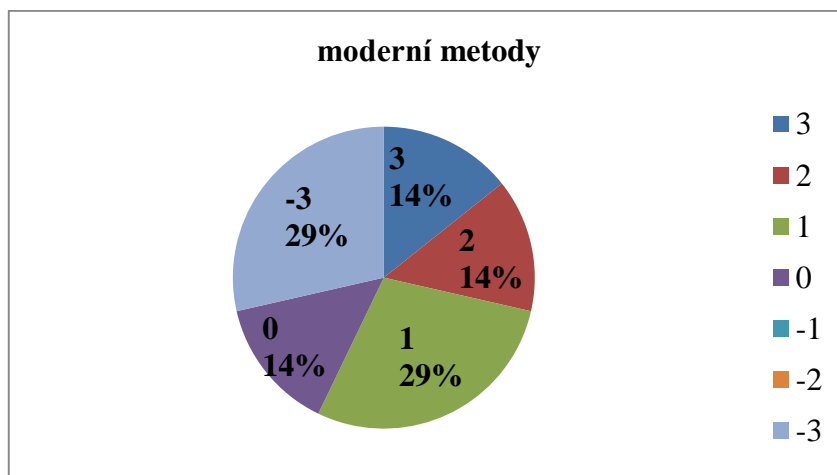
Graf č. 3 pro školu klasickou dimenze Aktivity

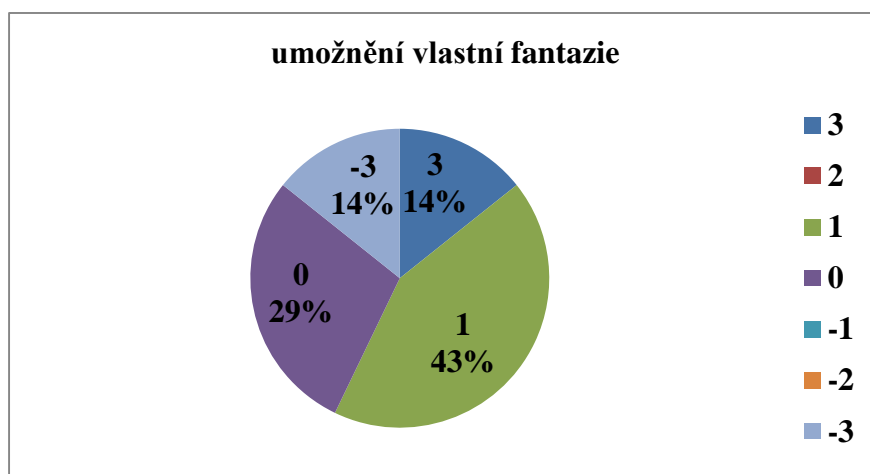
Graf č. 4 pro školu klasickou dimenze Aktivity

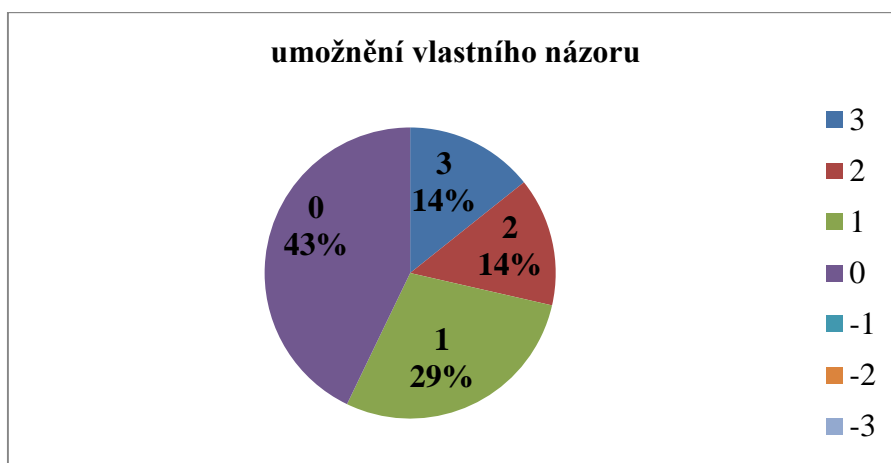
Graf č. 5 pro školu klasickou

Graf č. 6 pro školu klasickou dimenze Aktivity

Graf č 7 pro klasickou školu dimenze Aktivity

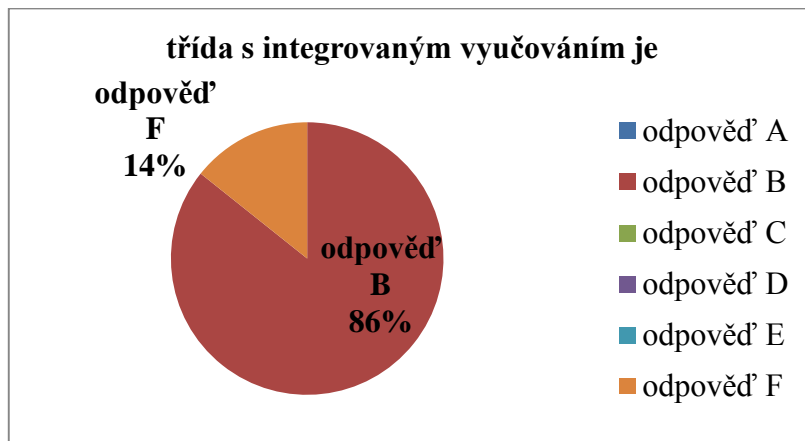

Textové otázky jsem převedla do grafů. Otázky budou stejné jako pro specializovanou a elektronickou formu vyplňování dotazníku. Odpovědi, uvedené v této příloze se budou týkat jenom dotazníků, vyplněných ve škole klasické.

Otázka č. 1 Co podle Vás znamená:

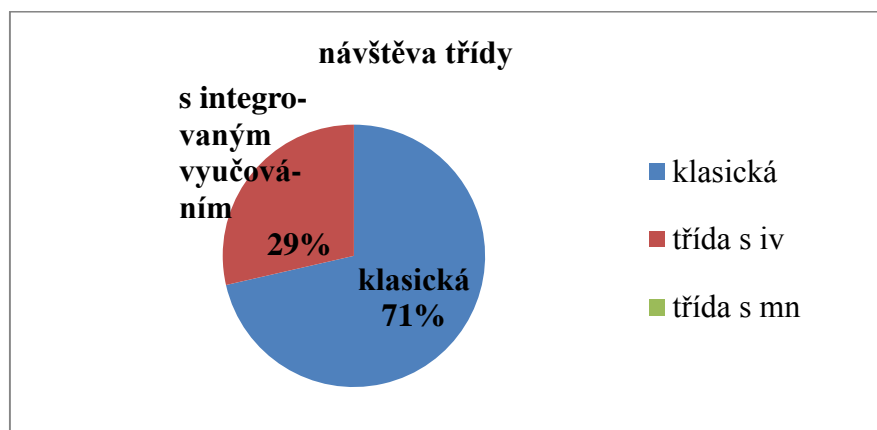
„Třída s integrovaným vyučováním“

Graf č. 8 pro klasickou školu

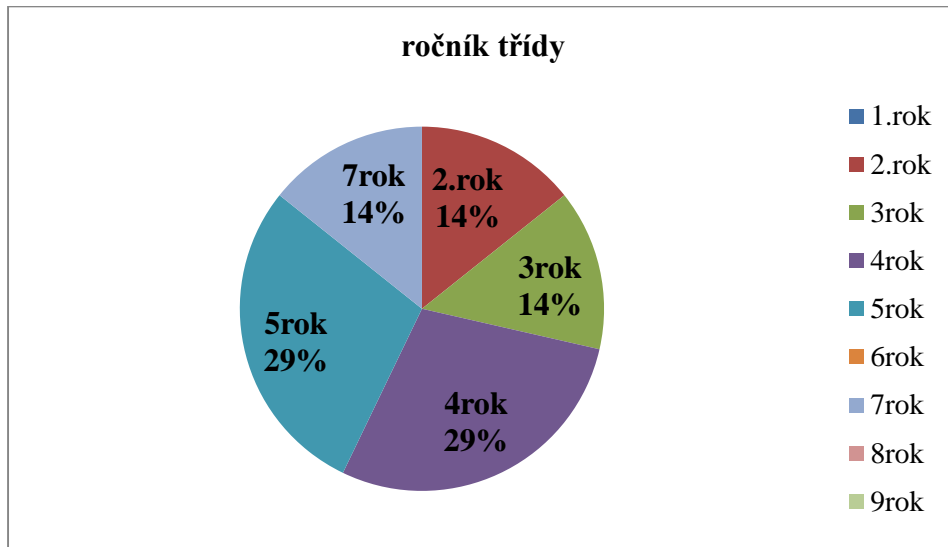
Otázka č. 2: Do jaké třídy chodí Vaše dítě?

Graf č. 9 pro školu klasickou

Otázka č. 3: Který ročník Vaše dítě navštěvuje?

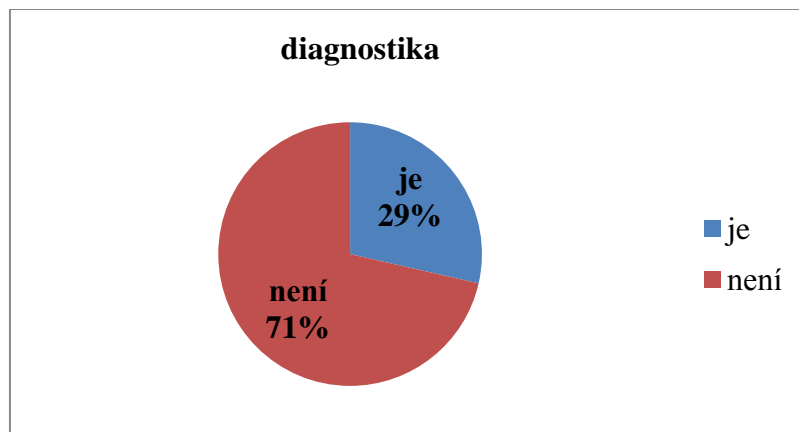
Graf č. 10 pro školu klasickou

Otázky č. 3 b: Návštěva třídy s iv a pro mn se netýkal této třídy, proto graf č. 10 nebyl zobrazen.

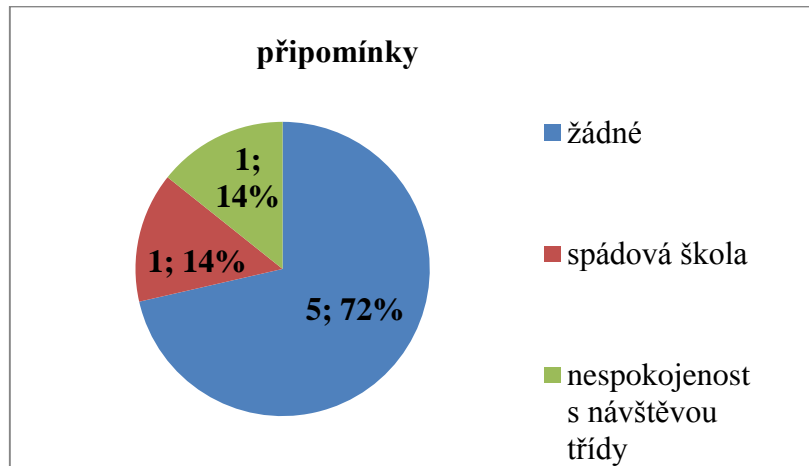
Otázka č. 4: Je Vaše dítě diagnostikováno?

Graf č. 11 pro klasickou školu

**Otázka č. 5: Máte nějaké náměty, podněty, přání,
vztahující se k otázkám v dotazníku?**

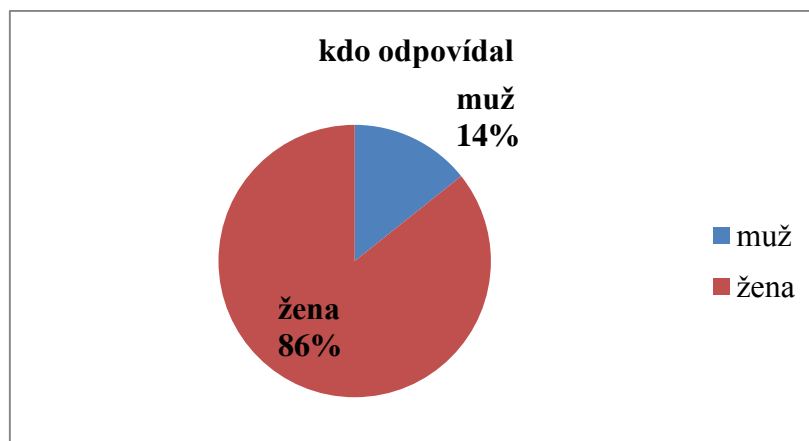
Graf č. 12 pro klasickou školu

Údaje o rodičích

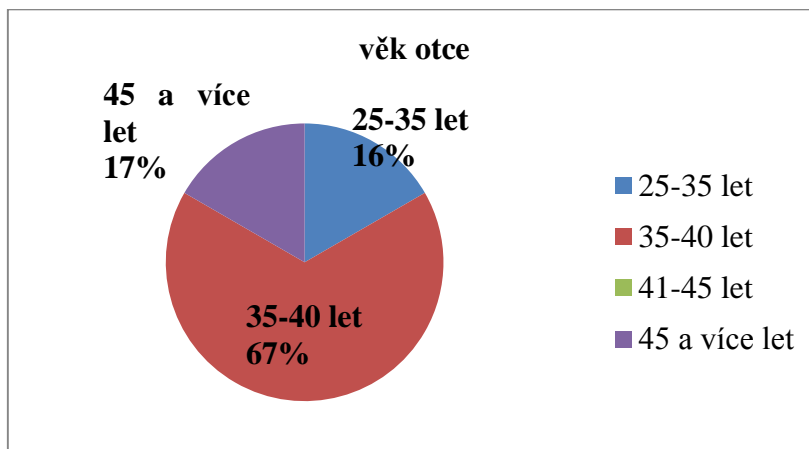
Otázka č. 6: Kdo odpovídal na dotazník?

Graf č. 13 pro klasickou školu

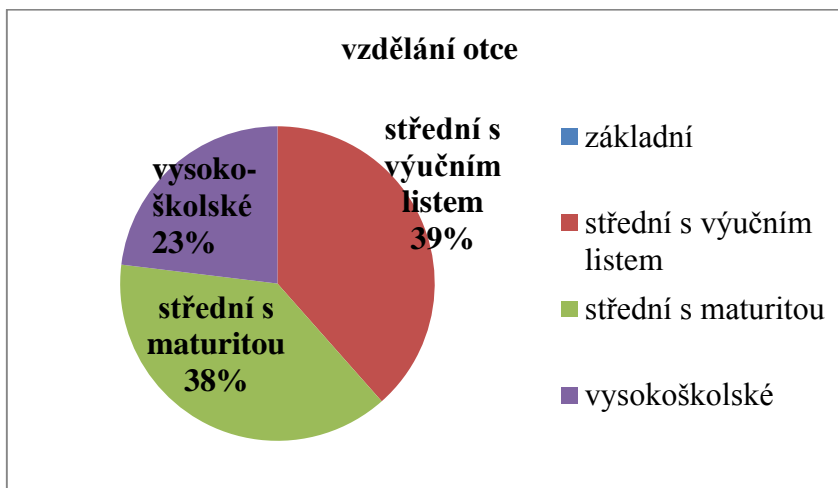
Otázka č. 7: Věk otce?

Graf č. 14 pro klasickou školu

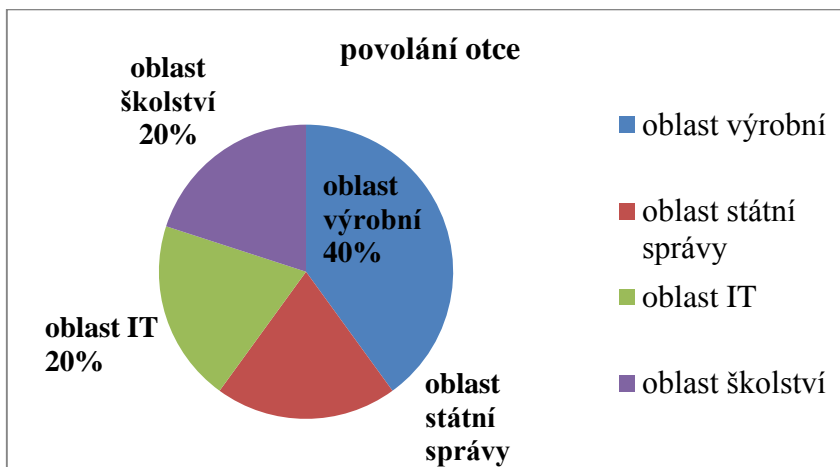
Otázka č. 8: Vzdělání otce?

Graf č. 15 pro klasickou školu

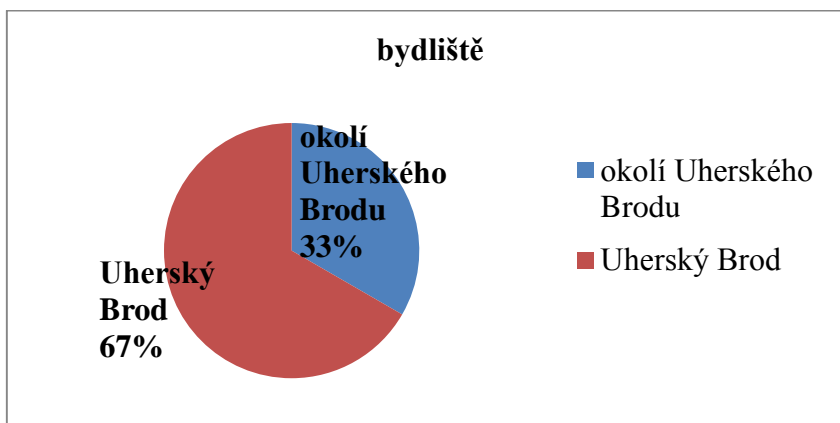
Otázka č. 9: Povolání otce?

Graf č. 16 pro klasickou školu

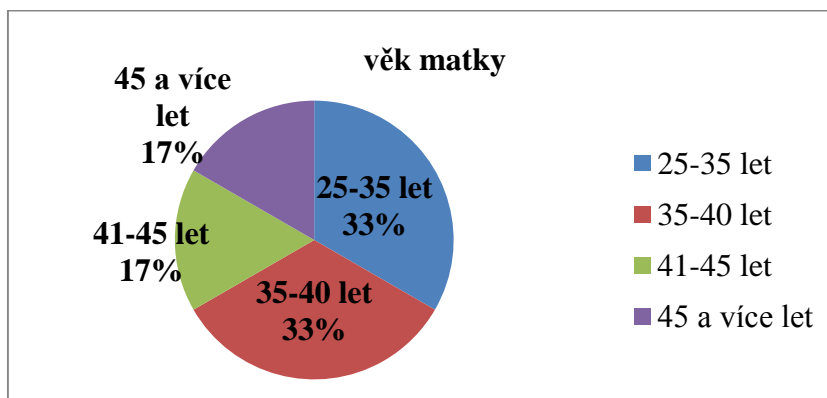
Otázka č. 10: Bydliště?

Graf č. 17 pro klasickou školu

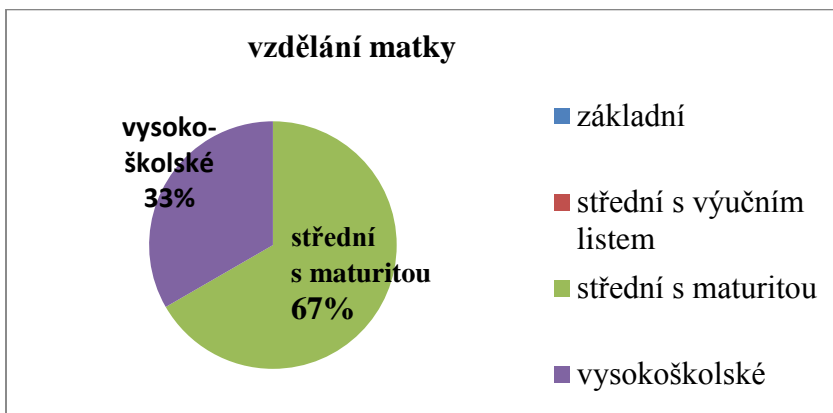
Otázka č. 11: Věk matky?

Graf č. 18 pro klasickou školu

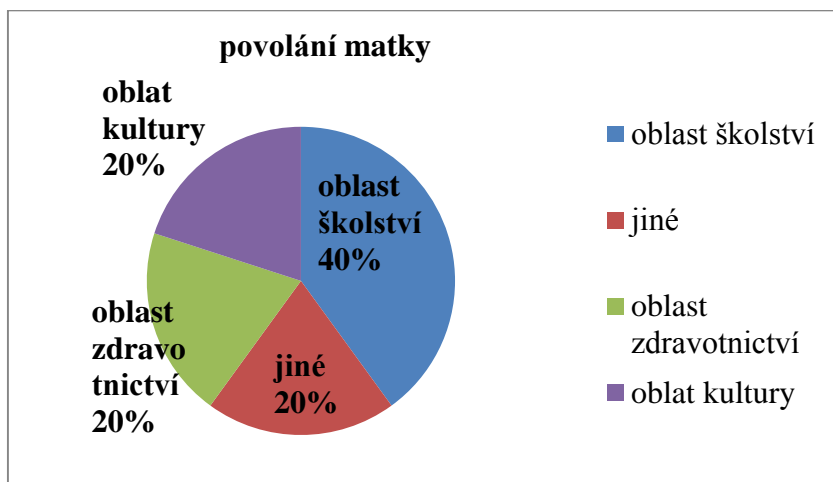
Otázka č. 12: Vzdělání matky?

Graf č. 19 pro klasickou školu

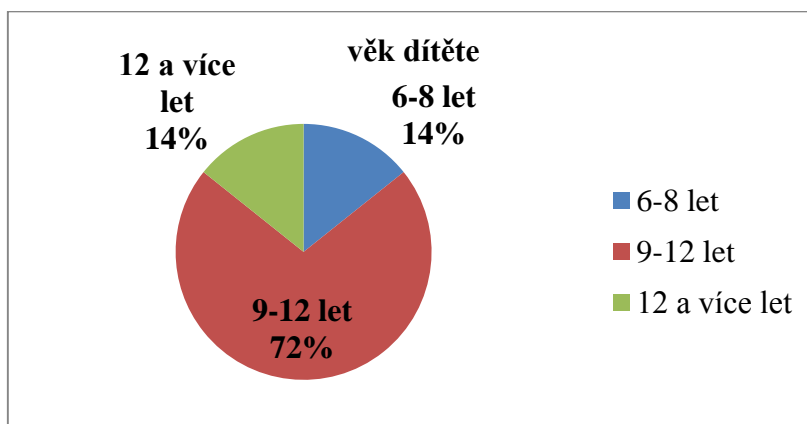
Otázka č. 13: Povolání matky?

Graf č. 20 pro klasickou školu

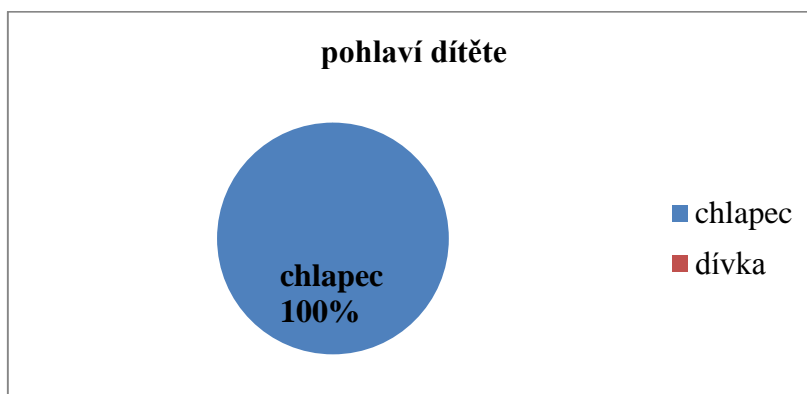
Otázka č. 14: Věk dítěte?

Graf č. 21 pro klasickou školu

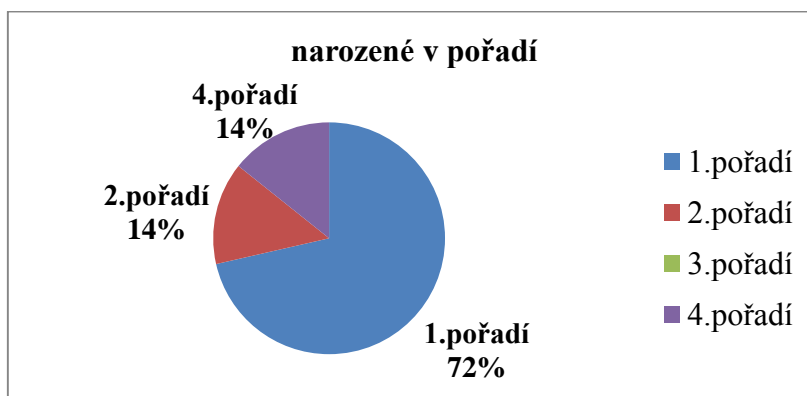
Otázka č. 15: Pohlaví dítěte

Graf č. 22 pro klasickou školu

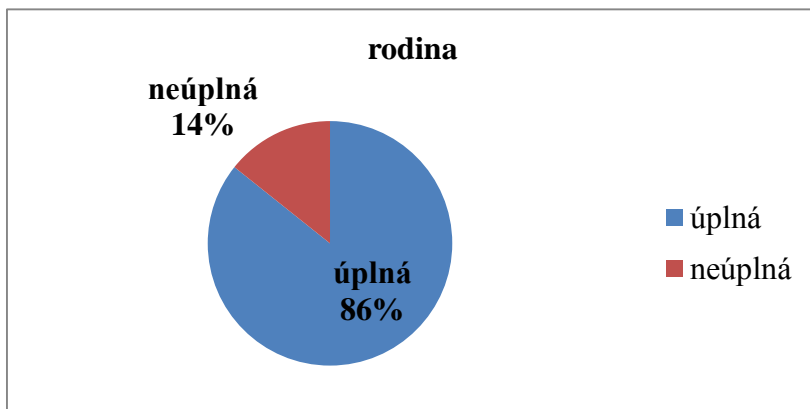
Otázka č. 16: Pořadí narození?

Graf č. 23 pro klasickou školu

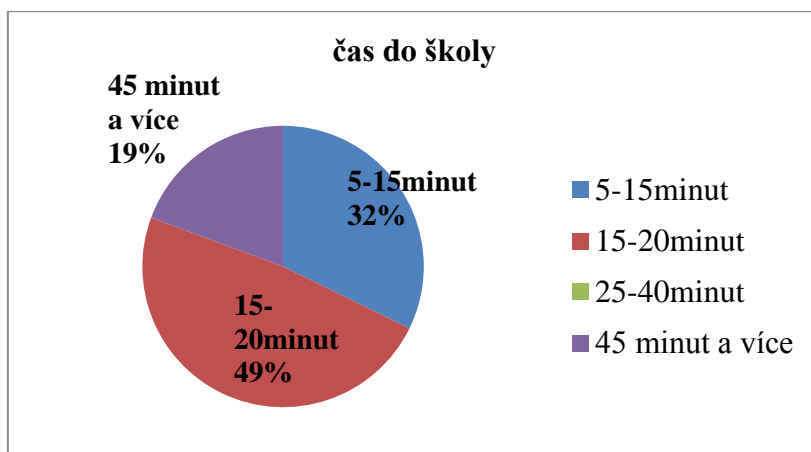
Otázka č. 17: Rodina

Graf č. 24 pro klasickou školu

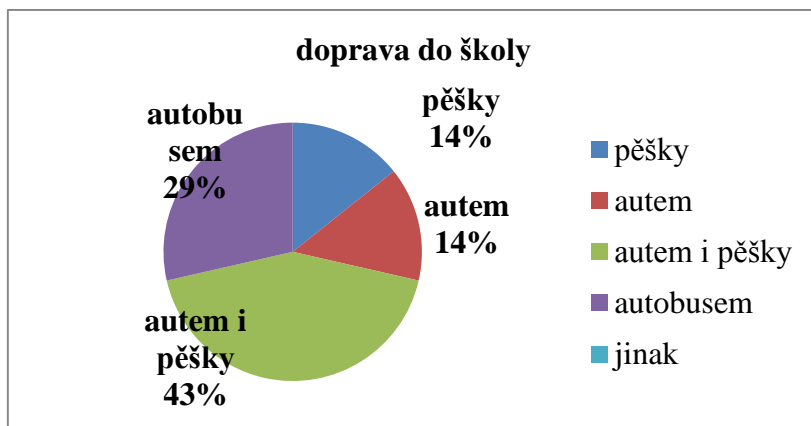
Otázka č. 18: Čas cesty do školy?

Graf č. 25 pro klasickou školu

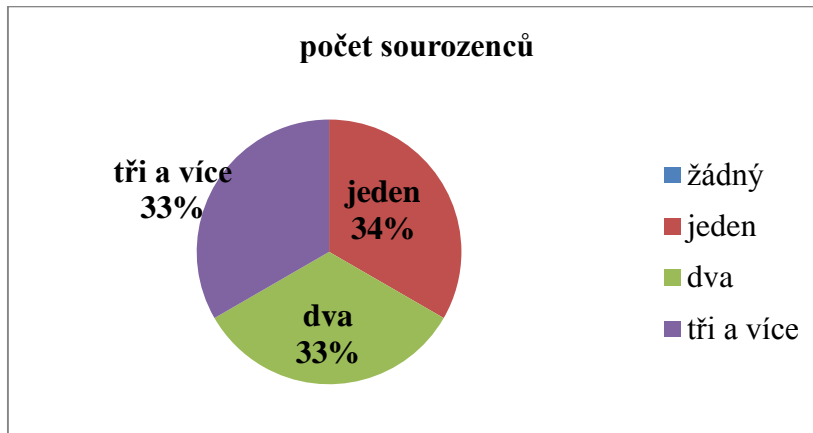
Otázka č. 19: Jak se Vaše dítě dopravuje do školy?

Graf č. 26 pro klasickou školu

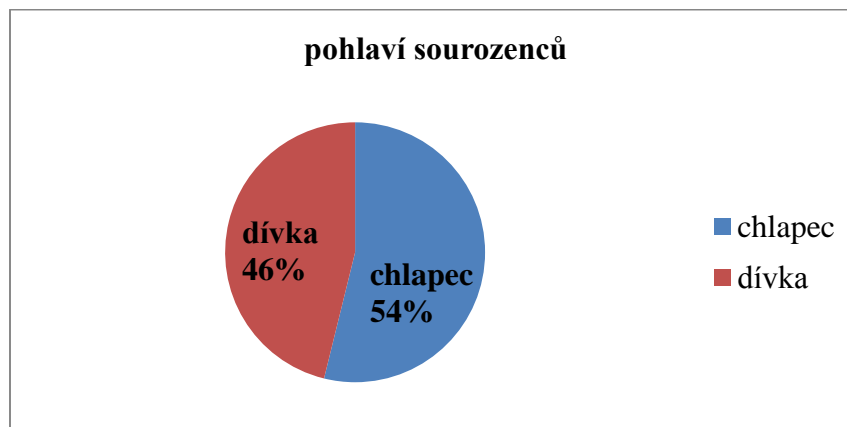
Otázka č. 20: Kolik má Vaše dítě sourozenců?

Graf č. 27 pro klasickou školu

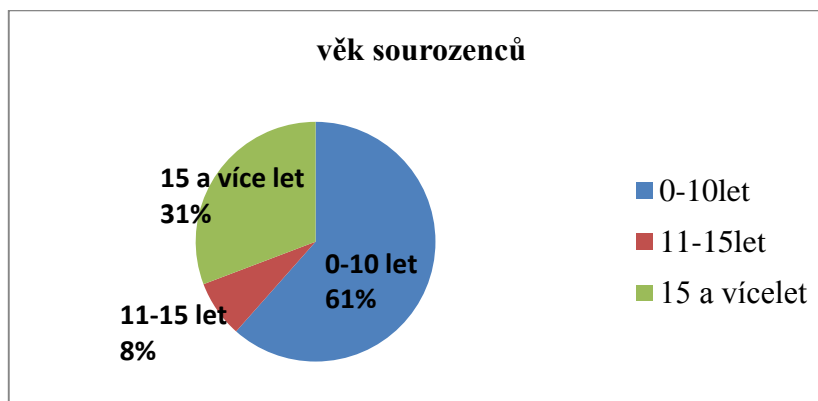
Otázka č. 21: Pohlaví sourozenců?

Graf č. 28 pro klasickou školu

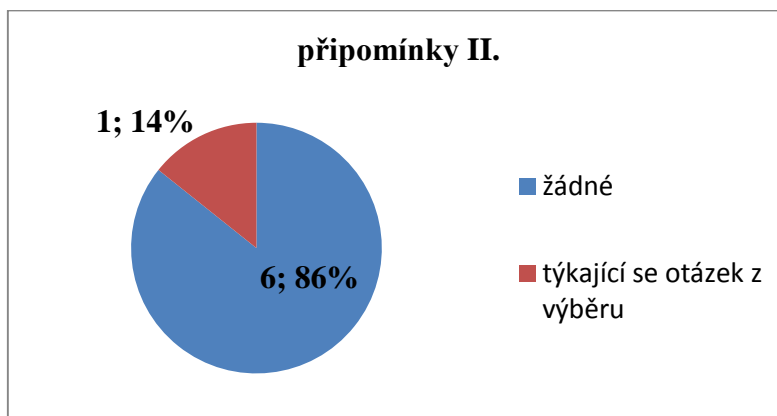
Otázka č. 22: Jaký je věk sourozenců?

Graf č. 29 pro klasickou školu

**Otázka č. 23: Máte nějaké podněty, týkající se
vzdělávání Vašich dětí?**

Graf č. 30 pro klasickou školu

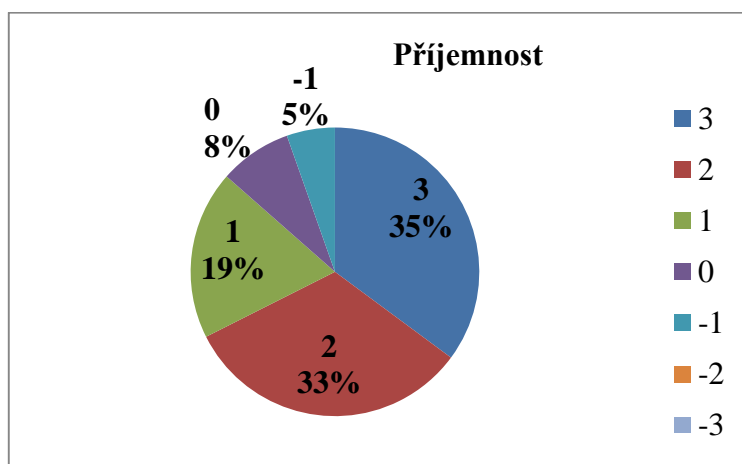
PŘÍLOHA P III.

Grafy z elektronické podoby jsou zpracovány do dokumentu Word Microsoft Office.

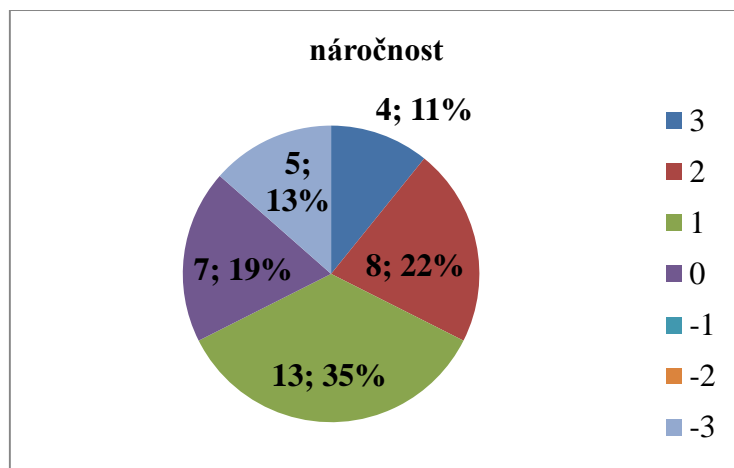
Postup zpracování dat je stejný jako v případě výzkumných dat školy specializované a klasické školy. I u této podoby jsem respektovala výsledky provedeného šetření.

Některá výzkumná data byly osobního rázu, a proto respondenti odpovídali podle své ochoty sdělit potřebné údaje.

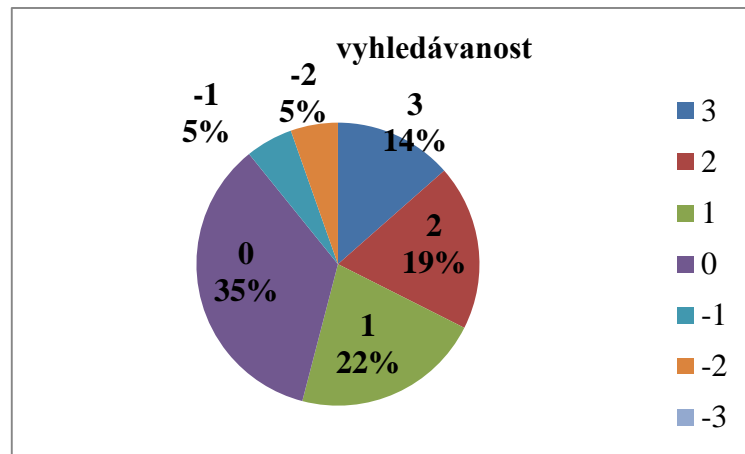
Graf č. 1 pro elektronickou podobu

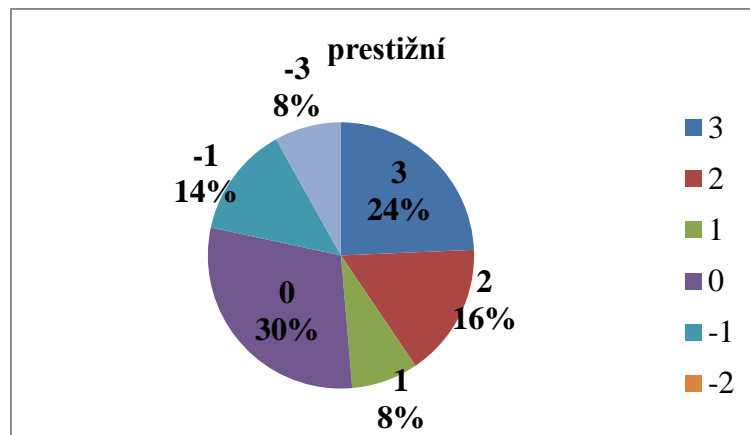
Graf č. 2 elektronickou podobu

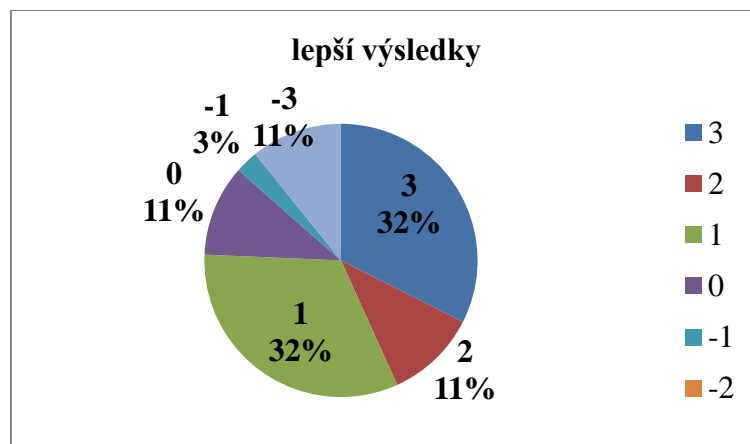
Graf č. 3 pro elektronickou podobu

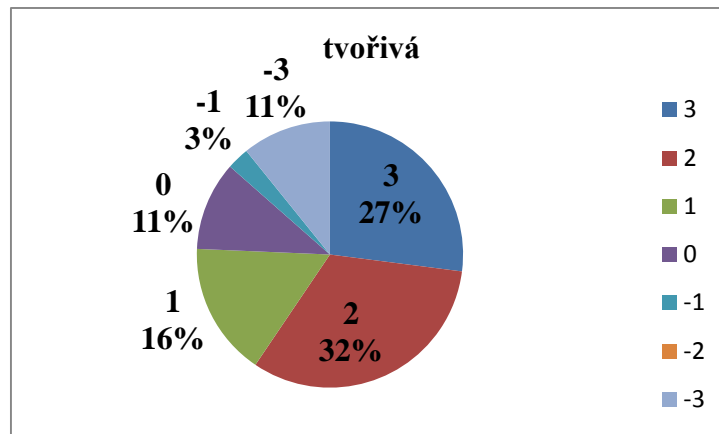
Graf č. 4 pro elektronickou podobu

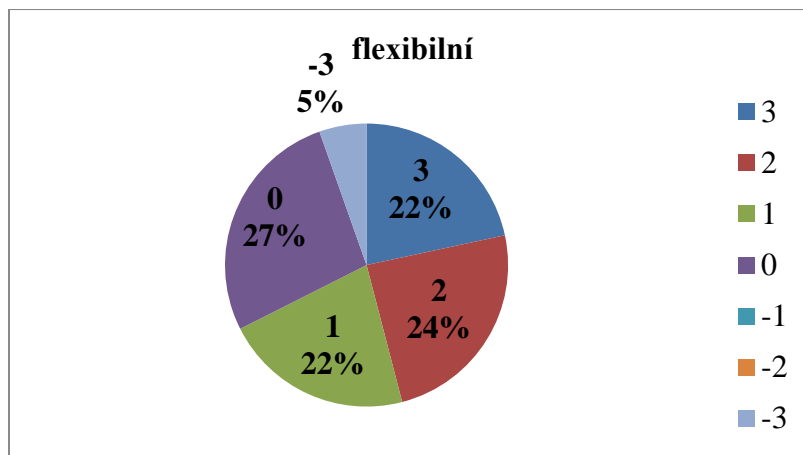
Graf č. 5 pro elektronickou podobu

Graf č. 6 pro elektronickou podobu

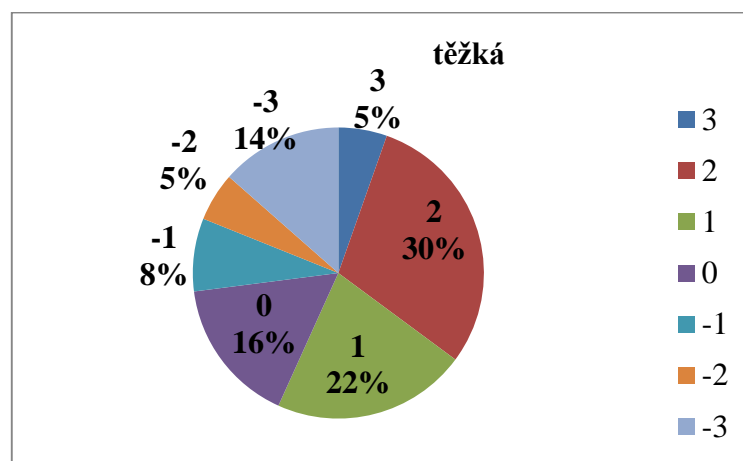

Graf č. 7 pro elektronickou podobu

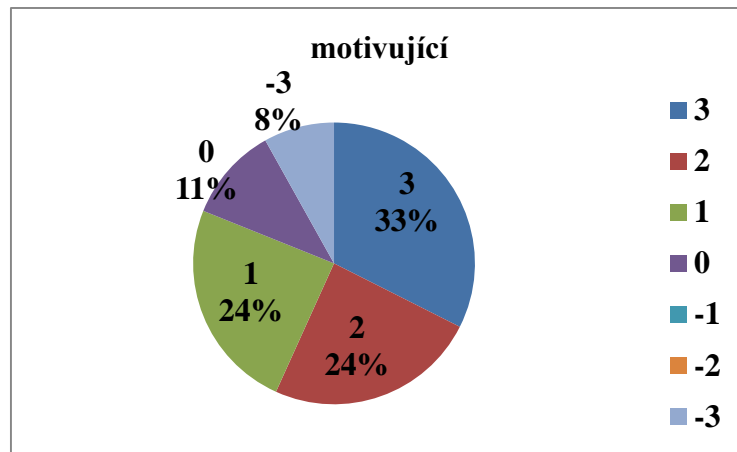

DIMENZE POTENCE

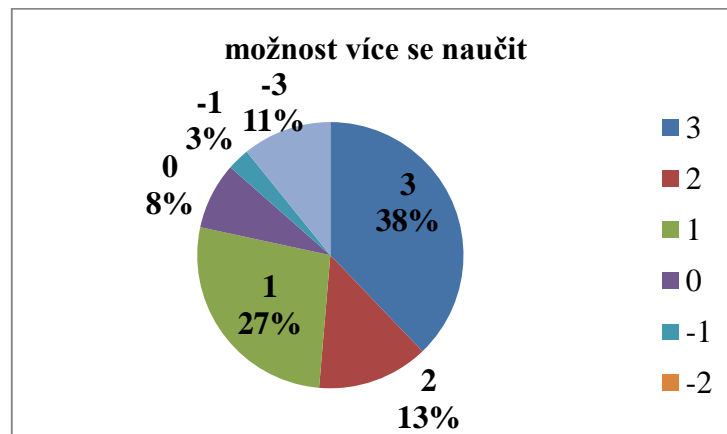
Graf č. 1 pro elektronickou podobu

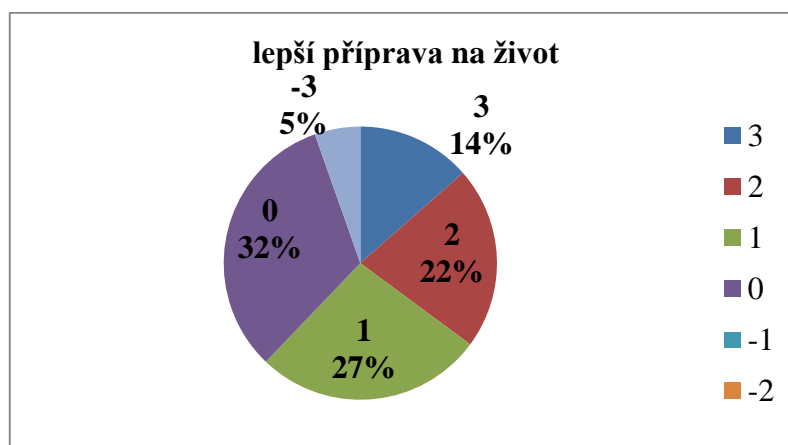
Graf č. 2 pro elektronickou podobu

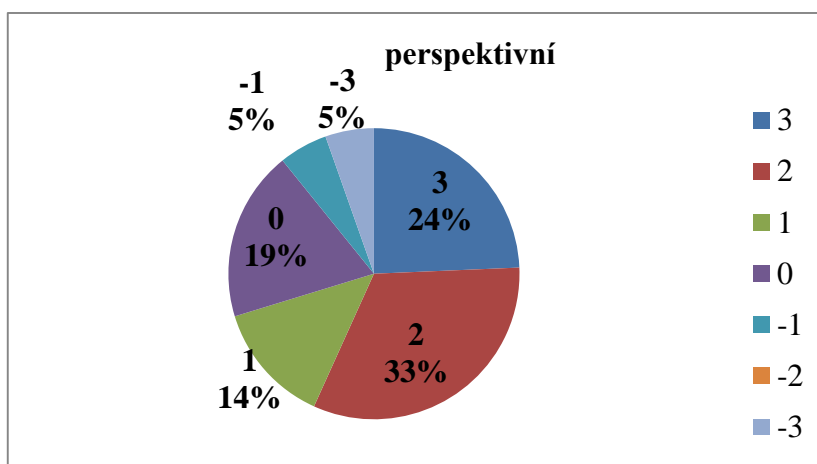
Graf č. 3 pro elektronickou podobu

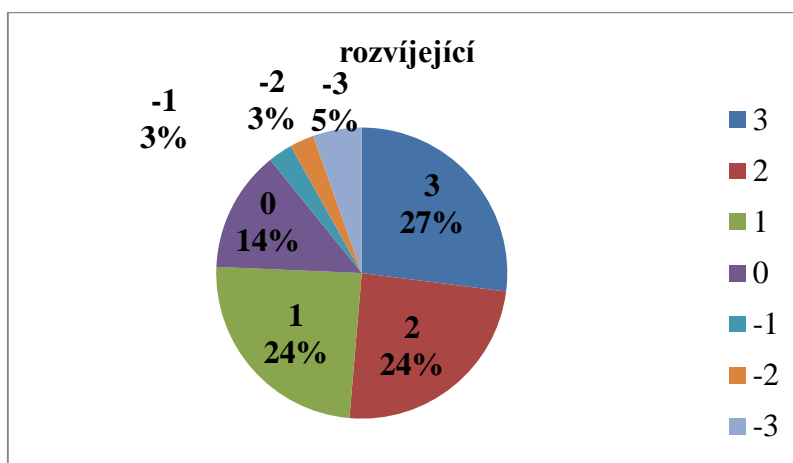
Graf č. 4 pro elektronickou podobu

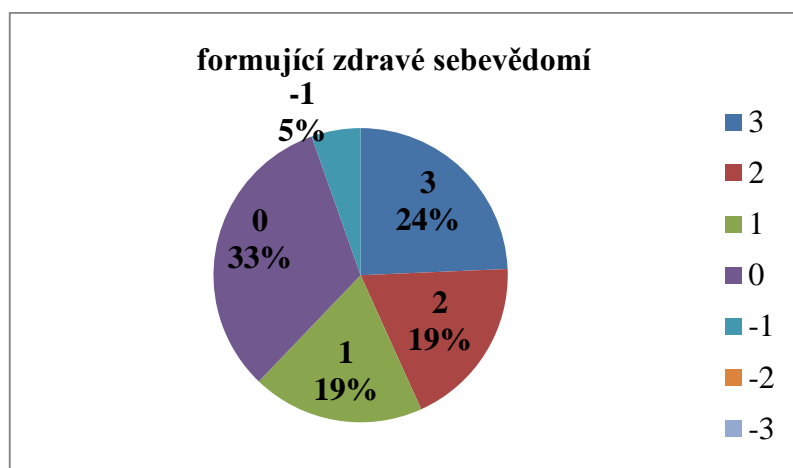
Graf č. 5 pro elektronickou podobu

Graf č. 6 pro elektronickou podobu

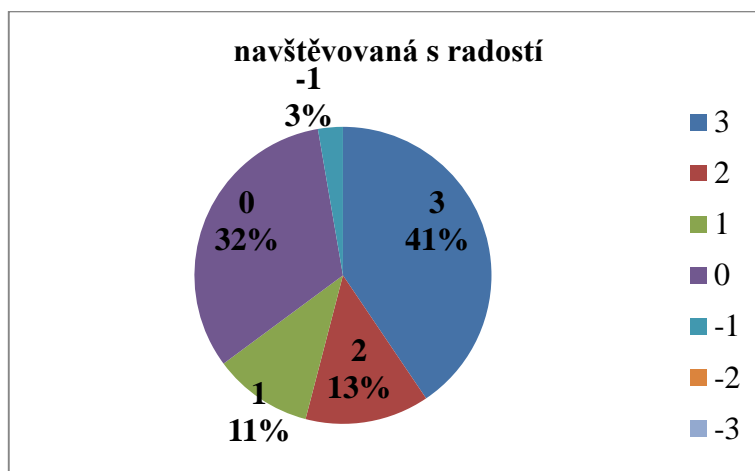

Graf č. 7 pro elektronickou podobu

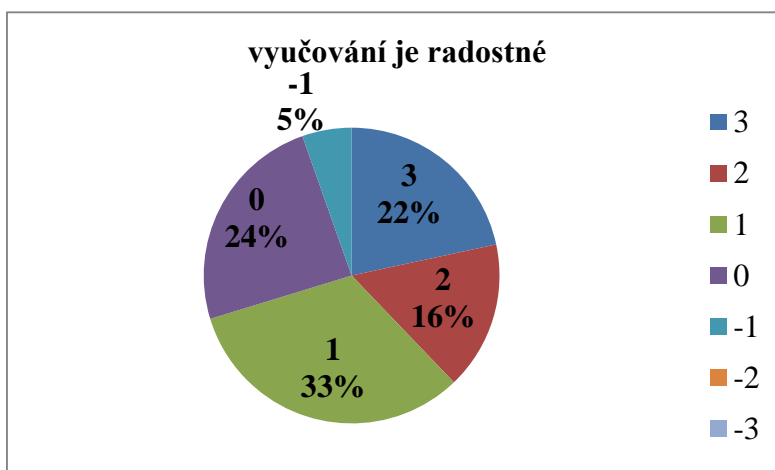

Dimenze Aktivity

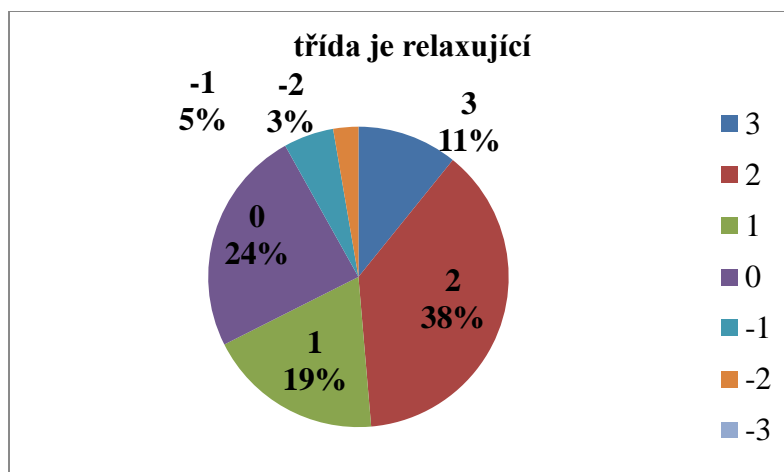
Graf č. 1 pro elektronickou podobu

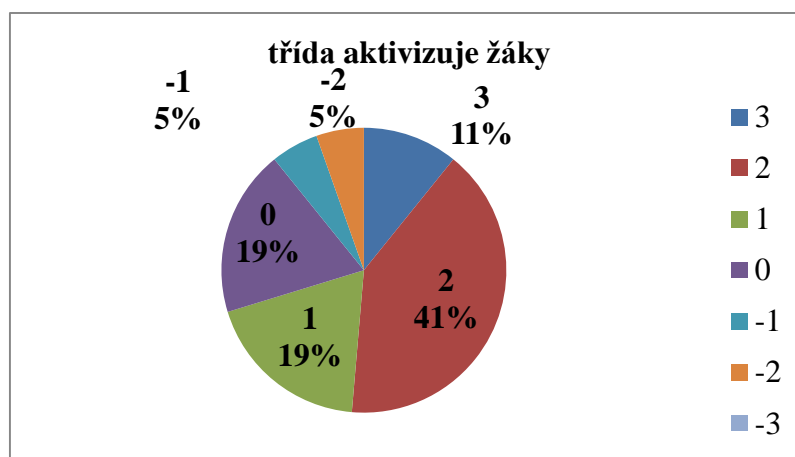
Graf č. 2 pro elektronickou podobu

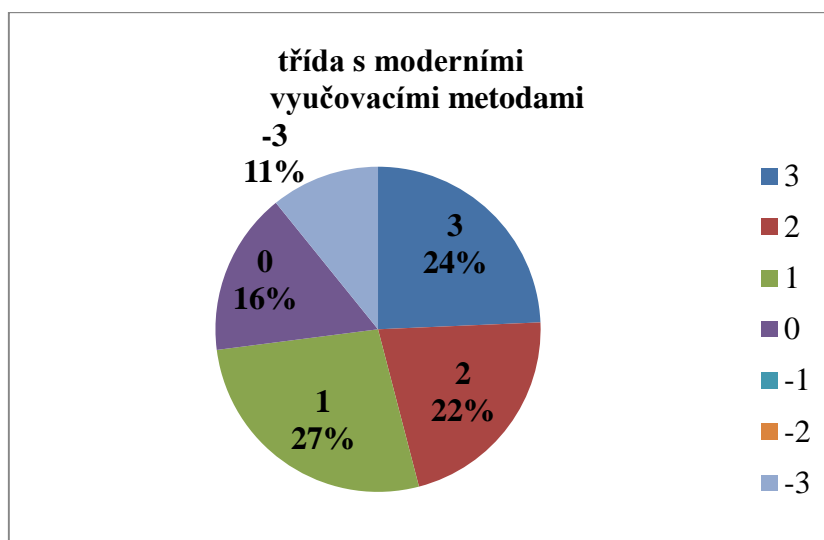
Graf č. 3 pro elektronickou podobu

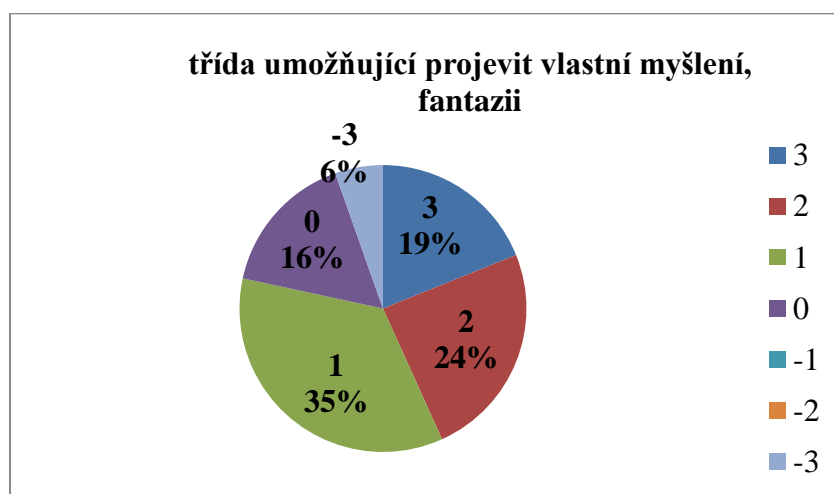
Graf č. 4 pro elektronickou podobu

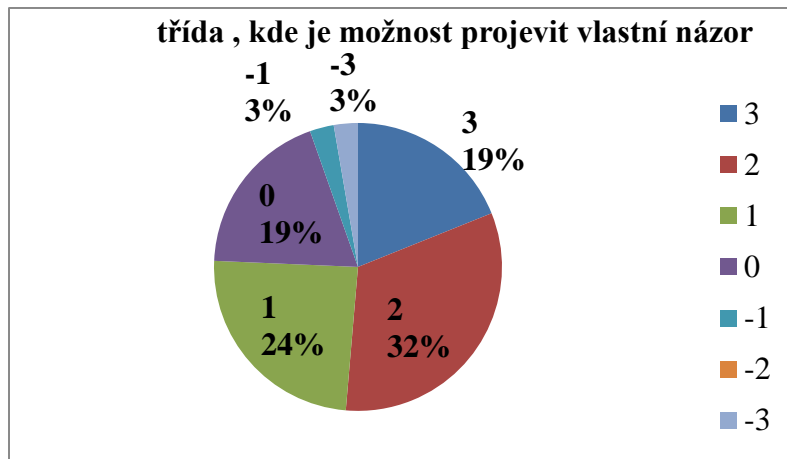
Graf č. 5 pro elektronickou podobu

Graf č. 6 pro elektronickou podobu

Graf č. 7 pro elektronickou podobu

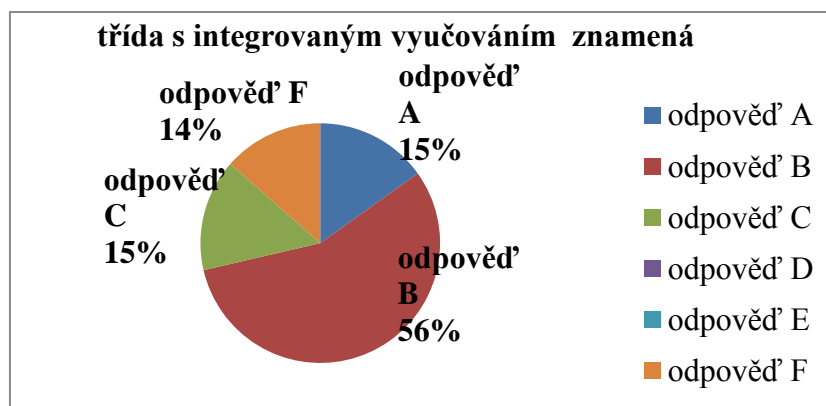

Textové odpovědi jsou zpracovány do grafů. Výsledné grafy, zobrazující informace z výzkumu se týkají pouze elektronické podoby dotazníku.

Otázka č. 1: Co podle Vás znamená

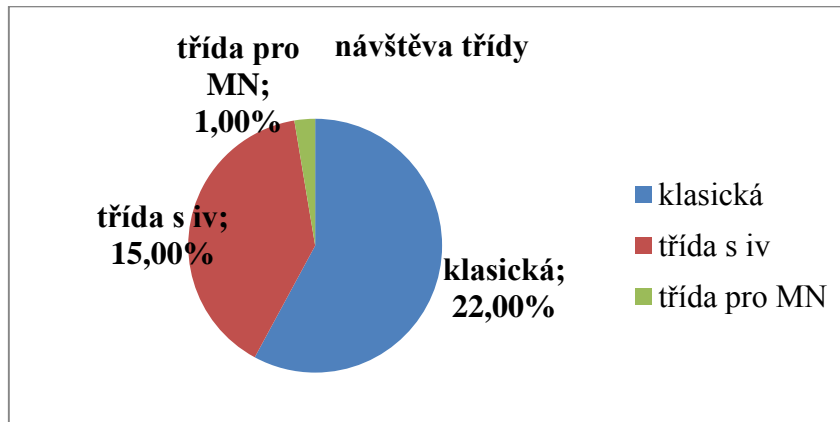
„Třída s integrovaným vyučováním“

Graf č. 8 pro elektronickou podobu

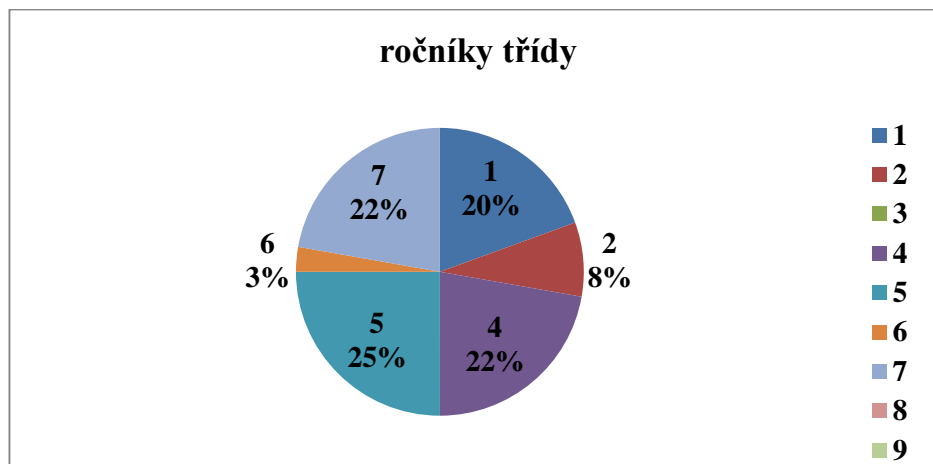
Otázka č. 2: Jakou třídu navštěvuje Vaše dítě?

Graf č. 9 pro elektronickou podobu

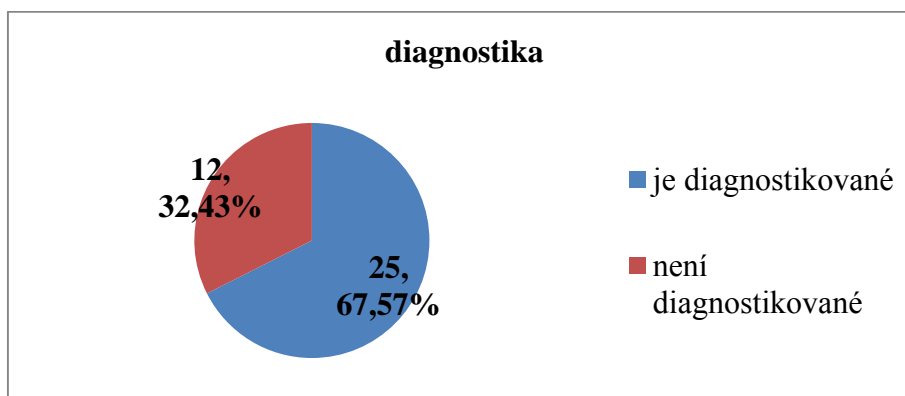
Otázka č. 3: Který ročník Vaše dítě navštěvuje?

Graf č. 10 pro elektronickou podobu

Otázka č. 4: Je Vaše dítě diagnostikováno?

Graf č. 11 pro elektronickou podobu

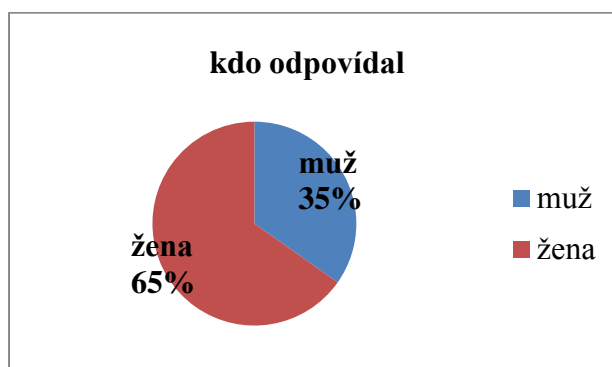
Otázka č. 5: Vaše podněty, připomínky. Nebyly žádné připomínky.

(graf č. 12)

V údajích o rodičích nebudou všechny otázky zodpovězeny. Respektovala jsem respondentovo rozhodnutí neodpovídat.

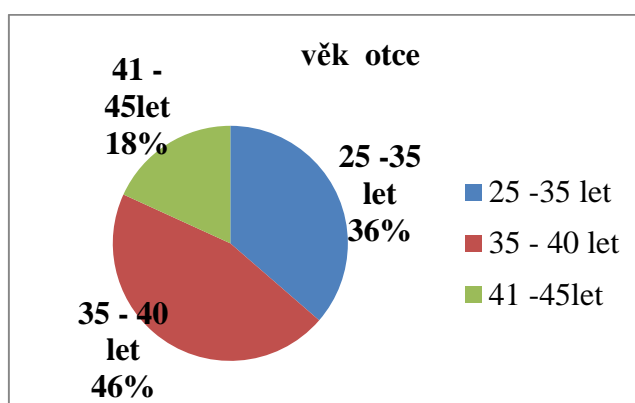
Otázka č. 6: Kdo odpovídal na dotazník?

Graf č. 13 pro elektronickou podobu

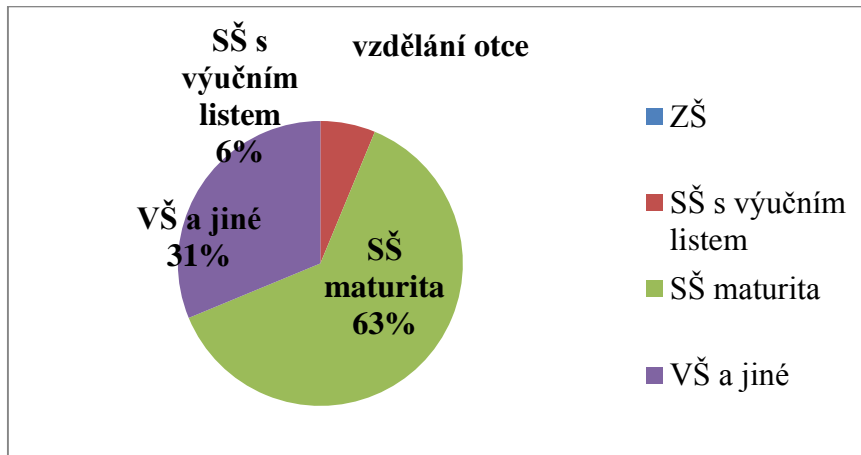
Otázka č. 7: Věk otce?

Graf č. 14 pro elektronickou podobu

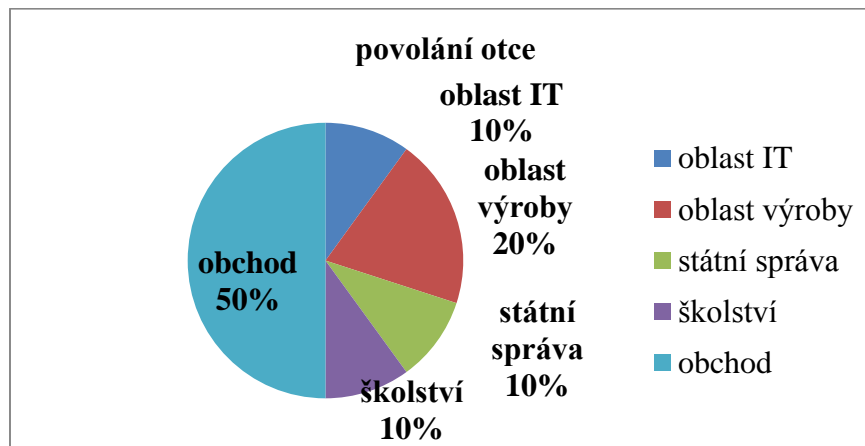
Otázka č. 8: Vzdělání otce?

Graf č. 15 pro elektronickou podobu

Otázka č. 8: Povolání otce?

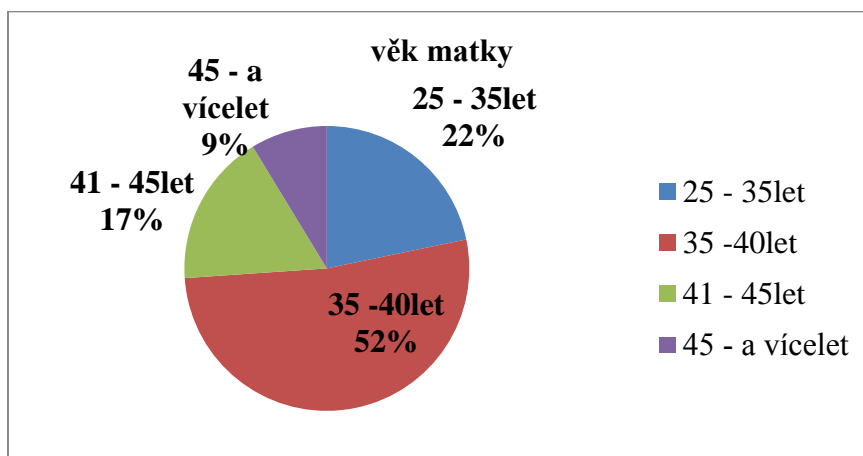
Graf č. 16 pro elektronickou podobu

Otázka č. 9: Bydliště? nebylo možné uvést do grafické podoby (graf č. 17).

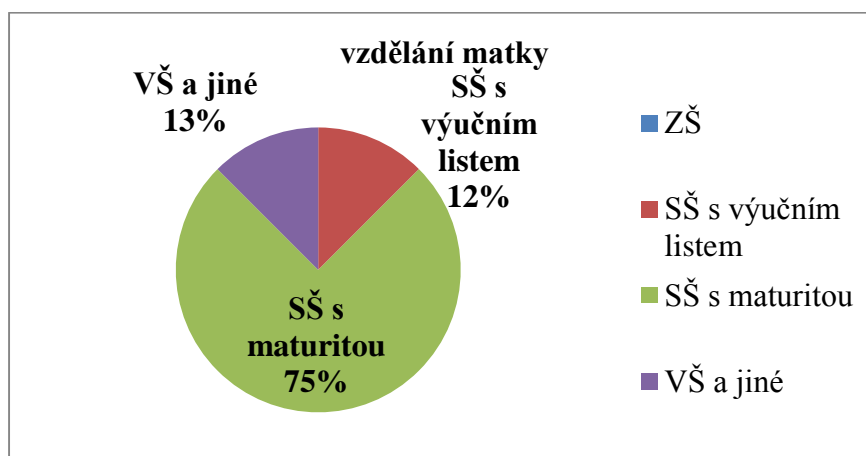
Otázka č. 11: Věk matky

Graf č. 18 pro elektronickou podobu

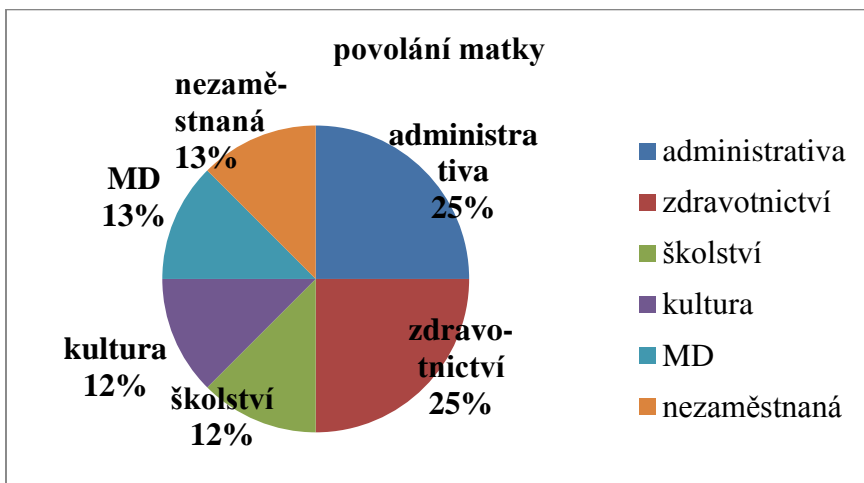
Otázka č. 12: Vzdělání matky

Graf č. 19 pro elektronickou podobu

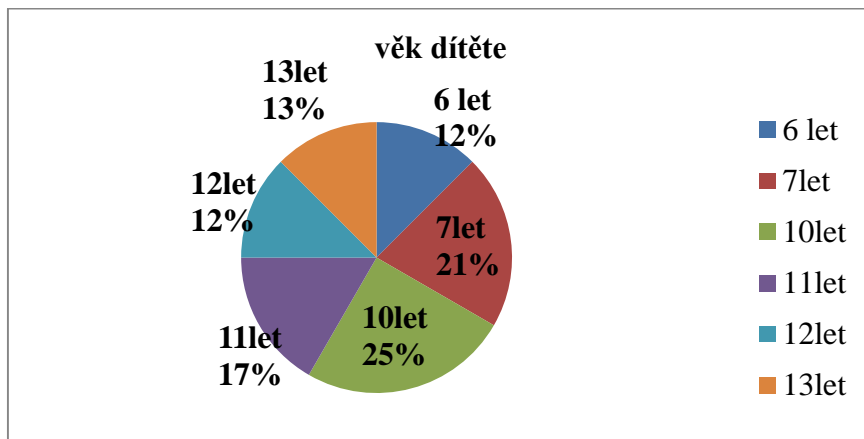
Otázka č. 13: Povolání matky

Graf č. 20 pro elektronickou podobu

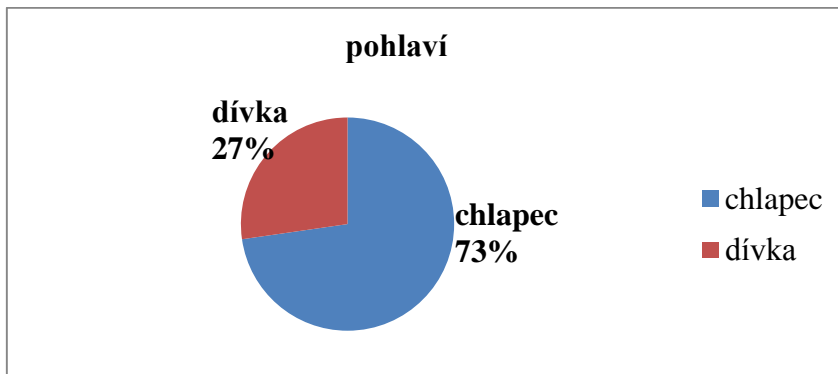
Otázka č. 14: Věk dítěte?

Graf č. 21 pro elektronickou podobu?

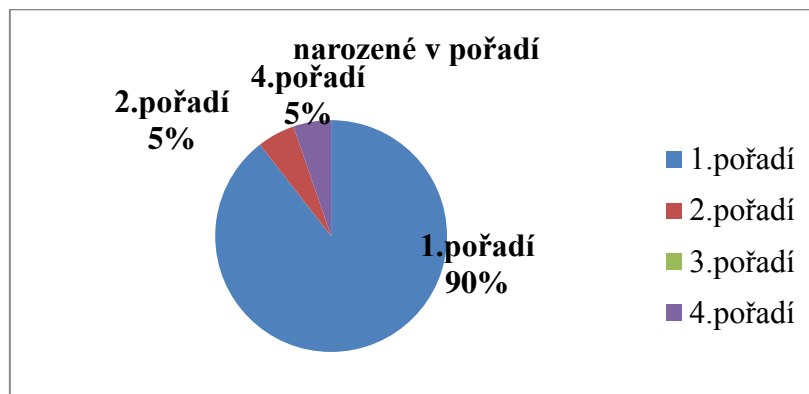
Otázka č. 15: Pohlaví dítěte

Graf č. 22 pro elektronickou podobu

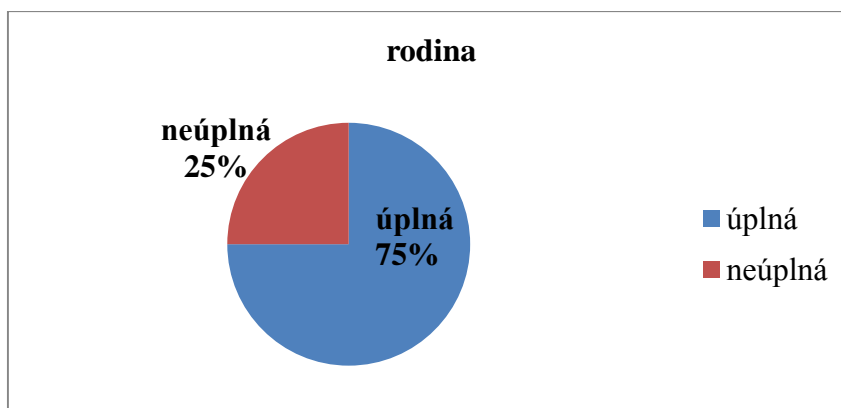
Otázka č. 16: Pořadí narození?

Graf č. 23 pro elektronickou podobu

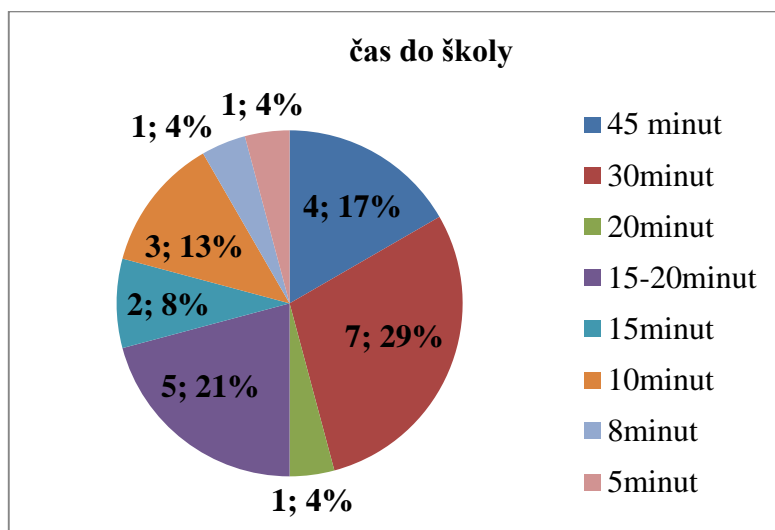
Otázka č. 17: Rodina?

Graf č. 24 pro elektronickou podobu

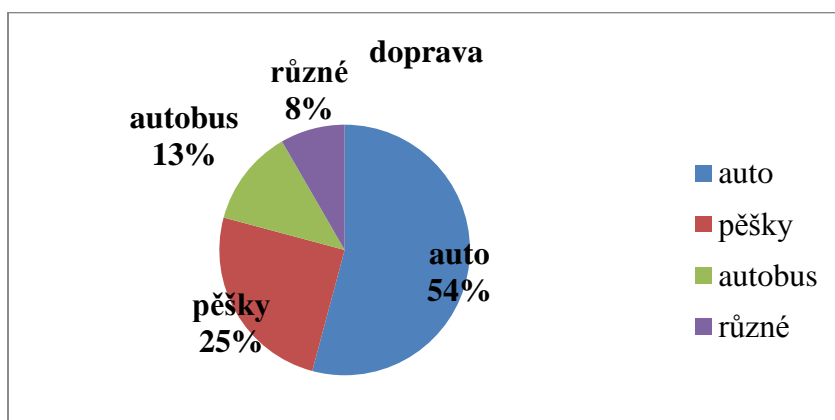
Otázka č. 18: Čas cesty do školy?

Graf č. 25 pro elektronickou podobu

Otázka č. 19: Jak se Vaše dítě dopravuje do školy?

Graf č. 26 pro elektronickou podobu

Otázky č. 20 (graf č. 27); č. 21 (graf č. 28); a č. 22 (graf č. 29); a č. 23 (graf č. 30) o počtu sourozenců a jejich věku a podněty nebyly zodpovězeny.

PŘÍLOHA P IV:

Dotazník pro rodiče mimořádně nadaných dětí s individuálním vzdělávacím plánem pro nadané.

Dotazník pro rodiče

Vážení rodiče,

Chtěli bychom Vás požádat o vyplnění anonymního dotazníku, který se zabírá Vaším postojem k výuce intelektově nadaných dětí. Výstupem výzkumu bude studie publikovaná v odborném časopise.

Moc děkujeme za Vaši spolupráci a ochotu.

S pozdravem

prof. PhDr. Peter Ondrejko, Ph. D.

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ludmila Pavlišová

V následujících třech tabulkách, prosím, zakroužkujte stupeň Vašeho osobního pozitivního nebo negativního hodnocení.

Dimenze hodnocení									
Třída s integrovaným vyučováním nadaných dětí je:									
1	Příjemná	+	+	+	0	-	-	-	Nepříjemná
		3	2	1		1	2	3	
2	Náročná	+	+	+	0	-	-	-	Nenáročná
		3	2	1		1	2	3	
3	Vyhledávaná	+	+	+	0	-	-	-	Nevyhledávaná
		3	2	1		1	2	3	
4	Prestížní, s dobrou pověstí	+	+	+	0	-	-	-	Bez dobré pověsti a bez prestiže
		3	2	1		1	2	3	
5	S lepšími výsledky ve vyučování než v běžné třídě	+	+	+	0	-	-	-	Se stejnými výsledky vyučování jako v běžné třídě
		3	2	1		1	2	3	
6	Tvořivá	+	+	+	0	-	-	-	Netvořivá
		3	2	1		1	2	3	
7	Flexibilní	+	+	+	0	-	-	-	Neflexibilní
		3	2	1		1	2	3	

V následujících tabulkách prosím zaškrtněte v levém sloupci znakem :

jednu z odpovědí na otázku:	
Co podle Vás znamená „Třída s integrovaným vyučováním nadaných dětí“?	
☐	Ve třídě je zabezpečeno vyučování pedagogem, který má kvalifikace pro 1., resp. 2. stupeň ZŠ. Vyučuje podle tematických plánů pro jednotlivé ročníky v klasických třídách. Nadaným dětem se věnuje individuálně, s ostatními dětmi pracuje jako v klasické třídě.
☐	Ve třídě je zabezpečeno vyučování pedagogem, který má kvalifikace pro 1., resp. 2. stupeň ZŠ, prošel školeními, zúčastnil se konferencí, kde získal vědomosti o práci s nadanými dětmi, při své práci využívá moderní vyučovací metody a formy práce, neustále studuje a zvyšuje svou kvalifikaci. Nadané děti vyučuje podle individuálního plánu. Ostatní děti ve třídě se vyučují podle tematického plánu jako v klasické třídě.
☐	Ve třídě je zabezpečeno vyučování pedagogem, který má kvalifikace pro 1., resp. 2. stupeň ZŠ a využívá klasické vyučovací metody a formy práce s dětmi. Nadaným dětem zadává projektové úlohy, ostatní děti se vyučují podle klasického tematického plánu.
☐	Ve třídě je zabezpečeno vyučování pedagogem, který má kvalifikace pro 1., resp. 2. stupeň ZŠ, prošel školeními, zúčastnil se konferencí, kde získal vědomosti o práci s nadanými dětmi, při své práci využívá moderní vyučovací metody a formy práce, neustále studuje a zvyšuje svou kvalifikaci. Všechny děti ve třídě (tedy i nadané) se vyučují podle běžného tematického plánu jako v klasické třídě.
☐	Nevím, co to znamená.

Vyberte jednu z odpovědí a doplňte ročník:
Moje dítě navštěvuje klasickou třídu vročníku.
Moje dítě navštěvuje třídu s integrovaným vyučováním nadaných dětí vročníku.
Moje dítě navštěvuje třídu pro mimořádně nadané děti vročníku.
Vyberte jednu z odpovědí:
Moje dítě JE diagnostikované jako dítě s intelektovým nadáním.
Moje dítě NENÍ diagnostikované jako dítě s intelektovým nadáním.

Pokud Vaše dítě navštěvuje třídu pro mimořádně nadané děti nebo třídu s integrovaným vyučováním nadaných dětí, napište prosím, kde jste se dozvěděli o možnosti výuky v takové třídě a proč jste se rozhodli dát Vaše dítě do takové třídy:

Údaje o rodičích, dítěti a sourozencích dítěte:

Dotazník vyplnil (zaškrtněte <input 25%;"="" checked="" type="checkbox>):</td> </tr> <tr> <td style=" width:=""/>				Muž		žena
---	--	--	--	-----	--	------

Doplňte prosím:			
Otec		Matka	
Věk:		Věk:	
Vzdělání (ZŠ, SŠ, VŠ...):		Vzdělání (ZŠ, SŠ, VŠ...):	
Povolání:		Povolání:	
Bydliště (město, obec):		Bydliště (město, obec):	
Dítě			
Věk:		Do školy se dopravuje (samostatně autobusem, samostatně pěšky, s prarodiči, vozíme ho autem, ...):	
Narozené v pořadí jako:			
Pohlaví (CH, D):		Dítě žije v rodině (úplné – neúplné):	
Cesta do školy mu trvá přibližně (v minutách):			
Sourozenci			
Počet sourozenců:			
Všechny Vaše děti			
Pohlaví Vašich dětí v pořadí, jak se narodili:			
Věk Vašich dětí v pořadí, jak se narodili:			

Pokud chcete doplnit Vaše odpovědi nebo oznámit něco v souvislosti s otázkami, prosím, abyste to uvedli zde na následujících řádcích:

.....

.....

.....

.....

.....